

Vroege vermeldingen van Vincent van Gogh

Vroege vermeldingen van Vincent van Gogh.....	1
2 oktober 1875 Naar wij uit Eindhoven vernemen, is de uitgebreide collectie	2
23 oktober 1875 25-Jarige Echtvereniging	2
18 december 1875 Blijkens Acte, op den 10den December 1875	2
27 juli 1877 Door den heer Hermans Smits, te Eindhoven:	2
26 mei 1879 Bij onderhandsche Acte van den 2den Mei 1879,	2
22 januari 1880 Voor de vele bewijzen van deelneming, ondervonden	2
21 januari 1883 Uit de Meierij van den Bosch.	2
15 december 2005 OMSCHRIJVING Keizersgracht 15 en 17.....	5
20 oktober 1883 Woensdag-middag, tusschen twaalf en één uur,	6
20 december 1883 De ondergeteekenden Hendrikus Van Gardinge en Thomas Manders,..	6
13 augustus 1890 Den 31 Juli is bij Parijs op jeugdigen leeftijd plotseling	6
19 augustus 1890 Heden overleed, voorzien van de HH. Sacramenten	6
10 december 1890 – Het December-nummer van de Nieuwe Gids behelst:	6
16 december 1890 – Schilderkunst. G. de V.,	6
31 december 1890 Vincent van Gogh.	6
1 januari 1891 VINCENT VAN GOGH.....	8
1 januari 1891 NECROLOGIE OVER 1890.....	11
11 februari 1891 KUNST EN LETTEREN.	11
11 februari 1891 Hetzelfde blad bericht, welke kunstenaars	11
5 april 1891 [...] Wat nu de kunst der laatste zaal betreft,	11
30 november 1891 OSCH, 25 Nov. Wij waren dezer dagen in de gelegenheid	11
10 februari 1892 Ook heeft de firma Buffa merkwaardige schilderijen	12
5 maart 1892 [...] Ook werd daar er op gewezen hoe zijn werk	12
13 maart 1892 Vincent van Gogh en Zilcken te Rotterdam	12
25 mei 1892 Tentoonstelling van de nagelaten werken van Vincent van Gogh.	12
17 december 1892 Zaterdag wordt in de kunstzaal van het Plantage-Panorama	13
26 december 1892 Tentoonstelling van werken,.....	13
6 april 1893 [...] Een elk zal moeten erkennen, dat de zaal een vrij	15
1 januari 1894 Kunstlievende Nederlanders!	15
19 februari 1895 Vincent van Gogh.	16
10 mei 1895 Zaterdag wordt te Haarlem in Maison Hals een tentoonstelling	16
18 november 1895 Tentoonstelling der Etsclub.	16
23 februari 1896 [...] Dezelfde heeren, wien we reeds twee andere interessante	16
24 februari 1896 Vincent van Gogh.	17
27 maart 1896 Vincent Van Gogh bij Oldenzeel.	17
4 september 1897 Heden overleed plotseling, op zijn bedevaart	18
5 juli 1899 – Onder zeer vele blijken van belangstelling	18
17 maart 1900 Vincent van Gogh.	18
12 maart 1901 Tentoonstelling VINCENT VAN GOGH	20
19 maart 1901 Vincent van Gogh.	22
28 maart 1901 Vincent van Gogh.	23
19 april 1901 Mevr. van Gogh, te Bussum, had aangeboden een groot aantal	23
4 mei 1904 – Op de te Amsterdam onder directie van de firma Frederik Muller ..	23
10 september 1904 Vincent van Gogh geniet nu ook de eer van een opstel	24
19 november 1904 Vincent van Gogh.	25
22 maart 1905 LAREN.....	26
15 juli 1905 Vincent van Gogh-tentoonstelling.	26
18 juli 1905 Vincent van Gogh.	27
24 juli 1905 De Vincent van Gogh-tentoonstelling. I.....	27
25 juli 1905 De Vincent van Gogh-tentoonstelling. II.....	29
26 juli 1905 Tentoonstelling Vincent van Gogh in het Gemeente-Museum te Amsterdam.	31
7 augustus 1905 Vincent van Gogh en de Heer Loffelt.	32
10 augustus 1905 Geachte Redactie!	33
12 augustus 1905 Eindhoven, Het heeft Z. H. Pius X behaagd	33
24 augustus 1905 Vincent van Gogh.	33
30 augustus 1905 [...] Een hoogst-droevig voorbeeld	34
19 oktober 1910 Dankbetuiging. Niet in staat aan allen,	34
19 januari 1912 Amsterdamsche Brieven.....	34
1 januari 1913 WERKEN VAN VINCENT VAN GOGH.....	34
31 januari 1912 Een zeldzame kunstverzameling.	34
7 oktober 2011 Verder onderzoek naar de schilderijtjes.....	36

27 juli 1935	Vincent van Gogh in het Stedelijk Museum.....	37
17 januari 1959	Prentenkabinet.....	37
18 mei 1965	Vermelding tentoonstelling van bloemenkoopman A. Glasbergen	37
15 januari 2018	Molen nabij Oude Toren te Woensel.....	37
6 november 2011	uittreksels uit	37
18 februari 1966	"EEN ONTDEKKING" IN PARIJS	39

2 oktober 1875 **Naar wij uit Eindhoven vernemen, is de uitgebreide collectie**
5 oudheden van ongeveer 800 stuks, van den heer Hermans Smits aldaar, door
tusschenkomst van den heer Van der Kellen, Rijksadviseur, uit Amsterdam, voor
rekening des Rijks aangekocht; zij is bereids naar het nieuw gevormde Museum van
Oudheden te 's-Hage vervoerd. Het verheugt ons zeer, dat deze belangrijke
verzameling, die op het punt stond naar het buitenland te verhuizen, voor 't
10 vaderland behouden is gebleven. (N. v. d. D.)

23 oktober 1875 **25-Jarige Echtvereeniging**
VAN
15 A. P. HERMANS
en
J. M. SMITS.
Hunne dankbare Kinderen.
H. C. H. VAN KOL.
A. M. E. VAN KOL, HERMANS.
20 EINDHOVEN, 21 Oct. 1875. (441)

18 december 1875 **Blijkens Acte, op den 10den December 1875**
voor den Notaris E. M. Jonckbloet te Eindhoven verleden, is tusschen de
25 ondergeteekenden Antonius Petrus Hermans, Fabrikant in Gouden en Zilveren werken,
Hendrikus van Gardinge en Thomas Manders, de beide laatsten Goud- en Zilvermeden,
allen wonende te *Eindhoven*, aangegaan eene Vennootschap, welke gevestigd is te
Eindhoven en gedreven zal worden onder de Firma **A. P. Hermans Smits en Compagnie**, tot
het vervaardigen en verkoopen van Gouden en Zilveren [Kerk]werken.
Deze Vennootschap is aangegaan voor den tijd van drie jaren, aanvang nemende den
30 1sten Januarij 1876 en alzoo zullende eindigen den 31sten December 1878.
Ieder der Vennoten is bevoegd de Firma te teekenen en alle op de Vennootschap
betrekking hebbende handelingen en verbindtenissen aan te gaan; echter zal geen der
Vennoten, buiten schriftelijke toestemming van de andere Vennoten, namens de
Vennootschap gelden ter leen mogen opnemen of geven, borgtogten sluiten, roerende
35 goederen verpanden, onroerende goederen aankopen of verkoopen.
EINDHOVEN, den 16den December 1875. A. P. Hermans. H. van Gardinge. Th. Manders.

27 juli 1877 **Door den heer Hermans Smits, te Eindhoven:**
40 Een eikenhouten stoel. (15de eeuw.) Twee paar vrouwenschoentjes. Twee vleugels,
waarschijnlijk gediend hebbende bij een rederijkersoptogt.

26 mei 1879 **Bij onderhandsche Acte van den 2den Mei 1879,**
is de tusschen de Heeren Antonius Petrus Hermans, Hendrikus van Gardinge en Thomas
45 Manders, wonende te Eindhoven, bestaan hebbende Vennootschap onder de Firma A. P.
Hermans-Smits en Comp., tot het vervaardigen en verkoopen van Gouden en Zilveren
Werken, gevestigd te Eindhoven, opgerigt bij Acte, den 10den December 1875 verleden
voor den Notaris E. M. Jonckbloet te Eindhoven, ontbonden. De zaak zal op denzelfden
voet worden voortgezet door de Heeren H. van Gardinge en Th. Manders voornoemd, onder
de Firma van Gardinge en Manders, voorheen A. P. Hermans-Smits.
50

22 januari 1880 **Voor de vele bewijzen van deelneming, ondervonden**
bij het overlijden onzer geliefde Echtgenoote, Moeder en Behuwdmoeder, betuigen wij
onzen hartelijken dank.
A. P. HERMANS-SMITS.
55 ANNA M. E. VAN KOL-HERMANS.
HENRI C. H. VAN KOL.
EINDHOVEN, 20 Jan. 1880. (690)

21 januari 1883 **Uit de Meierij van den Bosch.**
60 **EEN PRAATJE OVER OUDHEDEN, HARE OPKOOPERS EN VERZAMELAARS.**
Bijna geen dorp in de Meierij van den Bosch of het heeft z'n koopman in "oudhedens".
Oudheden is in den mond van den Meierijenaar een nieuw woord, hoogstens 60 jaren in

gebruik. "Een oudheden" is een voorwerp, dat aan zijne zeldzaamheid geldelijke waarde ontleent. Het meervoud van dit woord is "oudhedens". Een koopman in oudhedens is iemand, die alle dingen koopt, zooals hij er nooit voorheen zag of die, welke zich door vorm of kleur van de gewone dingen onderscheiden; in een woord, alles, wat in zijn oog is eene curiositeit. Deze curiositeiten zijn meest altijd antiquiteiten. Zoo'n koopman heeft bij eene groote mate gezond verstand een minimum van kennis. Zijne verdere eigenschappen zijn: groote ijver, eene stalen volharding, brutaliteit en een zesde zintuig, dat hem in staat stelt zaken van zijn gading op te sporen, welke voor ieder ander mensch verborgen blijven. Volg den koopman in oudhedens op zijn weg na, bezoek alle afgelegene gehuchten, hoeven en hutten, vraag en zoek als hij en ge vindt niets. Zij werkzaam, b. v. op een notariskantoor en daardoor dikwijls in de gelegenheid bij verkooping en bij het opmaken van inventarissen alles te zien wat zich van den vloer der kelders tot de nok van het dak in de meest afgelegene boeren- of arbeiderswoningen bevindt en ge ontdekt niet met al. Onze koopman gaat echter nimmer uit of hij keert met geheele vrachten oudheden weder. Telkens wordt zijn pakhuis op nieuw gevuld, wanneer het door den handelaar van elders is leêggekocht.

In de oogen van het volk is zoo' n koopman een geheimzinnig wezen. De eenvoudige menschen begrijpen niet hoe hij betrekkelijk hooge prijzen kan besteden voor dingen, die hun voorkomen als geheel waardeloos. Zij behandelen hem dan ook met een soort van eerbiedige bewondering, die blijkbaar op den man zelve terugwerkt. Hij krijgt in zijne wijze van doen en spreken iets geheimzinnigs en men kan het hem aanzien dat hij er van bewust is iets te weten, dat voor de groote menigte een raadselachtig geheim blijft. De Meierijsche koopman in oudhedens zou zeer zeker rijk worden, indien hij zich niet meermalen aan de een of andere prul "bekocht." Vooral in het begin van zijn loopbaan kan de koopman de verzoeking niet weerstaan telkens een meer dan gewonen prijs te besteden voor dingen, die in zijn oog eene zeer hooge waarde bezitten en die later altijd blijken waardelooze prullen te zijn. Want het is opmerkelijk hoe door het volkomen gemis aan kennis en schoonheidsgevoel zowel bij koper als verkooper juist aan smakelooze en wanstaltige dingen uit vroegere tijden de hoogste waarde wordt toegekend. Bij den aankoop van zulk een lor gaat de zuur verkregen winst van vroegere koopen verloren en de uitkomst is dat de koopman zijn brood verdient maar ook niets meer. Vooral aan oude schilderijen "bekoopt" hij zich meermalen en in een hoek van zijn pakhuis vindt men dan ook hoopen waardelooze, afschuwelijke schilderstukken, onder stof en vuiligheid bedolven, opgestapeld. Schilderijen zijn dingen, waarop hij "geen oog heeft." Wij kennen er een, en wel een van de besten, die nadat we door gedurige bezoeken zijn vriend geworden waren, ons met een geleerd en belangwekkend gezicht op fluisterenden toon – als verklapte hij een der geheimen van zijn geheimzinnig vak – verkondigde: "er was in de middeleeuwen maar één schilder van belang, meneer, en die eene dat was Jan Steen en schilderijen van dien Jan Steen zijn met geen goud te betalen." Hij voegde er aan toe: "daar hebt ge eenen echte, meneer," terwijl hij ons wees op een kerkstuk van meer dan zes meters lengte en waarop waren afgebeeld Christus met de twaalf apostelen, allen gehuld in scharlaken mantels en gezeten aan een tafel gedekt door dezelfde stof, en met gezichten nog rooder dan hunne kleederen. Nadat we duizelig waren geworden van de aanschouwing van dat afzichtelijk stuk en de geheele schilderij ons als een reusachtige bloedvlek voor de oogen begon te dansen, werd onze aandacht gevestigd op een tweeden "echten Jan Steen." Dit stuk was van niet minder groote afmeting. Eenige palmen in het vierkant, vertoonde het "le petit carporal" met den kijker voor de oogen, zijn steek op het hoofd en den grijzen mantel om de leden, met eene piramide op den achtergrond, alles in eene vuile kleur behandeld met totale miskenning van alle regels der teekenkunst. We lachen niet, evenmin als wanneer hij ons wijzende op eene onnoemelijk leelijke goud-witte pendule in rococostijl, toevoegt: "dat is nu gotiek, meneer." We lachen niet, omdat we anders gevaar loopen zijn gunst te verliezen en dat zou te betreuren zijn voor een liefhebber. Om onze gunst geeft hij niets. Zelfs heeft hij liever dat men niets bij hem koopt, omdat de handelaar van elders dat ongaarne ziet. Door schade en schande wordt onze koopman in zooverre wijs dat hij later geen schilderijen meer koopt. We hebben onzen zelfden vriend van straks, nadat hij geen schilderstukken meer kocht, op een toon als of hij eene wijsgeerige stelling verkondigde, hooren zeggen: "'t Schijnt toch, meneer, dat men verstand van die dingen moet hebben; daar schijnt iets in te zitten wat wij zoo niet zien." Dat "wij" is voor ons niet erg vleierend. We vergeven hem echter zijn generaliseeren volgaarne. Van de waarde van porselein; aarde-, koper, ijzer- en houtwerk heeft de Meierijsche koopman in oudhedens bepaald veel "verstand". Het schijnt dat men de kennis van de waarde dier zaken kan leeren zonder elementaire kennis, alleen door routine. Hij kent geen Delftsch uit Chineesch, geen Amsterdamsch uit Japansch, hij weet niets van dat alles, hij kent alleen de

prijzen, maar die dan ook met verwonderlijke juistheid. Aan eene oude gebeeldhouwde
kast, een gedreven koperen bedpan of schotel, een stuk gesmeed ijzer zal hij nimmer
130 een slechten koop doen. De waarde van die zaken kent hij met wiskundige zekerheid. Al
wat de Meierijsche koopman in oudhedens opkoopt, wordt weder verkocht aan Belgische
handelaars. 't Is een groote zeldzaamheid dat iets naar Holland gaat; alles verhuist
naar Luik, Antwerpen of Brussel. Dat deze afkoopters met de groote winst gaan strijken
135 is meer dan duidelijk. De Meierijsche oudhedenskooplieden hebben ook hunne
geschiedenis. Vijftig jaren geleden zat de Meierij met hare groote menigte adellijke
huizen en kasteelen en hare ontelbare, tot boeren en arbeiders afgedaalde
nakomelingen van adellijke en voorheen aanzienlijke geslachten, vol met allerlei
overblijfselen uit vroegere eeuwen, waarvan er nu vele sieraden uitmaken van menige
verzameling. Als antiquiteiten hadden die dingen toen geen waarde: Zij deden alleen
140 nog dienst als huisraad of stonden in een hoek als onbruikbaar goed weggestopt. Toen
verscheen er een man, die zijn oog op die zaken liet vallen. Het was de gouverneur
van Noordbrabant. Baron van den Boogaerde van ter Brugge. Hij kocht al wat oud en
fraai was op en zoo werd de grondslag gelegd van de eenige en onschatbare
verzameling, die thans op het kasteel te Heeswijk bewaard wordt. In den revolutietijd
145 kochten enkelen der in de Meierij kampeerende officieren de voorhanden oudheden op,
welke voorbeelden later door andere liefhebbers werden gevolgd. Dat deze heeren de
prachtigste kunstvoorbrengheden uit vroegere eeuwen, de meesterstukken van
kunstenaren en werklieden opkochten voor een bagatel, behoeft niet te worden gezegd.
Het spreekt eveneens van zelf dat er dadelijk personen werden gevonden, ondernemend
150 genoeg om van de liefhebberij der verzamelaars voordeel te trekken en ziedaar liet
ontstaan onzer kooplieden in oudhedens. Meestal was het een rondreizend venter of
ruilebouter, die de oudhedens begon op te koopen om ze later weer met eene matige
winst aan de verzamelaars over te doen. Met porselein en aardewerk werd een
ruilhandel gedreven. Voor nieuwe aarden potten, kopjes en schoteltjes ontvingen ze
155 oud porselein en aardewerk in ruil, dat thans evenveel maal h nderd gulden waard is
als het in ruil gegevene stuivers had gekost. Velen hebben toen goede zaken gemaakt
en wij kennen afstammelingen van hen, die thans welgestelde landbouwers zijn. De
verzameling oudheden en kunstzaken door den Heer Baron van Boogaerde van ter Brugge
en zijne zonen bijeengebracht en die thans op het kasteel te Heeswijk bewaard wordt,
160 is in ons vaderland de voornaamste en overtreft in getal, zeldzaamheid, kunstwaarde
en kostbaarheid der voorwerpen van vroegere kunstnijverheid verreweg de beste onzer
openbare verzamelingen. De Arnheemsche courant heeft eenigen tijd geleden eene korte
beschrijving gegeven dezer voor het publiek gratis toegankelijke verzameling, zoodat
het onnoodig schijnt hier in herhalingen te treden. Alleen zij nog opgemerkt hoe de
165 eigenaren het kasteel voort durend op ruime schaal restaureeren en blijven voortgaan
met het bijbouwen van nieuwe zalen en torens om de steeds toestroomende kunnstschatten
te kunnen bergen. Eene zaak valt hierbij te betreuren, namelijk dat de in groote
menigte tegen en in de nieuwe gebouwen aangebrachte wapens karakterloos van teekening
zijn en niet in overeenstemming met den stijl der gebouwen. Alle eindigende in de
170 afschuwelijke accolade, dat toppunt (in deze) van wansmaak, vertoonen zij figuren zoo
wanstaltig, lam en misteekend als slechts onze tijd ze schijnt te hebben kunnen
voortbrengen. Deze arbeid geeft blijken aan een geheel onbevoegde te zijn opgedragen,
wat zeer te betreuren is, daar hierdoor kostbare gebeeldhouwde steenen onherstelbaar
zijn verloren en de indruk van het geheel merkkelijk wordt benadeeld; dubbel te
175 betreuren nu het niet meer noodig, is over de grenzen te gaan tot het bekomen van
goede modellen. Een tweede verzameling van oudheden in de Meierij en die eene
bezichtiging overwaardig is, is die van den heer Hermans-Smits te Eindhoven. De heer
H. was in zijn opkopen steeds gelukkig. Meermalen kocht hij kostbare zaken voor
bijna niets. Nog onlangs was hij bij het graven voor fondamenteen te Eindhoven
180 aanwezig, toen een zeer zeldzaam handkanon uit den Spaanschen tijd te voorschijn
kwam, hetwelk hij tegen een matig drinkgeld in eigendom bewam. De zeldzaamste dingen
kwamen hem in handen en hij kon u wijzen op menig voorwerp dat eenig in zijn soort
is. De heer H. heeft eenige jaren geleden een groot deel zijner verzameling verkocht
aan het Rijk, welk gedeelte naar het Nederlandsch museum van geschiedenis en kunst te
185 's-Gravenhage is overgebracht. Met de behouden antiquiteiten heeft hij thans een
geheel nieuw gebouwd en door hem bewoond huis van meubelen en huisraad voorzien. Het
huis zelf, in oudhollandschen stijl opgetrokken, vertoont wat al te duidelijk dat het
is gebouwd om het innerlijke heen, met andere woorden dat de heer H. eerst, geheel
naar zijn zin, het inwendige van zijn huis heeft ontworpen, zonder op den gevel te
190 letten en dat later de gevel aan dat inwendige is passend gemaakt. Althans die indruk
maakte het op ons. Het huis is een waar museum. Vloeren, zolders, wanden, ramen,
deuren, meubelen, huisraad, alles bestaat uit meesterstukken der vroegere
kunstnijverheid. Daarbij is alles met smaak en groote kennis geplaatst en

195 aangebracht. De Heer H. is een waar kenner en tevens een uitmuntend werkman. Als
goudsmid is hij een kunstenaar; van daar de groote gemakkelijkheid waarmede hij in
metalen werkt. Hij drijft, graveert, snijdt in hout, bewerkt steen, in één woord, op
dat gebied is hij meester in allerlei richting. Beschadigde antiquiteiten komen uit
zijnne handen geheel hersteld en als prachtstukken terug en het is juist daaraan te
danken dat het geheel zulk een grooten indruk op den beschouwer maakt. Wij weten niet
200 of de heer Hermans ook aan vreemdelingen zijne schatten vertoont; zeker is het dat
eene opzettelijke reis naar Eindhoven alleen daarvoor ruimschoots moeiten en kosten
zouden beloonen. Zijn huis kan zich met het beste wat van dien aard in ons vaderland
bestaat, meten. En hiermede eindigen wij ons praatje over oudheden, hare opkoopters en
verzamelaars.

205 15 december 2005 **OMSCHRIJVING Keizersgracht 15 en 17.**

Het huis werd ontworpen door de grote architect Cuypers. Eindhoven's bekendste
zilversmid woonde er. Ooit waren de wanden van de eetkamer beschilderd met zes
ontwerpen van van Gogh. Die van Goghs sneuvelden al ergens in de 19e eeuw. De rest
210 van het monumentale interieur volgde onlangs. Tot groot verdriet van de
monumentencommissie.

Zes muurankers in de gevel van Keizersgracht 15 verwijzen naar de prominente
oorspronkelijke bewoners van het monumentale pand. Het interieur is goeddeels
verwoest.

215 Monumentenman Peter Thoben van Museum Kempenland kan zich er nog boos over maken.
Begin oktober viel het hem op dat er druk werd gesloopt in het huis Keizersgracht 15.
Verontrust stelde hij de gemeente in kennis. Daar was de activiteit inmiddels ook net
opgemerkt. Projectontwikkelaar B. van Eeuwijk van Meba Verdi kreeg daarop
onmiddellijk een proces-verbaal aan zijn broek voor bouwen zonder vergunning. En dat
220 nog wel aan een gemeentelijk monument.

De talrijke foto's die de gemeentelijk inspecteurs hebben geschoten, liegen er niet
om. Keizersgracht 15 is van binnen zo goed als gestript. Weg zijn de beschilderde en
gestucte plafonds en muren. Het ligt allemaal op een grote hoop in de achtertuin.
Stukken stucwerk verraden hoe mooi het eens geweest moet zijn.

225 Thoben en de rest van de monumentencommissie zijn ziedend over het brute sloopwerk
van projectontwikkelaar van Eeuwijk. "En het is niet de eerste keer dat hij zo iets
doet."

Thoben wijst op de grote cultuurhistorische waarde van Keizersgracht 15. Het huis
werd in 1880 gebouwd voor de prominente Eindhovense edelsmid Toon Hermans. De
230 muurankers in de gevel, een gestileerde H en S verwijzen daar nog naar. De S staat
voor Smits, een dochter van de brouwersfamilie van huize Oranjeboom. Hermans speelde
volgens Thoben een vooraanstaande rol in het Eindhovense culturele leven van de
tweede helft van de 19e eeuw. Hermans was niet alleen edelsmid maar ook
amateurschilder en -fotograaf. Het huis is ontworpen door Pierre Cuypers, de befaamde
235 architect die ook het Rijksmuseum en de Catharinakerk tekende.

Volgens van Eeuwijk is er bij de sloop van kwade opzet geen sprake. "Natuurlijk wist
ik dat het een monumentaal pand is. Maar we moesten gewoon snel handelen. Toen wij
het kochten, lekte het dak heel erg. Dat tastte het stucwerk aan. En ook de burens
begonnen te klagen. Toen hebben we er snel nieuwe pannen opgelegd." En dat werd dus
240 gezien. Nogal wies, vindt van Eeuwijk. Het was niet de bedoeling om dat stiekem te
doen. "Er heeft een grote kraan gestaan. Het pand stond in de steigers. Midden in de
stad doe je dat niet ongezien."

Met het dak werd en passant ook de rest van het interieur gesloopt. Maar ook dat is
volgens van Eeuwijk geen boze opzet. "De plafonds zijn bij een eerdere verbouwing
245 verlaagd en gestuct. Wij willen die hoge plafonds terug. Nu zien we opeens de oude
balken tevoorschijn komen. Maar dat wist niemand van tevoren. Alleen de gevel van het
pand is als monument beschreven."

Dat laatste klopt. Dat maakt het des te moeilijker om de schade te herstellen. De
monumentencommissie eist daarom een uitvoerig onderzoek naar het oorspronkelijke
250 interieur van het pand.

Dan komt ook Vincent van Gogh in beeld. Hermans gaf van Gogh, die toen in Nuene
woonde, opdracht om zes ontwerpen te maken ter decoratie van de eetzaal. Hermans
wilde aanvankelijk zes heiligenlevens, maar op voorspraak van van Gogh werden het
voorstellingen uit het boerenleven van de Meierij, omdat die 'meer de appetijt der
255 brave mensen, die aldaar aan tafel moeten komen zitten, zou opwekken'. Hermans
schilderde de panelen zelf naar voorbeeld en met hulp van van Gogh. De panelen zijn
na Hermans' dood verdwenen.

Projectontwikkelaar van Eeuwijk zegt het huis zoveel mogelijk in authentieke staat te
herstellen. "Maar natuurlijk niet zoals in 1880. Dat kan niet eens. Dan beschadig je

260 meer dan het oplevert. Maar het komt er allemaal mooi uit te zien. Beter dan hoe de
gemeente zelf met haar panden omgaat."
Van Eeuwijk heeft inmiddels een bouwvergunning aangevraagd. Het bouwplan ligt vanaf
vandaag ter inzage. De gemeente bezint zich nog op verder te nemen stappen tegen de
projectonwikkelaar.

265 20 oktober 1883 **Woensdag-middag, tusschen twaalf en één uur,**
en juist nadat het werkvolk zich had verwijderd, viel te Nunen eensklaps een in
aanbouw zijnde molen in. Ongelukkigerwijs bevonden er zich vijf personen op, waarvan
270 een, genaamd Swinkels, oud 16 jaren, onder het puin geraakte en eenige uren later
levenloos werd teruggevonden. De overigen bekwamen allen ernstige verwondingen, doch
zijn buiten levensgevaar. Het gebruik van slechte materialen is oorzaak van het
ongeluk. De justitie doet onderzoek.

275 20 december 1883 **De ondergeteekenden Hendrikus Van Gardinge en Thomas Manders,**
beiden goud- en zilversmeten, wonende te Eindhoven, verklaren, dat zij met onderlinge
overeenstemming, de tusschen hen bestaande vennootschap onder de firma H. Van
Gardinge Manders, voorheen A. P Hermans-Smits, gevestigd te Eindhoven, ten doel
hebbende het fabricceeren van gouden en zilveren kerkwerken, alsmede het handeldrijven
280 in particulier goud- en zilverwerk hebben ontbonden, ingegaan den 31sten October
1883.
Eindhoven, 18 December 1883. H. Van Gardinge. Th. Manders

13 augustus 1890 **Den 31 Juli is bij Parijs op jeugdigen leeftijd plotseling**
285 overleden de nederlandsche schilder Vincent Van Gogh. Hij behoorde tot de meest
geavanceerde fransche richting.

19 augustus 1890 **Heden overleed, voorzien van de HH. Sacramenten**
der stervenden, onze geliefde Broeder, Behuwdbroeder en Oom, de Weled. Heer GUILLIAM
JOHAN SMITS, in den ouderdom van ruim 82 jaren.
290 F. N. SMITS, R. K. Pr.
A. P. HERMANS-Smits.
A. M. E. VAN KOL-HERMANS.
H. C. H. VAN KOL.
EINDHOVEN, 16 Aug. 1890. (6457)

295 10 december 1890 **- Het December-nummer van de Nieuwe Gids behelst:**
Ary Prins, Sint Margareta; Jac. van Looy, Kinderen; Hugo Muller, Naar aanleiding van
de belastingvoorstellen; H. J. Biederlack, De hervorming van ons erfrecht; L. van
Deyssel, Gedachtekunst, socialisme, etc.; Frederik van Eeden, Kunst: Vincent van
300 Gogh; Willem Kloos, Vosmaer en de moderne Hollandsche literatuur; P. L. Tak,
Nederlandsche politiek, indrukken van den dag.

16 december 1890 **- Schilderkunst. G. de V.,**
305 Tentoonstelling in Arti (slot); J. J. Isaacson, Vincent van Gogh.

31 december 1890 **Vincent van Gogh.**
PARIJS, 28 Dec. (Part. Corr.)
Dezen kouden, korten Korstmiddag, terwijl de menigte behagen schiep in het zich ver
dringen vóór de kakelbonte uitstallinkjes der kramen aan den boulevard, waren eenige
310 Nederlanders bijeen in de sombere vertrekjes van een tijdelijk onbewoonde woning in
Montmartre en bewonderden er een paar honderd schilderijen. Er mengde zich droeve
ontroering door hunne geestdrift: de kunstschat, die hier in de ongezellige koude
kamer bijeen lag en stond, was de erfenis van een te vroeg gestorven kunstenaar,
wiens jongere broeder ten gevolge van dat verlies, thans zelf ernstig krank en tot
315 het zoeken van herstel naar 't vaderland vervoerd, dit groot reliek dat hem zóó
dierbaar was, aan anderer, zij het aan goede zorg, had moeten overlaten. Moge de
zieke spoedig beter worden, al ware het alleen om, zoo goed als slechts zijne liefde
dit zou vermogen, over den arbeid van Vincent van Gogh te waken!
Vincent van Gogh, in den afgeloopen zomer onverwacht overleden, 37 jaar oud, heeft
320 tien jaren geschilderd: den gewonen tijd van *voorbereiding*. Hij deed meer dan zich
oefenen, in die te weinige kunstjaren! Van artistieke familie, vroeger evenals zijn
broeder werkzaam in de zaak der firma Goupil, legde hij zich, met koortsigen ijver,
op allerlei studie, op verschillenden arbeid toe, tot hij, later dan de meeste
schilders, begon te teekenen en te schilderen. Bijna letterlijk kan de mededeeling
325 worden opgenomen, dat hij na dit oogenblik nooit meer heeft gerust. Men bezit

ongeveer driehonderd vijftig doeken van hem! Doeken, meestentijds van een meter of meer oppervlakte.

330 Onder die doeken is, geloof ik, geen enkel salonstuk en leeken zoowel als bevoegde kunstcritici zullen wellicht onder Van Goghs nalatenschap niet veel vinden, dat zij den naam van voltooid schilderij waardig keuren. Maar wie zou durven ontkennen, dat die heerlijke, hartstochtelijke, beurtelings aangrijpend brutale en innigfijn teedere schetsen de moeilijk te rijpen uitingen zijn van een even geweldigen als gevoeligen, even naïeven als rijken artistengeest? Vincent van Gogh schijnt iemand geweest te zijn van het gestel der Claude's uit *l'Oeuvre*, een geest, machtig van daden, maar

335 onmachtig tegenover een te hoog gesteld streven, echt kind van zijn nerveuzen tijd, een belangrijk sujet voor de ijverige pathologen, die zich tegenwoordig zoo gaarne wagen aan de ontleding van het genie!... In een uitnemend artikel van het tijdschrift *Mercure de France* heeft men hem onder "les isolés" geschikt. Hij was een van die

340 dichters die "boven het gewoel" en buiten de menschen staan, maar des te beter van en voor de menschen voelen en des te nader staan tot de heerlijke openbaring der natuur. Zijn kunstliefde was een godsdienst, een dweepziek vereeren en zich opofferen.

't Publiek dat zoo gaarne de praatjes aanhoort omtrent het lanterfant en pleziermaken der kunstenaars, zou iets kunnen leeren uit de levensgeschiedenis van Vincent van Gogh, uit zijn armoede hebben zonder er onder te lijden, uit zijn als een

345 daglooner leven, uit zijn arbeiden des zomers van 's morgens drie, vier uur tot 's avonds laat, den geheelen dag op het zonnige veld met wat brood en een flesch water, des winters in de werkkamer met geene andere weelde dan de versche bloemen, die hij met zooveel liefde schilderde. Op al zijne portretten ziet men hem in blauw boezeroen en met het pijpje, dat zijn eenige lekkernij was. Het geld, dat hij, na de uitgaven

350 voor de vele paneelen enz. overhield, besteedde hij voor teekeningen en prenten, van welke hij een wezenlijk belangrijke verzameling heeft nagelaten. Tweede erfenis voor den trouwen broeder, die de voldoening heeft gehad materieel altoos voor het groote kind, dat deze kunstenaar was, te kunnen zorgen.

Vincent van Gogh heeft, als schilder, geheel zichzelf gevormd. Hij werkte een tijd

355 lang in Den Haag, waar o. a. Mauve zich zijner aantrok en hij trachtte te Parijs te studeeren op een atelier. Maar eerst als hij alleen was, alleen met zijn natuur, kon hij vooruitkomen, kon hij voldoening geven aan zijn ontzaglijken scheppingsdrang. Deze niet alleen anti-schoolsche, maar gebrekkige vorming, dit gemis van kalme studie heeft natuurlijk een stempel gedrukt op zijn werk, dat, vergeleken bij de verfijnde

360 kunst der moderne Hollanders, iets zeer primitiefs en, voor een deel, iets ruws heeft.

Van Gogh's eerste arbeid draagt nog den Hollandschen stempel; er zijn daar heidestukjes onder, met de somber-droomerige omtrekken van schaapskooien, welke de

365 intieme poëzie van echt nationaal schilderwerk hebben. Binnenhuizen met figuren zijn blijkbaar geïnspireerd op Jozef Israëls. Maar, daargelaten het gebrekkige der techniek, hebben die figuren reeds iets eigenaardigs: zij zijn scherper van omtrek en van opvatting en de sombere kleuren, die nu en dan met turf verkregen schijnen, zijn niet mooi en somber maar geweldig.

Uit Nederland naar Parijs gekomen, maakte hij eenige fijne, ietwat grauwe

370 vergezichtjes op Montmartre en hoekjes van straten uit den omtrek van zijn beminden *Moulin*, maar nauw was hij in het zonnige zuiden, of hij liet zijn temperament dan zijnen loop. Altoos is dit werk realistisch bedoeld, nooit zijn de kleuren geïdealiseerd of is de minste waarheid opgeofferd tot het verkrijgen van harmonie, maar hoe echt romantisch is dikwijls het geheel. Eén vrij groot doek: donker goudgeel

375 koren, waartusschen een rose weg met moeite kronkelt, deint, zwaar en dik, tot aan den lagen horizon van het donkerste blauw, en over het veld spreiden zich, als klauwen, groote donkere vogels; – inderdaad, het stuk doet aan een teekening van den jongen Victor Hugo denken! Dat Van Gogh een symbool bedoelde te geven, lijdt trouwens geen twijfel: *la désolation des champs* heet dit doek. Ook in dit willen uitdrukken

380 van een denkbeeld staat hij afzonderlijk onder de nieuwe Hollandsche schilders, die, hoe langer hoe meer, uitsluitend schilders, d. w. z. coloristen, trachten te zijn. Het schijnt, dat Van Gogh zich gaarne een profeet, een hervormer geloofde en, behalve van mooie kleur- en lichteffecten, vervuld ging van grootsche denkbeelden tot

385 verheffing en vooral tot verbreiding der kunst. Hij was, op end'op, een democraat (ook in zijn kleur) en hij wilde, dat de kunst méér voor het groote publiek zou zijn. Daarom legde hij gaarne in de teekening en in de opvatting van zijn doeken de grootste naïveteit, maar de kleur, door hem uitsluitend naar de onderlinge waarde beoordeeld en gekozen, zou waarschijnlijk moeilijk door het publiek begrepen worden, dat nu eenmaal de dingen gaarne ziet gelijk zij, afzonderlijk beschouwd, zijn en dat

390 niet gelooft aan de inwerking op de kleur door licht en lucht, door de gansche omgeving. 't Publiek wil niet hooren van blauwe boomen en van een oranje zandweg (in

sterke zon). Van Gogh's kamer, bij een boer in Provence, met een oranje ledikant, goudgele stoelen, hardblauw behangsel, paarsen schoorsteen, groene tafel en steenrooden vloer, zou het publiek waarschijnlijk evenmin behagen, in weerwil van den duidelijken toelag om de dorpen zoo eenvoudig mogelijk, bijna kinderachtig eenvoudig te maken, met omtrekken die overduidelijk zijn en in kleuren die aan een centsprent doen denken. Maar kleuren die waar zijn en uitstekend tegen elkander doen, die altoos kunst blijven, want zoo zij u ruw schijnen en u in den aanvang ??deren, weldra erkent en bewondert ge het sterke gevoel voor de onderlinge waardeverhouding, dat uit Van Gogh's kleuren spreekt.

Een dag later, trouwens, schilderde hij ?? bloemen, zoo fijn in hare fonkeling dat ge aan de heerlijke kunst uit Japan denkt. Bloeiende boomgaarden en bloeiende velden waren zijn lust en zijn leven: hij maakte er met de sterkste zon van het zuiden, hij maakte ze onder slagregens, hij maakte ze van dichtbij gezien; enkele lage stemmetjes of desnoods alleen de stronken op een bloedend grasveld, - of van verre aanschouwd met de verschietjes, die hij altoos met bijzondere liefde behandelde en in welke hij, de *self made* kunstenaar, zich voortreffelijk teekenaar toonde.

Zijn arbeid van het veld is reusachtig; hij had de gewoonte, geen kleine studies maar het gansche doek, zóóals hij wilde dat het wezen zou, onmiddellijk naar de natuur te schilderen. Dikwijls ook kopieerde hij - maar op eigenaardige wijze. In zijn dwepen met Millet schilderde hij een aantal van diens doeken vrij na, d. w. z. nam een soortgelijk maar verschillend onderwerp en streefde zoovéél mogelijk naar dezelfde stemming, onder handhaving nochtans van eigen kleur. Ook met Holbein schijnt hij gedweept te hebben: enkele kinder- en vrouwenkopjes dragen in hun liefstrakke naïveteit de sporen van die vereering. In zijne kleur echter was hij meestentijds, hoewel zichzelf blijvend, een aanhanger van de theorieën der nieuwe Franschen, van Monet, Pissarro en dezulken. Als Nederlander staat hij dus afzonderlijk en dat hij, na zijn donkere stukken van Noord-Brabant, in de Provence onmiddellijk den invloed der groeiende kleuren en zoneffecten onderging, pleit voor de levendige graagte van zijn artistennatuur.

Ten vorige jaren waren hier, op eene tentoonstelling van jongere Franschen, eenige doeken van Vincent van Gogh te zien. Thans zal men er enkele zenden naar de tentoonstelling der Twintig te Brussel.

Het ware te wenschen, dat ook het vaderland de eigenaardige kunst van Van Gogh te zien kreeg en kennis maakte met een talent, dat niet tot vollen wasdom is kunnen komen en misschien nooit ware gekomen, maar dat - verklaart het een het ander? - buitengewoon rijk en hoogstrevend was.

1 januari 1891 **VINCENT VAN GOGH.**

DOOR J. DE MEESTER.

Vincent van Gogh was een schilder, die maar kort geschilderd heeft. Toen hij in Juli stierf, heeft het publiek niets vernomen van dien snellen, vroegen dood. Thans staat het werk dat hij naliet in een kamer bijeen en nu en dan wordt er iets van gezonden naar de onpopulaire tentoonstellingen van "jongeren," maar verder hoort men er niet van. Zelfs is het niet waarschijnlijk, dat men óóit veel van de kunst van Vincent van Gogh zal hooren. Hoe zoude het Luxemburg of het Louvre, hoe zoude het Museum te Amsterdam besluiten kunnen, aan dezen arbeid de hulde der gastvrijheid te brengen? Al die schilderijen zijn zoo zonderling, en zoo schel, zoo barsch van kleur, en zoo weinig af!... En toch is er meer talent in dan in menig stuk, dat bij gezegde verzamelingen eene goede plaats heeft gekregen.

Maar het talent van Vincent van Gogh was een eigenzinnig en lastig talent, niets fatsoenlijk en voorkomend! Ook was het aanmatigend, een beetje pedant, en hierdoor vooral heeft het zijnen bezitter gekweld. O, die gelukkige menschen, die even tevreden zijn over zichzelf als over anderen, als over de heele maatschappij, tevreden ook over de bestaande kunst, - eene uiting van beschaving en van een geestdriftig gemoed, - zóó tevreden, dat ze grijze haren krijgen en nog content zijn. Vincent van Gogh haatte die menschen. En toch gaf zijn gemoed liever liefde dan haat. Zoo hij de menschen verachtte, was het dewijl hij hen te hoog had geschat. Is niet alle twijfel schaduw van geloof? Het geloof van Vincent van Gogh was zeer groot en zeer hoog. Juist doordien het zulke buitengewone afmetingen had, kon hij het zoo moeilijk ergens in plaatsen, heeft hij zoo lang getast en gewankeld, zoo moeizaam er een onderkomen voor gezocht. En toen hij moest opgeven het te verzorgen en te vertroetelen, heeft hij opgehouden te leven.

De vader van Vincent van Gogh was predikant; toen bij nog maar een kind was, had men hem van godsdienst gesproken; ouder wordend, begeerde hij zelf de theologie te bestudeeren. Maar voor schoolsch leeren was hij geheel ongeschikt. Zijn geest was een zóó vruchtbaar veld, dat uit het kleinste zaadje onmiddellijk een welig gewas schoot.

Dus was er geen plaats, geen tijd, geene gelegenheid voor kalm en geregeld zaaien. Vruchten wilde hij zien van die studie, die van den aanvang was – niet een willen kennen, maar een willen kunnen. En hij trok uit om te prediken; hij ging naar België, naar den Borinage en poogde de mijnwerkers te troosten, beter te maken.

460 Voor hen die later zijne liefde voor de kunst hebben meegevoeld, moet het verhaal zijner evangelisatie geklonken hebben als een mythe. Met een Begrip, waarvan een beeld te maken verboden is, kon hij liefhebben, hij die was voorbestemd een beelder te zijn. De twijfel besloop hem en, hoe zwaar Vincent streed, overmande hem. Maar naarmate hij al het andere losliet, voelde hij rijzen, warmer en al warmer hem doortintelen een dweepend vasthouden aan de verrukking der Natuur. Gewanhoopt had hij aan de ontraadseling van het geheim der schepping, maar bij de heerlijke openbaring van het geschapene wanhoopte hij niet meer...

470 Verscheidene leden der familie Van Gogh hebben, naar men weet, zich met kunst bezig gehouden; Vincent had vroeger, met zijnen broeder, gearbeid in de zaak der firma Goupil te Parijs: – de man, die zich zoo weinig geschikt had gevoeld voor het materieel bestaan van kunsthandelaar, besloot, zes-en-twintig jaar oud, zelf kunstenaar te worden. En gelijk hij reeds zoo menig streven was begonnen met

475 geweldige aandrift, wierp hij zich nu op de schilderkunst, – ditmaal om voort te gaan, voort te ijlen veeleer, tot den dood.

Na tien jaren werkens, heeft hij meer dan driehonderd doeken nagelaten. Maar hier moet dadelijk bij vermeld, op welke eigenaardige wijs hij werkte. Overtuigd, dat zijne kunst moest zijn eene uiting van den indruk der Natuur – "la nature vue a travers un tempérament" – volgde hij de Bezielster op den voet, leefde zelf geheel in en met haar en onttrok zijne kunst geen oogenblik aan haren invloed. De voortvarende godsleerverkondiger van den Borinage was eveneens vol begeerte zijne kunst aan anderen mede te deelen; in de jaren, dat anderen zich tevreden stellen met studies, met het in details zoeken, wilde hij reeds geven wat hij telkens vond, maar hij wilde

480 dit gevondene dan ook juist en uitsluitend geven en schilderde daarom elk schilderij geheel buiten, – niet, in een atelier, naar studies van buiten.

Het landleven van Vincent van Gogh was, lichamelijk, moeitevoller dan dat van den vlijtigsten boer. Te drie, vier uur, zoodra het maar lichtte, trok hij des zomers naar het veld en arbeidde er den ganschen, langen, warmen dag, den dorst lesschend aan een kruik waters, zich voedend met wat brood of andere, gemakkelijk mede te voeren spijze. En het lichaam, dat zóó hard een bestaan leidde, had een even rusteloozen, een machtigen, het geweldige onder de oogen zienden geest te torschen! Bij de felste zon der bloedzonnige Provence en bij slagregens, zat Vincent in het veld, en ook des winters trok hij nu en dan uit, maar gaf dan toch het liefst zich

495 over aan zijn hartstocht voor bloemen.

Bij het schilderen van bloemen is Van Gogh, geloof ik, het zuiverst, het meest uitsluitend schilder geweest. Wanneer hij landschappen maakte, werd te gemakkelijk de denker, de dichter, de symbolist in hem wakker, maar bij bloemen gelukte het hem meermalen, zich te beperken tot hare bekoring en alleen te trachten naar het doen

500 leven op doek van hare kleurenpracht. Bloemen schitteren en fonkelen en Van Gogh dweept met sterke kleuren. Goudgele renonkels en zonnebloemen en vurigdonkere iris plaatste bij voor een goudgeel fond en maakte er een doek naar van meer dan een meter. Of hij deed op een landschap, stukje van een boomgaard, boven den groenen grond, aan donkere takken, de zware, wulpsch gebarsten bloesems blinken in haar

505 mooie, maagdelijke glanskleur, heerlijk van weelde in die jonge bloetheid. Of wel – want de bloemen verleidden dezen geweldenaar tot hoofschheid –, omringde hij er vrouwenfiguurtjes mede of schilderde ze decoratief, naar den trant der Japanners, met wier kunst hij dweept.

De kunst der Japanners heeft hem ook bij landschappen, bij heuvelachtige velden of bij boomgaarden, eene enkele maal duidelijk voor den geest gestaan en behalve zijne liefde voor haar, kan men in zijn werk gemakkelijk zijne bewondering lezen voor de stemming van Holbein en inzonderheid voor de stemming van Millet. Hij wilde gaarne simpel en naïef zijn – straks zal ik u uitleggen, dat hij hiermede eene bijzondere bedoeling had – en enkele meisjes- en kinderkopjes hebben al de reine strakheid der

515 Holbeinportretten. Evenals Millet poogde hij door materieel als een landman te leven – eerst in ons Brabant, later in verschillende streken van Frankrijk, het langst in de Provence – geestelijk in dat leven door te dringen om er al het mooie, hoogdichterlijke, al het extract der kunst, van te kunnen voelen en teruggeven. Hij schilderde verscheidene stukken van Millet na, maar op eigenaardige wijze. Dikwijls met niets beters dan een kleine gravure gewapend, copieerde hij het denkbeeld van den meester, ondernam een tafreel, dat ongeveer dat van Millet was, trachtte er de stemming van het nagebootste werk in te leggen maar poogde tevens – want verder gaf zijn anti-schoolsche onafhankelijkheidszin niet toe – zijne eigen kleur te behouden.

525 Werkelijk was dit behoud zijn wensch. Wel kwam zijn eenvoud, zijn hardheid, zijn strakheid voor een deel voort uit gebrekkige techniek, trit gemis van langzame voorbereiding en moet, gelijk aan den eenen kant zijn nadoen van het primitieve doen der ouden, aan den anderen kant zijn niet volkomen navolgen van Millet worden verklaard als een niet anders, niet fijner, volkomener kunnen, maar dat de kleur van Millet Van Gogh niet voldeed, lijdt geen twijfel.

530 Of althans: niet méér voldeed. Toen hij zijn "Millets" schilderde, was hij in zijn Franschen tijd. Ben Hollandsche tijd was hieraan voorafgegaan. Toen had hij landschapjes geschilderd, avondgezichtjes op de Noordbrabantsche heide, in zeer fijnen intiemem toon, en hoewel uit hetzelfde tijdvak een groot interieur dagteekent, dat weliswaar op Israëls is geïnspireerd, maar dat, ten deele gevolg van gebrekkige

535 techniek, ten deele uiting van des kunstenaars aard, veel ruwforscher van opvatting, veel harder van lijn en leelijk somberder van kleur is, zoodat het, vergeleken bij de fijnheid der Hollanders, reeds naar Van Gogh's geweldigheid van later aardt, zoo kan toch de bloote vergelijking enkeler stillezens, kruiken, potten, appels of aardappels, in het vaderland gemaakt, met dergelijke stillezens, later in Frankrijk gemaakt, doen zien, hoezeer zijne kleur veranderde. Hoe donker zijn gene, hoe licht en vol lucht de laatste! Van Gogh sloeg altoos een noot verder dan. de meeste andere

540 artisten: donker, als de Hollanders, was hij donkerder dan zij; licht en kleurig, als de Franschen, overtrof hij hunne bontheid.

Er zullen, met name onder de Nederlandsche artisten van fijne stemming, beoordeelaars

545 gevonden worden, die in hunne idealistische liefde voor de harmonie van kleur, aan Vincent van Gogh den eere naam van colorist weigeren. Zeer zeker idealiseerde hij niet. Maar hij stelde zich evenmin tevreden met de leelijke, schreeuwende en ten deele geheel conventionneele kleuren van zoovele moderne Franschen. Hij vond de Provence mooi, trachtte hetgeen hij zag zoo scherpjuist mogelijk terug te geven en

550 deed dit door, met zeer sterke kleuren, te zoeken naar eene waardeverhouding, die niet ideaal-harmonisch was maar, zoo dicht als dit met verf kan, de harmonie der natuur nabij kwam.

En tevens de kracht der natuur, baar hevigen rijkdom. Een weg met zon, wandellaan ergens in den Midi, ziet er zóó uit: de zandweg is oranje, de boomen erlangs zijn

555 blauw, daarnaast loopt een streep hardgroen gras en dan komt er ter zijde een weg in schaduw, rose. Zeker zal het lang duren, eer het publiek aan blauwe boomen gelooft, maar waarschijnlijk zal het toch op den duur wel leeren zien, en wel leeren begrijpen ook, dat iets groen kan wezen uit zichzelf maar blauw worden door de omgeving, door de inwerking van licht en lucht. Is het eenmaal zóóver, dan zal het gemakkelijk de

560 kleuren van Van Gogh begrijpen. Nu echter vindt het ze dwaas. En de artisten vinden ze meestentijds hard, leelijk, betreuren dat de schilder in dit gamma viel, zonder echter óóit te durven volhouden, dat het gamma niet uitmuntend is uitgespeeld, dat de onderlinge waarden der kleuren niet met buitengewoon talent zijn gevoeld en begrepen. Van Gogh was zichzelf in de kleur; gelijkenis – maar ook niet meer – had deze met de

565 kleur van Monet, van Pissarro. De laatste, een zeventigjarig Franschman, dweept met het talent van den zoo vroeg gestorven Hollander. En onder de jongere Fransche schilders heeft onze landgenoot eenige school gemaakt.

Een schilderij, even hardlicht en even kenmerkend als die pasbesproken weg, stelt de kamer voor, welke hij bij een boer in Provence bewoonde. Het ledikant is oranje, de

570 stoelen zijn goudgeel, 't behangsel is hard blauw, de schoorsteen paars, de tafel groen en de vloer steenrood. Men moet iemand zijn om zulke kleuren te gebruiken en er iets goeds, iets harmonisch mede te maken!

Dit doek is ook eigenaardig door de teekening, die buitengewoon naïef is en

575 overduidelijk. Het is als werkte hij om kinderen te leeren kijken! En hier was ook wel iets van aan. Vincent van Gogh – straks reeds doelde ik op dit streven – wenschte de kunst populair te maken; overtuigd, dat de kunst veel voor de menigte zou kunnen doen en zijn, geloofde hij dat men haar moest verbreiden door haar gemakkelijker verstaanbaar te maken. Vandaar zoo menige alledaagsche voorstelling, zulk overduidelijk teekenen, zulke kleuren als van een centsprent. De schilder bleef den

580 theologant gelijk, die, noode zelf eenigszins gevormd, naar den Borinage trok. Trouwens, evenmin als de theologie, beoefende Van Gogh het schilderen alleen om deszelfs wil. Hij was geen artist van instinct, hij was artist door een bijzonder rijk temperament, dat in het schilderen de beste gelegenheid vond tot uiting voor zijne opvatting van de natuur en het leven. Nog kort vóór zijn dood moet hij gezegd

585 hebben, dat schilderen eigenlijk maar eene bijzaak voor hem was: – "il y a bien autre chose a faire que cela."

Uiten wilde hij, hoe dan ook, het vele dat er omging in zijn rijken geest. Telkens vervalt hij, op zijne schilderijen, in symbolen. Bijzonder gaarne poogde hij het titanische en chaotische in de natuur uit te drukken. De boomen of de stronken ervan

590 of op een ander doek weder de toppen, zijn reuzen, die, geweldig den bodem splijtend,
in ééns zoo breed, zoo zwaar, zoo hoog schijnen te zijn geweest. En achter hen gaat
de zon onder in een gloeiend noorderlicht. En ervoor liggen brokken heide of hoopen
hooi, welker vorm iets Quasimodo-achtigs heeft. Nu en dan ook is er een mensch in het
veld, soms zelfs is die mensch hoofdzaak, als op de vele zaaiers die hij schilderde,
595 die boeren met het geniaal-dierlijk voorkomen, wier silhouet, wier handbeweging, wier
arbeid blijkbaar een zéér diepen indruk op den kunstenaar hadden gemaakt en in wier
wezen hij zóó gaarne doordrong, dat men meermalen iets van zijn eigen trekken in die
van den nijveren landman vinden kan.

600 Nergens is hij meer symbolist dan op *La désolation des champs*, een langwerpig doek:
donker goudgeel, zwaar gekromd, kroezig koren deint, met een leirosen weg er door,
tegen den heuvel op, tot den donker blauwen, stormigen horizont, en over het koren
strijken, als bewegende klauwen, zwarte vogels. – Mij heeft dit doek doen denken aan
eene teekening, door Victor Hugo, toen hij nog jong was, van de woelende zee gemaakt.
605 Schilderij en teekening drukken beide met groote kracht het chaotische uit, zooals
een romanticus het voelt. Want deze schilder, die zoo realistisch in zijne kleur
pogde te zijn, was met zijne symbolen een romanticus. In hem moeten reuzengevoelens
geward en gegierd hebben, en het is zeer de vraag of de schilderkunst volstond om die
uit te drukken.

610 Men heeft mij als zijn laatste werk een *sous bois* getoond vol zon en leven, een
heerlijk rijk stuk uit de rijke, blijde natuur, een zeer goed schilderij. Ik heb er
lang op gekeken, maar er de suprême uiting, het vaarwel van Van Gogh's temperament in
te zien, was mij onmogelijk. Dat temperament is onstuimiger in den rijkdom, zooals
het heftiger is bij élke volle openbaring. En hoezeer hij, de schilder van maar tien
jaartjes, zich overigens doe kennen als een artist van talent, buitengewoon rijst
615 alleen zijne gestalte, wanneer wij hem met de zenuwen van een modernen Byron zien
rukken en wringen aan die raadselen, die de kunstenaar ten slotte evenmin vond
opgelost in de Natuur als de theologant ze had opgelost gevonden in de Leer.

620 Nederlander, heeft Van Gogh een geheel bijzondere kleur en streeft hij met sterk
democratischer, zin naar een verbreiden van den invloed der kunst, dat den artisten
onder zijne landgenooten wellicht alles behalve artistiek voorkomt. Daardoor reeds
neemt hij eene afzonderlijke plaats onder onze schilders in. Maar vooral staat hij
alleen in dat hoog-hartstochtelijk zoeken naar, dat tegemoettreden van, dat zich
meten met het Ondoorgrondelijke. Meer dan artist, maker, was hij wijsgeer, zoeker.
Zijn grootste kracht toonde hij in het geweldig bekennen van zijn onmacht.

625 *Parijs*, Januari '91.
in: Nederland, 1891, p. 312-319; %3A769001%3Ampg21%3A0317

1 januari 1891 **NECROLOGIE OVER 1890.**

630 A. NEDERLAND. [...] Vincent van Gogh, schilder. [...]
in: Vragen van den dag; Populair tijdschrift...; %3A1709002%3Ampg21%3A0111

11 februari 1891 **KUNST EN LETTEREN.**

635 Naar alle waarschijnlijkheid zal te Amsterdam een tentoonstelling worden gehouden van
werken van den te Parijs overleden jongen hollandschen schilder Vincent Van Gogh.

11 februari 1891 **Hetzelfde blad bericht, welke kunstenaars**
deelnemen aan het achtste salon der "Twintig" te Brussel. Uit Nederland zijn daar
Bauer, Verster, Vincent van Gogh en Toorop.

640 5 april 1891 [...] **Wat nu de kunst der laatste zaal betreft,**
men heeft er voorbeelden van gehad op een tentoonstelling der XX, die voor eenige
jaren te Amsterdam is gehouden. In een artikel, dat ik hier onlangs over Vincent van
Gogh mocht schrijven, heb ik getracht u met een enkel woord duidelijk te maken, wat
deze nieuwe schilders beoogen. De kunst van onzen gestorven landgenoot behoort, in
645 een zestal doeken, tot het beste en belangrijkste dezer tentoonstelling en was voor
Octave Mirbeau eene aanleiding om in *l'Echo de Paris* eene voortreffelijke hulde aan
het talent van Vincent, gelijk hij teekende, te brengen. [...]

30 november 1891 **OSCH, 25 Nov. Wij waren dezer dagen in de gelegenheid**

650 een dertigtal schilderijen te zien, van de ha[n]d des heeren Antoon Hermans Smits van
Eindhoven, welke tentoongesteld waren ten huize van den heer A. Van den Bosch alhier.
De heer Antoon Hermans, vroeger een fabrikant, besteedt thans de jaren zijner
lauweren aan de schilderkunst en wel met 't nobel doel om de opbrengst daarvan te
doen dienen voor de armen. En vruchtbaar is zijn penseel, want dit is reeds de tweede
655 serie, welke hij onder den hamer kan brengen. Lijsten alles is een geschenk en de

660 heer notaris Fens uit Eindhoven verleent bij zulk eene verkooping dan ook gratis zijne diensten. De schilderijen, welke bij den heer Van den Bosch hingen, waren alleen door Ossche inwoners aangekocht, die ditmaal de meerderheid der koopers uitmaakten, wat daarom te meer is te waardeeren, wijl de besteede kooppenningen komen ten voordeele van de Ossche armen.

665 10 februari 1892 **Ook heeft de firma Buffa merkwaardige schilderijen** van Vincent van Gogh, hoogst origineele doch niet geheel gelukke uitingen van een zeer zelfstandig kunstenaar en mooie aquarellen van Woerman, waaronder een schaal met bloemen wat de best geslaagde is.

670 5 maart 1892 [...] **Ook werd daar er op gewezen hoe zijn werk** niets "aangeleerds", niets onoorspronkelijks had. Zijne kunst was bij uitnemendheid naïef, zoowel in de uitdrukking van sentiment als in het blijkbaar streven naar kracht. De oude Italianen, over wie hier te lande in den laatsten tijd veel wordt gesproken, hadden sedert jaren zijne liefde, en hij dweept met het ook zoo naïeve, doch geweldige krachtsuiting begeerende streven van Vincent van Gogh. Toen het werk van dezen anderen jonggestorvene, die Van Rappards vriend was geweest, onlangs in Den Haag groote belangstelling vond, was deze daarover verheugd als over een persoonlijk succes. Ook hij schilderde "leelijke" menschen, als zijne Oude Spinster, ongelukkige menschen, [...]

680 13 maart 1892 **Vincent van Gogh en Zilcken te Rotterdam** In Rotterdam begint langzamerhand ook wat meer kunstleven te komen. Wel organiseerde sedert een aantal jaren de Kunstclub aldaar geregeld tentoonstellingen van werken van eenzelfde meester, doch de kunsthandel van Oldenzeel op de Leuvehaven is sedert korten tijd ook daarmede begonnen. Eerst was daar eene expositie van Toorop's werk: thans zijn aldaar de schilderijen en teekeningen van Vincent van Gogh te zien, terwijl op dit oogenblik de Kunstclub het werk van Zilcken ten toon stelt.

685 Over Van Gogh, of zooals hij zich teekende Vincent, is in den laatsten tijd veel geschreven. Van Gogh heeft te Parijs omgegaan met Claude Monet en is met hem zelfs naar het Zuiden op reis geweest; hij heeft kennis gemaakt met het werk der Fransche pointilisten ca zich op hen inspireerende, is hij met een groot zelfstandig willen aan den arbeid getogen, zonder het ver genoeg te mogen brengen om de onvolmaaktheden die zijn arbeid aankleven te overwinnen.

690 Zijn kunst is vaak primitief soms geaffecteerd primitief; zij is kinderlijk doch daarbij vaak grootsch. Soms doet zij denken aan eene nabootsing van Japansche of Chineesche kunst. Een enkele maal is zij zelfs valsch van kleur, terwijl een andermaal de stoffen niet uitgedrukt zijn, wat ook door de uniforme wijze van

695 schilderen met korte dikke penseelstreekjes vrijwel onmogelijk is. Zijn kunst is een mengeling van goede en slechte hoedanigheden, die beurtelings den voorrang hebben. [...]

700 25 mei 1892 **Tentoonstelling van de nagelaten werken van Vincent van Gogh.** Maar – men kan pogen, strijden... En, als de taak te zwaar is voor z'n schouder, Dien overdragen op wie sterker zijn". Multatuli (Vorstenschool).

705 De ochtend, dien uw correspondent voor een langdurig bezoek aan bovengenoemde verzameling in den Haagschen Kunstkring had gekozen, was regenachtig en droefgeestig; hij was alléén in de vertrekken. Uit de grootere zaal staarden de oogen uit het portret van den schilder, als wilden zij antwoord op de vraag: »Wat zegt men van mij, nu ik dood ben?"

710 Hoogst moeilijk te begrijpen is deze kunst, nog moeilijker er over te schrijven. Het gewone publiek zal o. i. de schouders ophalen over deze kunstuiting, ze in 't geheel niet waardeeren en hoogstens erkennen, dat Vincent veel heeft gewerkt. Afzonderlijk, op een ezel, staat een indrukwekkend regenlandschap. Het zal dit stuk wel zijn, dat Frederik van Eeden bedoelde, toen hij er van schreef: "beklemmend, angstig somber. Een violet-vaal heuvelland, hoog oplopend, met maar een klein stuk grijze regenlucht – niets daarop, oneindig siniester in zgn barre, doodsche lijnen – en de stroomende regen daarover, in witte straal-strepen er over, blinkend tegen 't donker land, zwartgrauw tegen de lucht, alles vermoordend in droefgeestigheid." Ja , de meeste kunst van Vincent is somber en droefgeestig. Beschouw eens aandachtig zijn »Sorrow", eene naakte, in elkander gedoken vrouw, eenvoudig lithografisch gelijnd.

720 Wat kan men «Smart" verschillend juitdrukken. En dan denk ik o. a. aan een vroeger portret in profiel van Jan Veth, sober van kleur en lijn, starend, zonder traan in 't

oog.

725 Eerlijk gezegd, zijn wij geen vrienden van het procédé door van Gogh meestentijds
gebezigd. Daarom stellen wij zijn teekeningen hooger. Maar, o! zijn geschilderde
boomgaarden en bloesentakken! Eene opsomming te geven van de aanwezige schilderijen
en teekeningen, waartoe zou het dienen? Vermelden wij enkele nummers: 8 en 9.
Bloeiende boomgaarden in Provence, 11. Abrikozenboompje, 26. Café de Nuit, 34.
Portret van den surveillant in het gasthuis te Arles, 45. Bloeiende amandeltakken.
730 Uit dit laatste stuk, een mooi motief voor een behang, blijkt de invloed van de
Japansche kunst op van Gogh's streven. Ook is er nog een merkwaardig schilderijtje
(niet in den catalogus vermeld), een restauratiezaal voorstellend: eenige gedekte
tafeltjes met bouquets daarop, enkele stoelen er omheen, anders niets.
Uit de teekening no. 11, Landschap te Nunen, blijkt welk een serieus teekenaar hij
was.

735 Den schilder Jan Toorop, hier te lande misschien de eenige, om zoo'n verzameling te
hangen, komt hiervoor bijzondere lof toe. En eindigen wij deze regelen met de vraag
die van Eeden deed, of Vincent «niet een van het edel en onsterfelijk ras was, dat
het lage volk gekken, maar de mensch van ons slag heiligen noemt?"

740 Aan de nagedachtenis van denzelfden schilder wijdt de *Ned. Spect*, het volgende woord:
«Onze arme landgenoot van Gogh (Vincent) heeft zijn, helaas vergankelijk monumentje
in de rue Lepelletier. Die vreemde schilderijen getuigen van 't zoeken naar eene
kunstformule door een onbetwistbaar genie, dat overwonnen werd in den strijd om 't
745 kunstenaars-bestaan. Het werk van «Vincent", naar men hem hier noemt, zal blijven als
historisch document.

Ik ben er van overtuigd dat er, op den door hem aangewezen weg, iets zal worden
gevonden, waarvan wij nog niet droomen: eene echt-moderne kunst, zoo iets als de
muziek van Wagner. Maar Wagner was een compleet genie. Zijne navolgers staan beneden
hem; terwijl de leerlingen van den genialen van Gogh, minder begaafd misschien dan de
750 meester, merkbaar compleeter werk leveren. 't Zou kunnen zijn dat Wagner alleen
bleef, als een reus, een dadelijk klassiek kunstenaar. Op van Gogh's schilderwerk, is
een vervolg niet alleen mogelijk, maar moet noodwendig, een vervolg komen. Zal een
755 artist ons dat geven en compleet geven? Zullen wij het ontvangen uit het brein eener
gansche generatie? Wie zal 't zeggen? Maar, vóór die krasse, haast onzinnige brokken
kunst, waaruit de genialiteit mij tegen bliksemt, voel ik me zoo nuchter, zoo een
klein mannetje, met zoo een klein, schuchter persoonlijkheidje... En ik kan mij zoo
goed verklaren, hoe die geniale zoeker is doodgegaan aan zijne kunst. Zooals een
760 ander sterft aan over-volbloedigheid, is hij gestorven aan overmatige
impressionabiliteit is het artistieke. Mij dunkt, geen enkel kunstenaar, met een
greintje liefde voor zijn vak, en een greintje gevoel voor 't waarachtig artistieke,
kan dat winkeltje, tevens expositie-lokaal, der rue Lepelletier uitgaan, zonder te
beven van heerlijke aandoening, zonder een traan van rouw en een hoog gevoel van
ontzag voor den grooten artist, die leefde als een klein boertje, en stierf als zeker
765 groot, modern vorst...

17 december 1892 **Zaterdag wordt in de kunstzaal van het Plantage-Panorama**
te Amsterdam eene tentoonstelling geopend van nagelaten werken van Vincent van Gogh.
21 december 1892 Kunstzaal Panorama, Plantage, Tentoonstelling Werken van Vincent
van Gogh. (Dag. 10 u. tot donker) f0.25.

770 26 december 1892 **Tentoonstelling van werken,**
NAGELATEN DOOE WIJLEN VINCENT VAN GOGH EN VAN C. SPOOR JR.

Ware het niet, dat door sommigen er zulk een buitengewone lof aan werd toegezwaaid,
gewis ik zou het stilzwijgen bewaard hebben over de 104 werken van wijlen den Heer
775 Vincent van Gogh, waarvan de tentoonstelling geopend is in de Kunstzaal van het
Panoramagebouw, een dier kunstzalen, die, zooals de Heer Roland Holst in zijne
inleiding voor den catalogus zegt, "zoo welbegrepen zijn ingericht voor onzuivere
doeleinden." Hij brengt de tentoonstellingszalen daardoor deerlijk in een kwaden
reuk.

780 Niemand echter behoeft zich daarom van een bezoek te laten weerhouden. Er zal hem
geen kwaad geschieden, en 't eenige leed, dat hem overkomen kan, is een gevoel van
spijt over het betaalde entreegeld, dat echter door ieder te dragen is. En 25 cents
is het toch wel waard om een collectie te zien, merkwaardig om hare schoonheid,
785 zooals de een zegt, of om hare afschuwelijkheid, volgens anderen, dis in zulk werk
geen kunst zien.

Deze laatsten behooren tot de kunstloozen, die alle bescheidenheid verloren hebben,
zoo spreekt Roland Holst, en wie zal na zulk een krassche uitspraak den moed hebben

zijn ongunstige meening over het tentoongestelde uit te brengen, men wil immers niet gaarne tot de kunstloozen gerekend worden, daarom is het maar geraden met de wolven mee te huilen en te bewonderen, 't geen anderen beweren te bewonderen. Ik voor mij moet verklaren getracht te hebben zoo onpartijdig en onbevooroordeeld mogelijk te oordeelen, doch... ben moeten eindigen mij geheel aan de zijde van de arme kunstloozen te moeten aansluiten.

Ik kan maar niet begrijpen, hoe iemand, die zulke verschrikkelijke bonte dingen schept, welke niet in 't minst op de natuur gelijken, maar misschien door hunne mooie kleuren den boeren en buitenlui kunnen behagen, hoe zoo iemand onder de artisten gerekend wordt en hoe kunstenaars, die de ware eenvoudige kunst moeten verdedigen, meewerken kunnen om het kunstgevoel van de kunstloozen zulk een verkeerden weg op te drijven.

Maar eigenlijk past het mij niet deze tentoonstelling te bezoeken, veel minder over te spreken. Immers, volgens R. Holst is "hij (zij) bijeengebracht voor hen, die Vincent's werk bewonderen en ook nog voor wie reeds geloofden in zijn hoog zoeken, maar niet overtuigd waren van zijn glorievol bereiken."

Dat Van Gogh het hoog zocht, wil ik gaarne aannemen, maar dat hij zijn doel glorievol bereikte is een bespottelijk beweren, tenzij dat doel bestond in het maken van iets, dat voor een gezond oog en een gezonden geest onuitstaanbaar is.

Gaarne zou ik geniën hebben, dat R. Holst ons, kunstloozen, de oogen hadde geopend, door ons te verklaren en duidelijk te maken, wat Van Gogh eigenlijk gezocht en gewild heeft en hij ons hadde aangewezen, wat het vermeende schoon is, dat we in dat werk moeten bewonderen.

In plaats daarvan wijst hij op de eenvoudigheid der lijsten in tegenstelling met de "rijke en gave lijsten", die volgens hem "op exposities verplichtend gesteld worden." In welk in- of uitschrijvingsbiljet voor een tentoonstelling kan Rol. Holst zulks ooit gelezen hebben? Kan hij één goed schilderij noemen, dat door eenige tentoonstellings-commissie geweigerd is, omdat de lijst niet rijk of gaaf genoeg was? Wanneer, zooals ik hoop en niet betwijfel, de schilderijen van Van Gogh geen sympathie kunnen vinden, het zal niet te wijten zijn aan de minder rijke omraming. Ik voor mij heb op die lijsten niet het minst acht geslagen.

Maar, meer dan genoeg over het voorwoord van Holst, waarvan de inhoud in een paar woorden saam te vatten is, n. l.: "Elk, die deze tentoonstelling niet mooi vindt, is een kunstlooze". Dit is zoo de tegenwoordige wijze van doen, door zulke machtspreuken tracht men het publiek onder zijn invloed te krijgen, hier en daar slaagt men daarin, vooral bij hen, die zonder recht en zonder zelfstandige opinie den naam van kunstkenner dragen, dien naam niet gaarne zouden verliezen en zich daarom aansluiten bij hen, die het hardst en het brutaalst schreeuwen.

Wat nu de tentoonstelling zelf aangaat, het verstandigst zou het zijn, er geheel over te zwijgen. Maar dit gaat nu eenmaal niet, ofschoon er nagenoeg niets bij is, dat de moeite beloont er een oog op te slaan.

't Is echter den armen schilder niet kwalijk te nemen. De kranke toestand van zijn geest, die tot een zoo tragisch einde voerde, verhinderde hem gezond te denken en te gevoelen, dus veelmeer nog, om gezond werk te leveren. Wat we hier zien, het zijn de gewrochten van een kranken geest.

Er is dan ook geen sprake van elk daarvan te bespreken.

't Is met een gevoel van medelijden, dat we het werk van zulk een zenuwlijder beschouwen. Alleen op enkele nummers wil ik wijzen, zooals op No. 16, waarvan Van Gogh-zelf zegt: "Dans mon tableau du Café de nuit j'ai cherché à exprimer, que le Café est un endroit où l'on peut se ruiner, devenir fou, commettre des crimes. Enfin j'ai cherché par les contrastes de rose tendre et de rouge sang et lie de vin, de doux vert Louis XV et veronèse contrastant avec les verts jaunes et les verts bleus durs, tout cela dans une atmosphère de fournaise infernale de souffre pâle-exprimer comme la puissance des ténèbres d'un assommoir et toutefois sous une apparence de gaité Japonaise et de bonhomie du Tartarin." Welke gedachte, zoo iets met verf te willen uitdrukken! Als een nachtkoffiehuis er uitzag, zooals hij het schildert met de bontste kleuren, onhandig tegen elkaar gezet, dan begrijp ik niet, hoe iemand zich daar zou ruineeren, misdaden doen, wel dat hij er gek van zou kunnen worden, als hij daar kellners ontmoette met flink groen haar en groenen snor.

No. 1. Een Noord-Brabantsch boerengezin bij lamplicht aan den maaltijd is het oudste, en waarschijnlijk uit den tijd toen de maker nog minder zielsziek was. Dit is hem meer toerekenbaar, in plaats van door en door bont, is hij hier kleurloos, donker, vuil en zwart zelfs, met figuren als monsters. Hieruit blijkt het meest, hoe weinig hij beteekende. Een paar restauraties, een gasthuis, een slaapkamer zijn van een naïviteit, die wellicht zijn bewonderaars verbazen, een kunstlooze ziet er slechts de naïviteit in van een jongen, die pas begint en van kleur en smaak niet het minste

855 begrip heeft. Zijne levensgrootte busten zijn al even walchelijk, b.v. de afschuwelijk geteekende vrouwenkop nagenoeg zonder bovenhoofd (No. 39), de verzengde mannenkop met fel gelen hoed, fel groene kiel en fel blauwen achtergrond. De portretten van een matten stoel en van een paar oude schoenen, alles levensgroot, zijn niet eens geschikt voor uithangborden van een stoelenmatter of van een ouwskleerkooper.

860 Zijne stillevenen zijn smakeloos van samenstelling en kleur, zwak en flauw, en toch noemt men zijn troep boeken, in gele banden, die geen schaduw hebben "son fameux les livres jaunes." Is 't niet, of het in 't hoofd van den schrijver ovenmin in orde is als in dat van den schilder? En wie zou gedoemd willen worden tot de straf een zijner bonte, platte bloemstukken in zijn kamer aan den wand te moeten hebben. Ouder de

865 landschappen, meest met grootere of kleinere zonnen, verwrongen wolken en boomen en koorlanden, die op draaikolken gelijken, vinden wij enkele iets minder bizar van kleur en vormen, zoo bv. de nummers 28-31, met hunne fijner geteekende boompjes, No. 60 en 34, die, op een afstand gezien, iets doen hopen. Het best is het abrikozenboompje in bloei.

870 Ook de drie stukken in één lijst, naar ongekleurde teekeningen of etsen van Millet zijn beter dan 't overige; maar welk artist denkt er aan het werk van een ander te kleuren. Ik wijs op deze laatste nummers, om te bewijzen, hoe gaarne ik het goede zou willen erkennen, zoo dit slechte aanwezig ware.

875 Zou Van Gogh, zoo zijn geest normaal gezond ware geweest en hij grondige studie gemaakt hadde, werkelijk een artist zijn geworden? "Wie zal het uitmaken! Lui in elk geval was hij niet, hij zegt immers zelf: Il faut travailler autant et avec aussi peu de prétentions qu'un paysan, si on veut durer."

880 Maar om artist te worden is hard werken wel hoog noodig, doch niet voldoende. Ik geloof, dat het alleen aan de omstandigheid, dat zijn broeder Theo (het handelshuis Goupil) een der eerste kunsthandelaars van Parijs was en ook aan het nieuwe, dat hij te zien gaf, te danken is, dat zijn naam ooit in de kunstwereld is genoemd geworden. Hopende, niet dikwijls op dergelijke tentoonstellingen onthaald te mogen worden, daar ze in plaats van genot slechts hoofdpijn bezorgen, was ik verheugd mij weder in de

885 vrije natuur te bevinden en de werkelijke zonen en lucht en boomen weder te mogen bewonderen. Toch was ik gedwongen mij opnieuw met kunst bezig te houden en te voldoen aan een uitnoodiging van den Heer C. Spoor Jr., om eenige van zijne werken, tot 30 December, in de kunstzaal van de Firma C. M. van Gogh geëxposeerd, te komen bezichtigen.

890 Over dit bezoek had ik mij geenszins te beklagen. 't Was mij een werkelijke verlossing mijn hoofd bevrijd te voelen van al die bonte beelden, verdrongen door meer werkelijke kunst. Ik heb niet het voorrecht den Heer Spoor persoonlijk te kennen, ik vertrouw echter dat hij een nog jong mensch is, en ik durf zulks na kennismaking met zijn werk gerust

895 zeggen, veel aanleg toont. Dat hij, zooal niet een leerling van J. Maris, toch van diens lessen en raadgevingen heeft partij getrokken is duidelijk te bemerken. Van daar ook dat men in deze verzameling de portretten van Maris, van zijne dochter, ja zelfs van diens tuin vindt.

900 Naast een aantal geteekende studiën met krijt of houtskool, meerendeels studiekoppen, nu eens zeer streng en correct, streng omgetrokken, dan weer meer vrij en meer fantastisch, op effect berekend, geeft hij enkele studiën in olieverf, o. a. het genoemde tuintje van Maris, levendig en licht van kleur, zonder bontheid, een paar jongenskopjes, breed aangezet, een meisjeskopje, in den geest van onze strenge meesters uit de eerste helft der 16e eeuw, enz. Boven alles bekoort het mystieke in

905 het portret van Maris' dochtertje bezig met vioolspelen. Het heeft iets van een gesloten oude schilderij, hetgeen de bekoorlijkheid er van nog vermeerdert. In één woord, de beschouwing van dit werk had mij weder geheel op streek geholpen, en ik durf elkeen aanraden, gebruik te maken van de welwillendheid van den Heer Van Gogh, die zeker aan geen kunstminnaar den toegang zal weigeren.

910 D. V. D. K. JR. [=D. van der Kellen jr.]

6 april 1893 [...] **Een elk zal moeten erkennen, dat de zaal een vrij** wat aangenamer aanzien heeft dan bij de laatste tentoonstelling, toen hare wanden met de onbegrijpelijke werken van Vincent van Gogh bekleed waren.

915 1 januari 1894 **Kunstlievende Nederlanders!**
Nadat onze eerste bekendmaking geplaatst werd, mochten wij nog de volgende schilderijen ontvangen:
van den Heer *Kerssemakers*: een dennenbosch met breeden weg, en daarop, een weinig in

- 920 't verschiet, een boertje met zijn kar en paard;
van den Heer *Gestel*: een beekje, omzoomd met fijne sparren en ander groen;
van den Heer *Hermans Smits*: een hoogbejaard schoenmakertje, den Heezenaren te liever,
omdat het "model" te Heeze zelf woonachtig is, en – last, not least! –
van Mejuffrouw *Thérèse Schwartz* de belofte, dat wij ook van haar hand iets te
925 wachten hebben.
Den vriendelijken gevers onzen dank!
De schilderijen, en ook de andere prijzen, zullen te bezichtigen zijn in een der
zalen van do Baronnesse Van Tuijl Van Serooskerke, 2 en 3 Januari, van 10 uur voor
tot 3 uur na den middag. Op 4 Januari zal de trekking plaats hebben, terwijl tot 3
930 Januari, des avonds 7 uur, de gelegenheid tot loten nemen blijft opengesteld. Zoo
spoedig mogelijk zal de uitslag deitrekking in dit blad bekend worden gemaakt door
het *Dames-comité*.
Heeze bij Eindhoven.
- 935 19 februari 1895 **Vincent van Gogh.**
De Haagsche Kunstkring geeft een zeer belangwekkende tentoonstelling van teekeningen
van onzen te vroeg overleden landgenoot Vincent van Gogh. Er zijn onder de vele
werken van uitlopend gehalte meerdere, die een bijzonder hooge gedachte geven van
den even humanen als artistieken geest, die huisde in een lichaam, te zwak om den
940 strijd voor een schoon ideaal ten einde te kunnen volhouden. De forsche realiteit
zijner figuren, aan het landleven en den moeilijken fabrieksarbeid ontleend, is bij
wijlen ontzagwekkend, veeltijds gemengd met een aandoenlijken weemoed, zooals die ons
ook uit zijn brieven in den "Mercure de France" in woorden toewaait. Op velen zijner
teekeningen is met krachtige kunstenaarshand uitdrukking gegeven aan wat er bij hem
945 omging, toen hij leefde te midden van de bevolkingen der mijndistricten en der
textiel-industrie. Sentiment zonder sentimentaliteit. En hoe goed doen daarnaast
eenige landschappen en stadsgezichten, waaruit dat weldadige optimisme spreekt, dat
het leven van den artist verwarmede. Deze tentoonstelling is een krachtig bewijs, dat
onze kunst veel, zeer veel aan Vincent verloren heeft. Men mag den heer Hidde Nijland
950 te Dordrecht dank weten, dat hij deze schoone collectie ter bezichtiging afstond.
20 februari 1895 **In den «Haagschen Kunstkring» is Zaterdag j.1.**
eene tentoonstelling geopend van Werken van Vincent van Gogh, toebehoorende aan den
heer Hidde Nijland te Dordrecht.
- 955 10 mei 1895 **Zaterdag wordt te Haarlem in *Maison Hals* een tentoonstelling**
van schilderijen georganiseerd van werken van Vincent Van Gogh, juffrouw H. Lindo en
mej. V. U. Willige. De opbrengst van de entreégelden – het entree is op 25 cent
gesteld – komt ten bate van *Weldadigheid naar Vermogen* te Haarlem.
- 960 18 november 1895 **Tentoonstelling der Etsclub.**
In het Stedelijk Museum is gisteren de achtste tentoonstelling der Nederlandsche
Etsclub geopend. Vier kabinetten beneden, links van den ingang, later bestemd voor de
Suassoverzameling, zijn door de Etsclub in gebruik genomen. Er is veel moois te zien,
te veel zelfs om in één bezoek in zich op te nemen. Er zijn werken van Nederlanders,
965 Franschen, Duitschers, Engelschen, ook eenige van overleden kunstenaars, als Vincent
van Gogh, Jongkind enz. Als een zeer groote zeldzaamheid op eene tentoonstelling
buiten Parijs noemen wij eenige schetsen van Puvis de Chavannes, die zóo bang is voor
zijn werk, dat hij geconditionneerd heeft dat er 100,000 francs schadevergoeding
betaald zal worden, als er aan een zijner teekeningen iets overkomt. Er zijn
970 teekeningen met krijt, potlood, pastel, etsen, litho's, houtsneden, banden voor
boeken enz.
De firma's Scheltema en Holkema, C. M. van Gogh, Henry & C. te Londen stonden eenige
der ten toon gestelde werken af, o. a. een achttal bij William Morris gedrukte
boekdeelen.
- 975 Bij de firma Frans Buffa & Zonen wordt een schilderij van O. Eerleman "Jonge honden"
tentoongesteld.
- 23 februari 1896 [...] **Dezelfde heeren, wien we reeds twee andere interessante**
tentoonstellingen te danken hebben, hebben thans in het Oudheidkundig Museum een
980 tentoonstelling georganiseerd van schilderijen en teekeningen van Vincent Van Gogh.
De zeer omvangrijke collectie, die de heeren hebben weten bijeen te brengen, is wèl
in staat om den bezoekers van de tentoonstelling – moge hun aantal zéér groot zijn –
een volledigen indruk te geven van Van Gogh's kunstopvatting, en om hen meteen den
meester te leeren apprecieeren als een artist, die met alle conventie brak, en voor
985 het gewilde, gezochte het ware in de plaats stelde. Van Gogh's doeken munten uit door

- frischheid van toon, door een zuiver weergeven van de dingen zooals ze zich aan hem voordeden, toen hij ze nam, en óók door een goed-geteekend-zijn der figuren, wat met elkaar aan het werk een eigenaardige charme geeft, iets zoo zuiver individueels, dat men het onmiddellijk zal herkennen, al hangt het ook te midden van niets dan doeken
- 990 der nieuwere school. Een uitstekende gedachte was 't van de commissie om gisteravond hier in "de Harmonie" den heer Gust Vermeulen, redacteur van "Van nu en straks" te doen optreden om het een en ander mede te deelen over Van Gogh en zijn werk. Degenen, die zich gisteravond onder het gehoor van den Vlaamschen spreker bevonden, zullen thans ongetwijfeld met te meer belangstelling van Van Gogh's werk gaan kennis nemen,
- 995 want wat de heer Vermeulen in een alleraangenaamsten vorm en met veel enthousiasme over den meester, over diens lijden en streven mededeelde, móet stellig sympathie voordoen voortreffelijken schilder hebben gewekt waar die nog niet bestond, en die sympathie hebben aangewakkerd, bij wie ze reeds koesterde.
- 1000 24 februari 1896 **Vincent van Gogh.**
Men schrijft ons uit Groningen van Zaterdag:
Met een enkel woord heb ik reeds melding gemaakt, van de lezing van den heer Gust Vermeulen, redacteur van *Van nu en straks*, over Vincent van Gogh en zijn werken, gisteravond in "De Harmonie". Dat enkele woord verdient echter aanvulling, want 't
- 1005 was inderdaad meer dan 'n Vlaams praatje, meer dan wat gebabbel, 'tgeen de heer Vermeulen zijn auditorium had te zeggen over het onderwerp, dat hem blijkbaar zelf bijzonder interesseert, en waarvoor hij dan ook, óók door de manier waarop en de extase soms waarmee hij zijn meening te kennen gaf, belangstelling wist te wekken. De manier, waarop de heer Vermeulen zich bij zijn auditorium introduceerde,
- 1010 voorspelde al iets goeds: "Ik meen goed te doen te spreken zooals ik gebekt ben." Spreker nu was ietwat Vlaamsch gebekt. "In cultuur ben ik geen spreker, maar bepaald geen spreker. En nu ben ik, die geen spreker ben en ook geen schilder, uit de eenzaamheid geroepen om te spreken over Van Gogh."
Maar 't onderwerp, dat hij had te behandelen, heeft hij lief, en dat is toch
- 1015 eigenlijk maar 't ware. "Ik wil als de eerste de beste u spreken over iemand, dien ik liefheb, en ik ben overtuigd te spreken voor menschen, die die liefde deelen; dat bewijst de liefde, waarmede de tentoonstelling van Van Gogh's werken is ingericht". Om Van Gogh te kunnen waardeeren meende spr., dat men geen schilder behoeft te zijn; 't is voldoende als men 'n oprecht mensch is. [...]
- 1020 27 maart 1896 **Vincent Van Gogh bij Oldenzeel.**
Er is evenveel domme onbillijkheid in het verguizen eener nieuwe kunstuiting, die men niet weet te waardeeren met de gevoel- en verstandmiddelen, waarover beschikt kan worden, als er hinderlijke aanstellerij schuilt in het naäpend bewonderen van hetgeen
- 1025 door anderen is gestempeld tot ware kunst. Voor Vincent Van Gogh, die de vertegenwoordiger was van een menschelijke openbaring van bestaan, kan geen kunstrecht het onbekende der toekomst doorschouwen, het lot voorspellen dat zijn werken wacht, een onherroepelijk decreet uitvaardigen, dat onsterfelijkheid schenkt of tot vergetelheid doemt. Wien het schoone in lijn en kleur ontroert, schatte met de
- 1030 emoties, die hem eigen zijn, met de gedachten, waarvan bij de drager is, en onthoude zich vooruit te loopen op het vonnis der nakomelingschap, dat scheiding zal brengen tusschen waardigen en onwaardigen.
Meer dan voor eenig ander geldt het bovenstaande voor Vincent, geen stichter van een nieuwe school, maar de beheerscher eener streek, die een wereld van lijnen, voelingen
- 1035 en ideeën is. In welke nis zullen zij, die na ons komen, hem plaatsen, wiens hooggaande originaliteit den geest veler zijner tijdgenooten heeft verbijsterd en ontsteld? 't Is een vraag, die zich onwillekeurig opwerpt na het lang en vorschend bekijken der schilderijen, aquarellen en teekeningen in de zalen van Oldenzeel. Menigeen zal ze stellen, die zonder voorbereiding opeens wordt geschokt in de hem
- 1040 gemeenzame denkmethodes, opgeschrikt uit de overeengekomen zingewoonten; menigeen ook, die met niet-begrijpenden spotlust zoekt, naar wat hg voorheen in onbevangen eenvoud een schilderij heette.
Voor talloze anderen, voortlevend buiten de lichtruimte der kunst, bestaat er zelfs
- 1045 geen Vincent, die te vroeg heengegaan, nog zoo groot blijft staan in de harten van ingewijden en vereerders. Ook dezen, onverschilligen en weerspannigen, moeten zijn werken gaan zien, omdat elke nieuwe uiting van kunst, mits waar, mits oprecht en los van mode en conventie, belangstelling verdient, voorbode eener veredelende sympathie. Reeds nu is het niet meer geoorloofd Vincents scheppingen met een minachend
- 1050 schouderophalen voorbij te gaan, al vergen zijn bewonderaars te veel, wanneer zij bij de uit de verte volgende menigte een vereering verwachten, die slechts geboren mag worden uit een lang en vertrouwelijk samenzijn.

- 1055 Vincent heeft evenmin als andere jongeren een nieuwe kunstformule willen geven: niet het formuleeren en discuteeren is het werk van hen, die slechts beheerscht worden door het overweldigend verlangen een eigen kunst te bezitten, op hun beurt te leven een leven, edel en rijk, waarvan zij de samenstellende elementen vinden in zichzelf.
- 1060 Wat Vincents kunst te zien geeft is de trotsche onafhankelijkheid van zijn ik-zijn, het hoogmoedige bewustzijn van zijn eigen kunstaanleg, zich uitsprekend in een wild-troebleerend spel van levende kronkellijnen, gloeiende lichtstroomen en kleurige figuurgrillen, wat hij uitdrukken wilde is de opperste majesteit der scheppende natuur, de uiterste manifestaties harer rusteloze bedrijvigheid, zich huwend aan die van den niet minder rusteloozen mensch.
- 1065 In zijn schilderijen treft allereerst de stralend-gezonde materialiteit, van welke grove waarheid eerst op den duur, na lang gevoelend en bewonderend kijken, een bezieling uitgaat, heenwijzend naar een hoogere, niet-materieele levensbeschouwing. Het bloeiende "Perzikboompje" (12) verschijnt den toeschouwer eerst als een zacht-smeltend kleuren-gedicht, zingend de levensblijheid onder het stralend gloeilicht van de zomerzon, alvorens zich uit te zetten, steeds wijder en wijder, tot een hymne van verheerlijking en liefde voor den eeuwigen scheppingsdrang der natuur. Deze woeste
- 1070 kleuren-liefde, deze hartstochtelijke vereering der zon, wekster van leven en licht en arbeid, vindt men terug in elke schilderij, in het "Restaurant de la Sirene" (14), een lichtende gevel, zacht blakend tusschen een omlijsting van groene ranken, in "Seine-oevers" (9), effen blinkend water vluchtend met de boomenrij naar een horizon, in geweldige blauwheid stormend. Deze uitslaande passie voor leven en licht
- 1075 vindt men met hevigheid terug in de "Wandelplaats te Arles" (36) en in 't "Park" (37), waar men boven de bloesem-glorie der weelderig getakte, wijd uitstaande hoornen de werkdadige lichtbron vermoedt, waarvan de uitstreamingen de bladerdichte doorbreken en zich op het wandelpad uitstorten in een trillend mozaïek van glanzende zonneplekken; in de "Bloemkweekerij" (35), waar de hand des schilders met wellust den
- 1080 kleurenchaos van zijn palet heeft kunnen neerwerpen, in het "Veld met klaprozen" (18), in den "Bloeiende Boomgaard", (21), in de "Spoorwegbrug" (45). Geen dezer schilderijen lokt uit tot een zacht heendroomen, een mijmerend meedrijven naar stille streken van kalm geluk en bescheiden tevredenheid, niet een spreekt van vertrouwend berusten en hoopvol afwachten: zelfs daar, waar schijnbaar elke arbeid
- 1085 gebannen is, in "Montmartre" (41), "Dorpsgezicht" (4), "Landschap" (52), doen kleur en lijn denken aan krachtsinspanning, aan een pogen, aan een streven; tot in het mooie nachtgezicht "de Rhône nabij Arles" (49) flikkeren ons vuurvonken tegen van het nooit-rustende licht, dat het heelal bestraalt.
- 1090 Zoo is de kunst van Vincent van Gogh, voorzeker onvolmaakt gelijk alles wat uit de hand des menschen komt, maar hoog en edel, maar overweldigend in zijn grillige, niet-natuurlijke kleurharmonieën, in zijn nooit geziene lijnengestalten, in zijn ongekende lichtbranden, die alle getuigen in vlammen schrift van zijn liefde voor het leven, van zijn liefde voor de kunst, van zijn liefde voor arbeid en licht.
- 1095 4 september 1897 **Heden overleed plotseling, op zijn bedevaart** naar O. L. Vrouw in 't Zand te Roermond, onze beminde Vader, Behuwdvader en Grootvader, de Weled. Heer ANTONIUS PETRUS HERMANS, lid van het R. K. Kerkbestuur, Weduwnaar van JOANNA MARIA SMITS, na voorzien te zijn van de laatste HH. Sacramenten, in den ouderdom van bijna 75 jaar.
- 1100 ANNA VAN KOL, HERMANS.
HENRI VAN KOL
(6455) en Kinderen.
EINDHOVEN, 29 Aug. 1897.
- 1105 5 juli 1899 – **Onder zeer vele blijken van belangstelling** vierden de echtelieden de heer en mevrouw Henri van Kol-Hermans hun zilveren bruiloft. Wij voegen mede onze beste heilwensen bij de vele door het zilveren paar bij deze gelegenheid ontvangen.
- 1110 17 maart 1900 **Vincent van Gogh.** Vincent van Gogh... de tijd is voorbij, gelukkig, dat die naam een rilling van bewondering deed gaan door gansch de schilderende jeugd en obscure weekblaadjes, waarin eveneens jonge recensenten van hun merkwaardige meeningen blijk gaven, trilden van de niet altijd smaakvolle loftuitingen, aan dien half-god ten offer gebracht. En
- 1115 te gelijk met die belangrijke daling van den thermometer is het aantal nabootsingen van Vincent's schilderijen tot een minimum gereduceerd. Op geen tentoonstelling, zelfs niet meer in een verborgen hoekje van een atelier, zooals de artistieke

1120 studiosus zijn be-bescheiden werkplaats gaarne noemt, treft men ze meer aan, die kleine doekjes, die, onvermijdelijk, een in bloei staanden appelboomgaard tot onderwerp hadden. Het zou ons niet veel moeite kosten, een dozijn namen van schilders te noemen, die, nu tot de jaren des onderscheids gekomen, een of meer van die doekjes, wier aspect soms niet geheel onverdienstelijk was, als bewijzen hunner zondige jeugd vernietigd hebben.

1125 Ze waren, in de tijden waarvan wij spreken, onvermijdelijk, en op van Gogh-tentoonstellingen zooals die, welke nu in de Leidsche Lakenhal, gehouden wordt, zijn ze dat nog. Van dicht-bij bezien, verwacht het oog van den toeschouwer zich wel wat te zeer in al die lichte klieken en klodders waardoor heen eenige verfsmeeren in donkerder toon de boomstammen en de zware takken aanduiden. Op grooter afstand daarentegen werken deze schilderijen, hier natuurlijk van een authentieke

1130 handteekening voorzien, wat meer verfrisschend en opbouwend op den geest, zoodat met goeden wil en met kunstmiddeltjes, bijv. door de oogharen kijkend, men waarlijk de sensatie krijgt van een in weelde ontbloede natuur, en eindelijk de meening en ten slotte misschien de overtuiging in zich op voelt komen dat dit nu werk is van de hand van een artist. En zooals het met deze bijzondere schakeering van Vincent's talent

1135 is, zoo is het ook met de verdere genres, waarin zijn artist-zijn zich heeft geuit; het is moeilijk zijn werk zoodanig te bekijken, dat het in slaat is een artistieken indruk op ons te maken. Zijn eigenaardigheden, zijn fouten, zijn excentriciteiten maken het zoo moeilijk, om, door hun voor dogmatisch aangelegde menschen bepaald afkeerwekkend uiterlijkheid, de fijnheid der innerlijke waarde te ontdekken. Hij eischt zóóveel vergevingsgezindheid, zooveel objectiviteit. Ten eerste staat

1140 natuurlijk ieder, die op minder dan drie meter afstand een van zijne doeken nadert, versted over de wonderlijk ruwe en onreglementaire wijze waarop de verf in klieken?? smeeren is aangebracht, en verwondert men zich dat in het hoofd van den schilder nooit de gedachte is opgekomen, dat waarlijk niet ieder

1145 schilderijenliefhebber de ruimte van een tentoonstellingszaal tot zijne beschikking heeft, wat toch noodig zou zijn wil men met recht, in verband met zijne doeken, van «genieten» kunnen spreken; daar eerst, indien men zich op zulk een eerbiedigen afstand van 't doek verwijderd, het kunstgenot een zekere mate van verfijning bereikt. Van de tentoonstelling herinneren we ons o. m. een doek, waarop een boom

1150 geschilderd is en de achtergrond gevormd wordt door een soort vogelvlucht-perspectief. Bij het binnenkomen van de zaal trekt dit doek door zekere statigheid aan, maar naderbij gekomen verdwijnt deze aantrekkelijkheid tot 't laatste spoor. Dit ook is het geval met «Het Park», een doek door bewonderaars van den schilder steeds zeer geprezen; maar óók zij zullen, met den neus er dicht voor gehouden, moeten

1155 bekennen, dat alle schoons verdwenen is. Bovendien treft ons op dit schilderij, als weinig aanbevelens-waard, de onvolmaakte teekening der figuren; het laatste leidt ons van zelf tot een tweede soort merkwaardigheden, in Vincent's werk veelvuldig voorkomend. Het schijnt – zoo we niet willen aannemen, dat hij met opzet

1160 exentriciteiten najoeg –, of de schilder van tijd tot tijd maar eens de proef nam met de eene of andere nieuwe vondst, en er weinig om gaf, of zijn poging al dan niet gelukte. Onder de 25 schilderijen, in de Lakenhal vereenigd, komen bijv. nog al wat nachtgezichten voor, waarop de maan is afgebeeld als een gele schijf, terwijl daaromheen kromme penseelhalen de afbeelding verder voltooien. En op sommige doeken zijn ook de sterren, kleiner natuurlijk van afmeting, volgens die methode

1165 neergepenseeld. Daaronder vindt men dan een landschap of een stad, en dit alles is op zóó fragmentarische wijze behandeld, dat men meer woorden noodig heeft om te vertellen wat eraan ontbreekt, dan wat er op voorkomt. Zoo is stelselmatig nagelaten de diepte van den nachthemel weer te geven: de bekringde lucht is even zwaar, en knoestig van verf-kluiten als de daaronder liggende aarde en ook van een poging om 't

1170 eigenaardig effect van het maanlicht weer te geven, vindt men geen spoor. Schildert van Gogh figuren, als hoofdmotief van een schilderij, dan bemerkt men hoe na hij verwant was aan Millet. Een «Zaaier» o. a. is geheel naar diens opvatting geschilderd, behoudens natuurlijk de afwijkingen, bij van Gogh in gebruik. 't Gebrekkigst doet de schilder zich voor daar, waar hij poogt zijne eenvoudige slaap-

1175 en vermoedelijk werkkamer af te beelden; vooral met betrekking tot de perspectief is dit doek niet meer dan een pogen, terwijl verder ook een paar portretten van het euvel der onvolmaaktheid zelfs door den ijverigsten bewonderaar niet zijn vrij te pleiten.

1180 Laten we, eindelijk, om de lankmoedigheid van van Gogh's bewonderaars niet te zeer op de proef stellen, hem de eere geven, die hem toekomt; het is misschien voor 't laatst dat een speciale tentoonstelling van hem werd georganiseerd; de gelegenheid dringt dus. Zooals uit de veelvuldige navolging van jonge schilders bleek, heeft van Gogh de zoogenaamde «nieuwe richting» ingeluid en men raag, nu ze dreigt te verlopen tot een

- algemeene beoefening van de kunstnijverheid, daarover denken zooals men wil, de
1185 nieuwe richting schonk en schenkt ons veel moois.
Het voetspoor van Vincent van Gogh volgend, kwam er een nieuw leven, een nieuwe
sensatie in de schilderkunst, de natuur ging men met een ander, soms wat paradoxaal,
oog beschouwen, en – wat wel het gewichtigst voorval is – naar de gegevens, bij
1190 Vincent van Gogh nog slechts als nieuw voorkomend, ontwikkelde zich de tegenwoordige
versieringskunst, die nu reeds zooveel zaken in ons dagelijksch leven zoo zeer
verfraait.
- 12 maart 1901 **Tentoonstelling VINCENT VAN GOGH**
[1853–1900.] [moet zijn 1890!]
- 1195 Vincent van Gogh... voor velen een onbekende naam in de kunstwereld. En toch, al is
hij niet populair, onbekend is hij in genen deele. Veel is er al over deze, helaas te
jong gestorven artiest, en over zijn werk geschreven. Een groot aantal brieven
verschenen in druk, en uit die brieven vooral leert men Van Gogh kennen, en – als
onvermijdelijk gevolg daarvan – leert men hem waardeeren, gaat men van hem houden.
1200 Ik wil niet beweren, dat 't altijd noodig is de mensch te kennen bij 't zien van z'n
werk, vooral niet bij werk dat geijkt-mooi is, waarvan men vooruit weet, dat het in
den smaak valt van 't publiek, en dat ook dikwijls alleen voor het publiek gemaakt
wordt.
Maar wanneer men op z'n weg een kunstenaar ontmoet, die anders is als de anderen,
1205 niet uit zucht om excentriek te wezen, maar omdat hij niet anders *kan* zijn, dan hij
is, dan vind ik het 'n groot genot zoo iemand zelf te hooren praten over z'n kunst,
over z'n werken, z'n zoeken, z'n denken.
De teekeningen van Vincent van Gogh brengen in ons het beeld van 'n artiest die
zoekende is, niet voor zich hebbende 'n afgebakendeweg van kalm, rustig voortgaan in
1210 eene richting...
Het beeld van een kunstenaar, die niet vraagt naar wat "men" mooi zal vinden, maar
die alleen luistert naar 't fluisteren van de heilige stem daar binnen in hem, om
weer te geven dat, wat hij alleen ziet en voelt. O, 't moet heerlijk wezen, te weten
met voor-zich-zelf besliste zekerheid, dat men iemand is, die de wil heeft en het
1215 kunnen, van zich-zelf te zijn,... want we kennen niets mooiers in het leven, dan die
momenten waarop een scheppende kunstenaar ziet, dat hij weergegeven heeft na
worstelend zoeken en na zoekend worstelen, wat er zoo mooi en zoo blij in hem leefde.
Laat ons toch geen kritieken schrijven over 't werk van een zoekende kunstenaar, over
den arbeid van hen, die iets tot ons hebben te zeggen en die het recht hebben om te
1220 spreken, maar laat ons luisteren naar wat ze ons vertellen en laat ons niet
minachtend lachen, wanneer we niet dadelijk alles begrijpen, wanneer onze ziel niet
dadelijk aanraakt de ziel van den artiest.
Want is het niet waar, dat men nog maar al te veel, kunst beschouwt als uitspanning,
dat men kunst wil genieten als 'n luchtig intermezzo tusschen de zorgen van huis en
1225 zaken?
Lektuur in inspanning? Wel nee, die hooren niet bij elkaar.
Muziek genieten en vermoeid van 't luisteren thuis komen? Haar daarvoor gaat men niet
"uit"! Schilderijen en teekeningen gaan zien en voor 't geld dat men betaalt, ook nog
moeite doen om te begrijpen, om in te gaan in de idee, in het willen van den artiest?
1230 Het is me vreemd dat ik 't zeggen ga, en 't lijkt me eenigszins banaal om 't neer te
schrijven en toch is het zoo: Het genieten van waarachtige kunst mag noch kan
amusement wezen.
En spreekt 't ook niet vanzelf, dat een arbeid die tot stand kwam na jaren van
onafgebroken studie, na 'n eindeloos opnieuw-beginnen, met een wil die alleen
1235 krachtig kon blijven door 't heilige besef van het kunnen... spreekt 't niet vanzelf,
dat er soms studie noodig is om te begrijpen – ik zeg niet om mooi te vinden – maar
om te begrijpen wat er tot ons kwam?
Ik zei, dat 't heerlijk is te luisteren naar wat Vincent van Gogh ons in zijn brieven
vertelt...
- 1240 "Ge moet goed begrijpen hoe ik de kunst beschouw," zegt hij. "Om te komen tot het
waarachtige moet men lang en veel werken... Ik wil teekeningen maken, die sommige
mensen treffen...
"Wat ben ik in 't oog van de meesten? Een nulliteit of een zonderling, of een
onaangenaam mensch, – iemand, die in de maatschappij geen positie heeft of hebben
1245 zal, enfin wat minder dan de minsten.
"Goed: gesteld dit alles ware precies zò, dan zou ik door mijn werk eens willen
toonen, wat er zit in het hart van zoo'n zonderling, van zoo'n niemand.... Wat ik
zeggen wil met betrekking tot 't verschil tusschen oude kunst en hedendaagsche kunst
is: misschien zijn de nieuwen meer denkers...

- 1250 "Ik heb weer 'n studie geteekend van het kinderwiegje van daag, met veegen kleur er in. Ik zal dat wiegje, hoop ik, nog wel honderd keer teekenen – behalve dat van vandaag – met hardnekkigheid.
"Werken op verkoopbaarheid is niet precies de rechte weg dat hebben de echten niet gedaan.... de sympathie die zij kregen, vroeger of later, kwam van hun
- 1255 oprechtheid.... werk maken om liefde te wekken, is natuurlijk gepermitteerd...
"Alleen, weet 't goed, dat ik er heel ver vandaan ben om er een systeem of zoo iets op na te houden en er me in op te sluiten.
"Zola zegt: "In 't kunstwerk zoek ik den mensch, den artiest..." Ziedaar, dat vind ik volkomen waar. Ik vraag u, wat zit er voor een *man*, wat voor een ziener, kijker, 1260 *denker*, wat voor een soort menschelijk karakter achter zekere doeken, waarvan de techniek geroemd wordt? Immers dikwijls *niets*. Maar een Rafaëlli is *iemand* en l'Hermitte is *iemand*, en bij veel schilderijen van haast onbekende lui voelt men, dat het met een *wil*, een *gevoel*, een *hartstocht*, een *liefde* is gemaakt... *Werken* dat doen de figuren op de oude schilderijen niet. Ik blok dezer dagen op een vrouw, die ik 1265 verleden winter zag wortelen uitplukken in de sneeuw. Ziedaar, Millet heeft 't gedaan... en Israëls. Die vonden dat mooier dan iets anders....
"Ge moet vooral niet denken, dat ik voor mij groote verwachtingen heb betreffende de appreciatie van mijn werk. Ik geloof, dat men tevreden moet zijn als men eenige weinigen overtuigen kan van de degelijkheid waarnaar men streeft, en door hen 1270 begrepen wordt...
"Maar toch geloof ik, dat het werk moet gezien worden, en wel juist omdat uit den stroom van de voorbijgangers de enkele vrienden bezinken kunnen. Wat het meerendeel zegt of doet, daar heeft men zich niet naar te richten..."
- 1275 Dit wetende van Vincent van Gogh, gaan we zien, naarwat hij ons heeft nagelaten... en wat mezelf betreft, kan ik zeggen, dat ik heel dankbaar ben voor 't genot, dat zijn kunst me geschonken heeft, en bij 't weer-zien en me weer-inwerken, in steeds grooter mate geeft.
- 1280 Ik hoop, dat niemand dat, wat ik schrijf, zal opvatten als 'n beoordeeling, want elke kritiek over 't werk van een waarachtigen en eerlijken kunstenaar, acht ik even verkeerd als onzinnig.
Vincent van Gogh geeft ons van alles te zien: studies naar gekleed model, studies buiten en binnen, genrestukjes en ook symboliek – en op 'n heel enkele uitzondering na, alleen in zwart, met crayon, in inkt of met de pen.
- 1285 Wat trof me al dadelijk het *Gezicht op M. Major* (no. 18). 'k Zag nog nooit met zoo weinig, zoo treffend weergegeven de idee van de zon als opperste Lichtgod, in gloeiende bundels z'n stralen uitglanzende naar alle, alle zijden. Het lijkt zoo heel eenvoudig, nu 't er eenmaal staat, en toch, en toch...
Heel dicht in de buurt daarvan staat *La Crau* (no. 60) ook zoo eenvoudig gedaan, 1290 zonder eenige pretensie. Uit dit werk, en uit zoovele andere van Vincent, vooral ook in "Sorrow", blijkt weer zoo duidelijk de enorm groote kracht van een eenvoudige, simple, maar goed begrepen contour, krachtig uitdrukken, bijna alles weergevende. En er is veel en ernstige studie noodig om tot resultaten te komen die we o. a. in *La Crau* voor ons hebben.
- 1295 Wat een diepte en een ver-zien, en tegelijk, wat een verheven rust en kalmte.
Dat krانig weergeven van een vlak, wegwazend grasveld treft ook in *Landschap* (no. 25). *Riviergezicht* (no. 26), geeft een echt water te zien, alweer zoo heel eenvoudig. Die gemakkelijheid van doen, trof me ook in *La Cimitière de St. Marie* (no. 61) vooral de bovenste tekening, en als gelukkig weergegeven moment-indruk noem ik *Café* 1300 (no. 38).
De penteekeningen van v. Gogh behooren tot die werken van hem, die 't meest in den smaak zullen vallen. Ze hebben allen iets wondersappigs, iets weeks, en iets wazigs, dat vooral bij landschappen dikwijls zoo aangenaam aandoet.
Er is mooie rust in *Laan* (no. 10) met het ijle, hoog opgaande bladerlooze hout: een 1305 rust die niet gestoord wordt door de figuur in 't midden.
En in *Landschap* (no. 30) is 'n atmosfeer van wazig fibreerend licht... Het gaat ook hier weer zooals 't altijd gaat:... hoe meer men ziet, hoe vaker men terug komt, hoe meer men gaat houden van al die heerlijke dingen, die 'n mensch beter maken, juist omdat hij ze zoo mooi vindt...
- 1310 Men wil moraal in kunst en men debatteert en schrijft vellen vol over de vraag of kunsten moraal wel gescheiden kunnen worden. Waarom toch, want kunst is moraal. Of men ze vindt,... 't hangt af van eigen voelen, van eigen gemoed van eigen denken en innerlijk zijn.
- 1315 Een apart plaatsje zag ik gegeven aan 't al even genoemde *Sorrow* (no. 59) van zoo geheel anderen aard, dan de meeste andere werken. Ik moest hier eigenlijk niets van

- zeggen. Het diepste zwijgen is 't welsprekendst bij dit beeld van droefenis... Het is als een lied zonder woorden, 'n lied van diepe, diepe smart...
- En nu denk ik ineens aan *Oudejaarsavond* (no. 24), dat ik wel een pendant zou willen noemen naast het symbolisch weergeven van hevig ziele-lijden in *Sorrow*.
- 1320 Ook *Oudejaarsavond* geniet men 't meest als men alleen is. Maar niet altijd was 't somber in *Vincent*. Het kon er ook jubelen en zingen en zonnig zijn. Zie 't licht in *St. Marie* (no. 58). Men ziet er geen zon, maar men voelt haar, want licht en warmte stralen ons tegen...
- 1325 Ik zou wel van alles iets willen zeggen, maar dat gaat niet, dan neem ik te veel plaats in. Toch wil ik nog noemen de knappe en breedgeschetste studie *Spitter* (no. 52). Die figuur doet aan Millet denken...
- 1330 En dan de *Begravenis ie Nuenen* (no. 35). Wat 'n waarheid en een gang in dien somberen, treurigen stoet... en dan *Tuin in den winter* (no. 1)... en dan de genrestukjes: de *Wevers* (no. 47 o. a.) en de *Erwtendopster* (no. 20)... en de *Aaronskelken* (no. 19) en dan... Maar genoeg, we mogen dankbaar zijn aan de vereeniging Rembrandt en aan Vreemdelingenverkeer dat ze de werken van Vincent van Gogh, ons eenige dagen hebben gebracht.
- 1335 En als we terugdenken aan den tijd toen Vreemdelingenverkeer nog niet bestond, en we niets te zien kregen, dan hopen we heel hartelijk dat 't deze vereeniging aan voortdurenden steun niet zal ontbreken om voort te kunnen gaan met haar goede werk. 10/3-'01. A. L. V. Bs.
- 1340 19 maart 1901 **Vincent van Gogh.** Tot Zondag a. s. is in *Voor de Kunst* te Utrecht een tentoonstelling te zien van schilderijen en teekeningen van Vincent van Gogh. Nu is Van Gogh door verschillende na zijn dood gehouden tentoonstellingen – o. a. een in Utrecht twee jaar geleden – reeds zeer bekend, en er zijn nu juist te Amsterdam zooveel tentoonstellingen, dat ik
- 1345 besloten had maar niet te gaan... totdat op eens een artikel in een Fransch blad den lust het werk van Van Gogh weer eens te zien te sterk deed worden. Het is een zeer mooi stuk dat Octave Mirbeau, de schrijver o.a. van den roman *Le Calvaire*, een der eersten ook die Rodia gewaardeerd heeft, in *Le Journal* schrijft over Vincent van Gogh. Mirbeau betreurt iederen dag meer dat hij Van Gogh niet gekend
- 1350 heeft. Maar hij kent zijn in den *Mercure de France* verschenen brieven en vele zijner schilderijen en hij heeft groote bewondering voor Van Gogh's "vreemde, onrustige en sterke persoonlijkheid", zijn "heerlijk, overvloeiend schilders-temperament". Toen Van Gogh stierf, waren zijn hersenen ziek, maar zijn brieven zijn hoogst verstandig, zonder eenige overdrijving. Hij doet Meissonier recht wedervaren evengoed
- 1355 als Monet. Maar bij hem was het evenals bij De Maupassant, wiens novellen voor hem de mooiste literatuur waren; De menschen zagen bij hen slechts hun uitwendige verstandigheid, terwijl binnen in hen een storm gromde, die niet zichtbaar was, die aan hen knaagde en hen doodde, omdat hij nooit naar buiten was uitgebarsten. Mirbeau vertelt hoe Vincent van Gogh eerst getracht heeft al wat leelijk is te
- 1360 bestrijden, wat mooi is te propageeren. En toen hem dat niet gelukte, toen zijn woorden geen weerklank vonden, besloot hij alleen, voor zich, te leven voor de schoonheid: hij die nooit geschilderd had werd schilder, zoo had hij in elk geval toch nog een middel om schoonheid te progageeren. Of het zoo werkelijk gegaan is, weet ik niet. Maar het is zeer wel mogelijk. Zeker is
- 1365 wel waar wat Mirbeau zegt over Van Gogh's liefde voor de natuur. "Menschen van allerlei kunst-secten hebben getracht hem tot de hunnen te rekenen, zelfs symbolisten, mystieken: "de waarheid is dat er geen gezonder kunst is dan de zijne, geen echter realistische schilderskunst. Van Gogh heeft maar één liefde: de natuur; maar één gids: de natuur. Hij zoekt niets verders, omdat hij weet dat er verder niets
- 1370 is... Zelfs wanneer hij de luchten schildert, met haar bewegende, telkens veranderende vormen; slapende vrouwen, naar beneden komende kudde, hersenschimmige visschen, monsters, mythen die verzwijmelen in het firmament om daar weer te metamorfoseeren, zelfs wanneer bij zomeravonden schildert met krankzinnige hemelbollen en sterrenvallen, en warrelende lichten, dan nog blijft bij binnen de
- 1375 natuur en binnen de schilderkunst... Zijn kunst is om zoo te zeggen wetenschappelijk... Hij denkt er alleen aan schilder te zijn en voert dat zoo ver door, dat hij, een landschap beschrijvende dat hij schildert of waarvan hij droomt, niet zegt dat er velden, boomen, huizen, bergen op staan, maar geel en blauw, rood en groen, en het drama hunner verhoudingen..."
- 1380 En het slot van Mirbeau's artikel: "Er was een doodende onrust – volstrekt niet metafysisch, zuiver van het vak – in Van Gogh. Die knaagde aan hem, die vernielde hem

- 1385 langzaam aan. Langzamerhand, stukje voor stukje, liet hij haar al zijn levenskracht verteren. Altijd droomde bij er van meer te doen dan hij bereikte. Hij droomde van onmogelijkheden. In wilde woede toornde hij tegen zijn hand, die slappe, zwakke hand, die niet in staat was op het doek uit te voeren al wat zijn hersenen aan volmaakts en geniaals uitdachten. En eens op een dag is bij daaraan gestorven."
- 1390 Van Gogh droomde van onmogelijke dingen, dat is zeker waar. Te Utrecht is een schilderij te zien, waarop hij de volle zon heeft willen schilderen stralende aan een wolkenloozen hemel en zijn licht neerpijlende op een korenveld, dat valt onder de sikkel van den maaier. Dat zoo iets mislukken moest is duidelijk. En men krijgt groot meegevoel met den man die op zoo iets heeft zitten werken, meer: er in gewroet heeft, om met steeds sterker penseelstreeken, steeds heftiger kleur, dat onschilderbare toch te schilderen.
- 1395 En zoo is het hier meer. Telkens ziet men dat de schilder de natuur in buitengewone kracht gezien heeft on dat zijn schildering beneden zijn visie is gebleven. Toch is er heel veel moois in de rose bloeiende appelboompjes tegen de blauwe lucht, in een sterk verlicht, als verguld herfstlandschap, in dat grijs-paarse regengezicht en in andere schilderijen. De kunstenaar is hier tot heel dicht, aan de natuur genaderd, al is zijn wijze van weergeven ons op het eerste gezicht zeker vreemd. Deze
- 1400 schilderijen zyn alle nog in het bezit van mevr. de wed. Van Gogh. De teekeningen, alle het eigendom van den heer Hidde Nijland te Dordrecht zijn meest figuurstukken.
- 1405 Van Gogh heeft daarvoor zijn onderwerpen gezocht bij hen die het naast aan de natuur staan, de eenvoudigen die dagelijks op en in den grond werken. En hij heeft, de linksen hoekigheden die men in zijn werk nu eenmaal vindt ter zij gelaten, ook hier veel moois gedaan, veel uitgedrukt van het harde, het doffe, het moeilijke in het bestaan dier menschen.
- 1410 Dat Vincent van Gogh een artiest was, zoo eerlijk als weinigen, daarvan geeft ook deze tentoonstelling weer de overtuiging. En dat is misschien voor ons als menschen toch nog beter om mee naar huis te nemen, dan den indruk iets heel moois te hebben gezien. G10. [=GIOVANNI]

- 28 maart 1901 **Vincent van Gogh.**
- 1415 In de "Groene" van deze week schrijft dzoo bekwame en bevoegde schilderijen-beoordeelaar, de heer W. Steenhoff, een artikeltje over Vincent van Gogh. Na van zijn eerbied voor Vincent's werk te hebben gesproken, schrijft de heer Steenhoff: "Maar, met dit aanloopje, wilde ik eigenlijk probeeren een balletje op te werpen voor een aangelegenheid van zakelijker aard. Op die tentoonstelling in Utrecht bleek het me, dat de prijzen van Vincent's werken aanmerkelijk gestegen zijn. Er komt dus al
- 1420 meer vraag naar! En zoo kan het gaan gebeuren, dat zijn werken eindelijk verspreid raken. Nu echter nog een groot gedeelte van Vincent's nalatenschap bijeengegaard is, kan de geheele versnippering nog voorkomen worden. Van overheidswege zal daartoe wel geen stap gedaan worden; dat kan men in de verste verte niet verwachten. Maar hier is nu toch gelegenheid voor een Maecenas om een bijzonder loffelijke daad te verrichten
- 1425 en waarbij nog niet zoo'n enorm kapitaal gemoeid zal zijn. Een bijeengebrachte collectie werken van Vincent van Gogh, 't zij in een afzonderlijk gebouw, 't zy als een aparte afdeeling onder dak gebracht in een bestaand museum, dus altijd gemakkelijk toegankelijk, kan zoowel voor kunstenaars als voor kunstminnaars nog zeer veel heil stichten, 'k Hoop in die meening niet alleen te staan en ook niet in mijn
- 1430 geuiten wensch". Moge een Haagsche Maecenas door deze woorden tot dit prachtig werk worden aangespoord! Zijn naam zou met geen mooiere collectie verbonden kunnen blijven.

- 19 april 1901 **Mevr. van Gogh, te Bussum, had aangeboden een groot aantal**
- 1435 schilderijen en teekeningen van den schilder Vincent van Gogh tijdelijk af te staan tot het houden eener tentoonstelling in het Bondsgebouw, te openen op 1 Mei. Hoewel het H. B. gaarne het aanbod zou hebben aanvaard, moest er, om de hooge kosten, verbonden aan vervoer, verzekering, inrichten der zaal, toezicht, enz., van worden afgezien.

- 1440 4 mei 1904 - **Op de te Amsterdam onder directie van de firma Frederik Muller** en Co. gehouden veiling van moderne kunst werden o. m. de volgende prijzen besteed: Jozef Israëls: Kleine Huishoudster f3400; In afwachting f2500; voor de Groote Zee f1500; Meisje aan het strand f1900; Lente f2250; Strandgezicht f1325; Oude Israëliet f1600; De man die leest f1725; "Adagio con espressione" f 1550.
- 1445 De schilderijen, aquarellen en teekeningen van Vincent van Gogh (41 nummers) brachten totaal circa f7000 op.

De verzameling van 60 teekeningen van Jozef Israëls' reis in Spanje werd ineens verkocht voor f4825.

1450 G. H. Breitner, Cavaleriemanoevres f1075; B. C. Koekkoek f1700; Jacob Maris: Grachtingang f3300; Jaagpaard f1650; Albert Neuhuys: Moederlijke zorg f 1175; Moeder en dochter f2800; Interieur f1360.

1455 10 september 1904 **Vincent van Gogh geniet nu ook de eer van een opstel** in «Onze Kunst.» De heer K. Jacobsen heeft het geschreven naar aanleiding der tentoonstelling bij de heeren Scholtens te Groningen en vijf werken zijn er bij gereproduceerd.

O. m. schrijft de heer Jacobsen:

1460 «Men weet dat Van Gogh's oeuvre zich niet alleen naar de sujetten, maar ook naar de techniek in een Hollandsche en een Fransche periode laat scheiden. Op een gegeven oogenblik laat hij, – (niet zonder eenige voorafgaande weifeling; men zie de in dit opzicht zoo leerzame Herfst in het Museum-Boymans te Rotterdam) – zijn oude manier, een in zwaren toon gehouden emailachtige pâte, varen voor een sneller en opener werkwijze, die zich aan het Fransche neo-impressionisme aansluit. Wat is nu de

1465 beteekenis van deze verandering voor zijn ontwikkelingsgang? Hoe is het te rijmen, dat het werk van zijn Franschen tijd het tegendeel schijnt van wat hij vroeger in Holland gemaakt had? Lost het raadsel zich op, als men eenvoudig zegt, dat hij te Parijs onder den invloed der neo-impressionisten geraakt is en hun technische formules heeft overgenomen? Zou men hem dus kunnen verwijten, dat hij slechts een

1470 maniërist geweest is? Laat ons zien, wat hiervan aan is. Het toeval heeft gewild, dat de wereld eerst het werk van die tweede, hartstochtelijker periode heeft te zien gekregen, ruwe, bonkige dingen, licht-en-kleur-indrukken in hun scherpste tegenstelling inderhaast genoteerd, zóó uit de tube op het doek geflapt, met niets van een vaste manier erin en in absolute verachting voor de »chimie de la peinture." – Een maniërist nu is iemand, die enkel de

1475 handigheid bezit (dat kan ook een onbehaaglijke zijn!) en hoe ver was die hier te zoeken! Voor hem was schilderen een telkens opnieuw en van meet af beginnen; hoe hij het deed, verklaarde hij zelf niet te weten. Elk doek, mislukt of niet, belachelijk of niet, was een geweldige daad, een schepping van diepe ontroering Maar deze periode

1480 van bovenmenselijk pogen kwam niet onder het rechte licht, zoolang men zijn vroegere Hollandsche werk niet kende. Bij stukjes en beetjes komt dat dan voor den dag: eerst zijn teekeningen en aquarellen, waarbij zooveel van doordringende ontroering en rake typeering – eindelijk zijn olieverf-werk, waaronder in vergelijking met wat hij later gedaan heeft, staaltjes van – ik zou haast zeggen

1485 paradoxaal kunnen. Daar zijn o. a. de beide Zeetjes, van zulk een prachtig gave factuur, verscheiden Stillevens, het Korenveld onder de volle maan, waarvan een mysterieuse zang schijnt uit de gaan, en zooveel meer van wat verleden jaar in den kunsthandel-Oldenzeel is te zien geweest; verder de magistrale Herfststemming in het Museum-Boymans en, om tot de tentoonstelling bij de firma Scholtens terug te keeren,

1490 de Boerenwoning en Turfschuit." «Zeker is het, dat zijn werk, in dien tijd reeds zoo goed als later, tegen alle conventie inging. Men verweet hem, dat hij geen techniek had, d. w. z. eene, die van de alledaagsche afweek. Zijn zware toon was een bewuste reactie tegen de oppervlakkige helderheid van de doorsneekunst van zijn tijd. » Wat (de moderne

1495 schilders) noemen «helderheid, zegt hij in een van zijn Hollandsche brieven is in veel gevallen een leelijke ateliertoon, van een ongezellig stadsatelier. Naar de schemering 's morgens vroeg of 's avonds schijnt men niet te kijken; er schijnt dus niets meer te bestaan dan 's middags van elf tot drie, – waarlijk een heel fatsoenlijk uur! maar vaak karakterloos als Jan Salie... En is 't niet iets fataals, dat geforceerde overall evenzeer afmaken (wat men afmaken noemt!), overall dat

1500 vervelende en zelfde grijslicht in plaats van licht in bruin; kleur, locale kleur in plaats van toon." Zoo plaatste hij zich, wat zijn tonaliteit betreft, op het standpunt der zeventiend'eeuwsche Hollanders, trachtende uit zijn bruine atmosfeer het licht te

1505 doen dagen. Onder den zwaren toon gloeit en broeit het licht; bij langere beschouwing is het u, of het zoo dadelijk niet helle vlam zal uitslaan. Opmerkelijk is het ook welk een klare foto de toch zoo bruine boerenwoning heeft opgeleverd. Omdat de lichtwaarden met zulk een fijn gevoel tegen elkander afgewogen zijn. Aldus beschouwd, blijkt zijn Hollandsche werk in aard niet onderscheiden van het

1510 latere. Wezenlijk in beide is een streven naar de wedergave van het zuivere licht; in zijn Hollandschen tijd, naar den aard van het land, boe het de atmosfeer vervult en goudstof doet wemelen, – in zijn Franschen, hoe het de kleuren roostert en doet vibreeren in oogverblindende snelheid. Zijn latere werkwijze doet dus wel een

- 1515 verandering in techniek en kleurgeving zien, maar het streven is hetzelfde gebleven. Dat hij te Parijs onder den invloed van het neoimpressionisme geraakte, – het was van iemand van zijn aspiraties niet andere te verwachten. Ook was hij reeds begonnen, zich ongemerkt uit den bruinen toon uit te werken, zooals o. a. uit den meergenoemden Herfst in het Museum-Boymans blijkt, die wel nog zwaar van kleur, maar volkomen uit de bituum is. In zijn Windmolen, die onder zijn vroegste Fransche werk hoort, is zijn
- 1520 pelet ten slotte geheel geklaard. Alles te zamen genomen gaat dus zijn werk, evenals het geheele neo-impressionisme, minder in tegen de «bruine saus», dan wel tegen de lichtlooze helderheid van de heerschende opvatting. In plaats van kleuren-inlicht kleuren die lichten! Het helderder gamma is daar slechts het gevolg van."
- 1525 19 november 1904 **Vincent van Gogh.**
ROTTERDAM, 19 Nov.
Na al hetgeen – ook in dit dagblad – over dezen groote is gezegd, wensch ik mij bij de tegenwoordige, zeer belangrijke, tentoonstelling van bijna tachtig stukken, zoowel
- 1530 uit zijn Brabantsche als uit zijn laatste periode, slechts tot eenige opmerkingen te bepalen. Opmerkingen, die, schoon wellicht eer gedaan, nog wel eens herhaald mogen worden, omdat zij er toe kunnen bijdragen een tot op zekere hoogte onzuivere meening aangaande zijn gebrek aan techniek uit den weg te runnen. Vincent, de man die van geen kunstmarkt en leverantie op bestelling wist; die alleen
- 1535 zijn liefde tot uiting bracht, zijn hartstochtelijke, brandende liefde voor het leven; Vincent, die sinds de beste Gotieken en enkele Renaissancekunstenaars het hevigst ons treft, niet door die zelfbeheersching, weliswaar, welke van het hoogste Meesterschap is, maar dan toch door zijn argelooze devotie en door zijn belangloos zichzelf-geven, hij is nu – verbijsterend verschijnsel – een voorwerp van veler vereering geworden in een tijd van bij uitnemendheid speculatieve opschroeverij.
- 1540 Zou deze vereering enkel een quaestie van mode zijn? Ik ben overtuigd, slechts voor een zeer klein deel. De zuivere bedoeling, die uit al zijn werk – ook het gebrekkige – blijkt, is steeds, en wel juist door de afwezigheid van bepaald inferieure elementen, zóó sterk herkenbaar, dat het in den regel niet zeer fijn speurend, en
- 1545 gemakkelijk te misleiden instinct der massa er op moest reageeren, zoodra na 's kunstenaars verscheiden zijn weinige getrouwen van hun bewondering kwamen getuigen. De schilder zelf heeft 't eenmaal met prachtig zelfvertrouwen gezegd:
"Wat nu betreft handelswaarde van mijn werk, pretenties daaromtrent heb ik geen andere, dan dat 't mij zeer zou verwonderen indien met den tijd mijn werk niet net
- 1550 zoo goed zou verkocht worden als dat van anderen."
Die profecie is in vervulling gegaan.
Na eenig wantrouwen en misverstand is men geëindigd in te zien, dat deze mensch, met zijn enorm, alles omvattend enthousiasme belangrijke elementen van waarachtige grootheid in zich heeft omgedragen en tot openbaring gebracht.
- 1555 Nooit nog is dit zoo overtuigend gebleken als nu. Wij hebben een prachtcollectie Brabantsch werk – de voorraad schijnt onuitputtelijk! – en enkele stukken uit den Franschen tijd, deze laatsten alle uit particulier bezit. Nu eerst beseffen we, dat een felle hartstochtelijkheid als de zijne, aanleiding moest zijn tot een niet te beteugelen werkwoede, welke nooit leiden kon tot een rustige, bezonkene reflectie
- 1560 zijner grootsche natuurindrukken, en derhalve evenmin tot zelfvoldaanheid. Lijkt het in wonderrijpe banaliteit somtijds aan de ouden herinnerende Brabantsche werk van betrekkelijke bezadigdheid, hoe spoedig beseffen we, dat een schilder van zijn kaliber daar niet bij kon blijven staan. Steeds van een koloristische geweldigheid, waarmede hij de zeventiende eeuwers somwijlen op zijde streeft, voelde hij – het
- 1565 blijkt uit sommige onafgewerkte en verwaarloosde details, uit storende compositiefouten – dat zijn nerveus, licht beweeglijk temperament en zijn bliksemvlug conceptie-vermogen zich slecht aan hun rustig-brede-welbewuste reuzenkracht vermocht aan te passen. Benaderen kon hij, en hij wilde overtreffen, geven de schoonheid puur uit zichzelf, immers, dat gene wat zijn uitsluitend en onvervreemdbaar geestelijk
- 1570 goed was. Zoo heeft hij dan ten leste durven streven naar een uiting van geoutreerde persoonlijkheid, waarbij niemand zou kunnen óf willen toepassen een wijze van beoordeeling, die rekening houdt met de gangbare begrippen aangaande technische behendigheid. Hij wilde het zoo noodzakelijk intermediair der techniek van ontstellende onschoolsheid doen zijn, zóó dat zijn werk, als door zuiver instinct
- 1575 volgroeid, zou worden tot een jubel, een schreeuw van pure hartstochtelijkheid. Hij wilde, dat zijn kunst zou zijn als één lang aangehouden gebed vol vereering en deemoed; voor het Licht, het goddelijk licht, de bron van alle leven; het licht, dat in mild koesterend, in strakke branding ook meedoogenloos moorden kan. Daaraan gaf hij zich geheel, als een priester, die zich offert, tot haar dienst, vol overtuiging,

1580 steeds zich bewust de vervuiler te zijn van een hoge roeping, maar altoos toch weer gemarteld en geteisterd door een koortsig gevoel van onvoldaanheid, die eindigen moest met krankzinnigheid of dood. Want de rustige, breede kracht, steeds der Grooten eigenschap was, bleef er aan ontbreken, en daarmede dierf zijn arbeid, behoudens enkele excepties, één groote voorwaarde van onvermengd genot.

1585 Maar toch, hoe toont hij ons vaak in dat werk der laatste periode eigenschappen, die teven het gemis opwegen! Wie voelt niet, bij zulke brokken pure extase – om niet, van stukken te spreken, daar de gedachte aan eigenlijke schilderkunst er buiten blijft wie voelt niet bij "l'Automne" (67) en "Soleil du midi" (72), dat er in kunst een soort decadentie is zonder raffinement, waarbij we vol eerbied blijven verwijlen? Wie
1590 vraagt dan nog bij dien geweldiggen luminist naar techniek? Zijn passie, en zijn passie alléén was zijn techniek, het begin en het eind van zijn artistenbestaan; de hand, die de tuben op het doek leegkneep en de verf modelleerde en kneedde of het klei waar', gehoorzaamde aan de luimen en grillen van den devoten natuuraanbidder zonder eenigen schijn van methode. Maar het resultaat -- hoe ook verbijsterend en
1595 onrustig – is een onvolprezen wonder van krachtig sprekende, neen schreeuwende, donderend-rake uiting!

Ik heb mij williger laten gaan, dan in mijn bedoeling lag. De aanteekening is tot uitweiding gegroeid. Maar ik zou mijn taak van heden onvolledig vervuld achten, zoo ik niet trachtte – alweer ben ik, zooals ik bij den aanvang van dit opstel deed
1600 uitkomen, niet de eerste, maar de daad is er niet minder noodzakelijk om – den vrij algemeen verbreiden fabel te doen eindigen aangaande Vincent's gebrek aan techniek. Dit gebrek toch bestaat – als gezegd – slechts in schijn, en die schijn lijkt mij het natuurlijk gevolg van 't kunstenaars zeer bijzonderen geestesstaat. Laten wij de onbeholpenheid zijner eerste, karaktervolle teekeningen en schilderstukken daar, dan
1605 houdt het bezwaar geen steek. Ik wijs op die werken, waarbij van methode sprake kan zijn: die namelijk uit den Brabantschen tijd. Wie zal niet verstomd van bewondering staan voor een paneel als "De groene Papegaai" (6), een volmaakt werkstuk, dat door Fabritius geschilderd had kunnen zijn? Wie zal niet erkennen, dat, ondanks een niet gelukkig torentje aan den horizon, de stemming van trieste melancholie in
1610 "Tuinderijen met sneeuw" (31), van ontzaglijke werking is, en dat in de sublieme "Woningen bij avond" (19) vooral, met dien heerlijken mystieken nachthemel, een ontroerende sereniteit tot wel even indrukwekkende expressie gebracht is als in de beste Aert van der Neer's? Wie denkt niet aan Millet, dat wil zeggen, aan een geest, zeer na aan den grooten Barbizonner verwant, bij de "Spittende vrouw"? (33). En van welke duivelsche heerlijkheid, van welke helsche schoonheid dan is die "Vampier" (36) met de uitgespreide, vlammenvlerken!

Dat deze tentoonstelling, meer dan een der voorafgaande, aanleiding geeft het feit te bevestigen, dat Vincent somwijlen een meesterschap ten toon spreidde ten opzichte van eigenschappen, die we niet gewoon waren hem in de eerste plaats toe te kennen,
1620 bepaalt haar groote waarde. En daaraan dankt deze beschouwing haar uitvoerigheid. Want het is noodig, dat deze mensch, in wien valsheid was noch bedrog, ons steeds meer gemeenzaam worde in zijn grootschen arbeid, waaruit veel strijd en teleurstelling tot ons bewustzijn komt, maar toch vooral ook de glorie van schitterend bereiken.

1625 A. v. V.

22 maart 1905 **LAREN.**

[...] Den volgenden dag werden o. a. de volgende hoge prijzen besteed: [...] Vincent van Gogh "Landschap", f200;

1630 15 juli 1905 **Vincent van Gogh-tentoonstelling.**

In het Stedelijk Museum is heden de Vincent van Gogh-tentoonstelling geopend, een tentoonstelling die door hare uitgebreid zeer geschikt is om ons nader te brengen tot dezen kunstenaar.

1635 In een inleiding tot den catalogus, geschreven door Joh. Cohen Gosschalk en waarin het leven van Vincent uitvoerig wordt verteld, lezen wij aan het slot o. a.: "Kort na Van Gogh's vroegen dood schreef de Fransche kritikus Maurice Beaubourg in de "Revue Indépendante" een karakteristiek van des schilders persoon en werk en een van zijn eerste opmerkingen is zeer juist: Il ne faut pas voir un unique tableau de M.
1640 Vincent van Gogh, il faut les voir tous pour comprendre...

Deze waarheid brengt de wenschelijkheid mee om eens, wel niet alle, want dat is feitelijk onmogelijk – maar toch vele werken van Van Gogh te gelijk te doen zien, genoeg althans om een overzicht te geven van zijn ontwikkeling en tegelijk een begrip van zijn ontwikkeling en tegelijk een begrip van zijn reusachtige werkkraft, die hem
1645 dit oeuvre in niet meer dan acht jaren tijds deed maken."

Hoeveel werken Vincent van Gogh heeft nagelaten is niet met zekerheid te zeggen. "Deze tentoonstelling omvat ongeveer de helft van zijn werk, zoover het over is. Of er zooveel is verloren gegaan als Aurier aanneemt, in zijn boven aangehaald artikel, waarin hij de meening uit dat er wel duizend schilderijen moeten geweest zijn, is niet meer na te gaan, maar het klinkt overdreven. Misschien is Meier-Graefe in zijn Entwicklungsgeschichte der Modernen Malerei dichter bij de waarheid als hij zegt dat er nog zes honderd schilderijen over zijn. Julien Leclercq, de ook jong gestorven Fransche kunstkritikus, had het aantal werken van Van Gogh op 450 schilderijen en 350 à 400 teekeningen geschat. Dat laatste aantal dekt beslist reeds het nu nog bestaande niet. Op deze tentoonstelling zijn ongeveer 200 teekeningen en daarbij gevoegd de hier niet aanwezige teekeningen uit bekende verzamelingen komt men al boven 400. "De grootendeels bijeengebleven kunst-nalatenschap van Von Gogh, eigendom van zijn naamgenoot, den minderjarigen zoon zijns broeders, vormt de kern dezer tentoonstelling, welke wij met welwillende medewerking van den heer W. Steenhoff hebben ingericht. Deze kern werd aangevuld met werken heuschelijk afgestaan door de eigenaars, wier namen in den catalogus vermeld zijn." De catalogus vermeldt de schilderijen en teekeningen zooveel mogelijk in chronologische volgorde, d. w. z. bijeengevoegd volgens de plaatsen, waar zij ontstaan zijn, en die genoemd zijn in de volgorde waarin de schilder ze heeft bewoond. Achterin vindt men eenige gedeelten van brieven van Vincent, die op zijn kunst betrekking hebben. Wij komen op deze zeer omvangrijke tentoonstelling terug. Maar voorloopig zouden wij onzen lezers toch reeds een raad willen geven: tracht bij het zien van deze werken los te maken van uw herinneringen aan kunst van anderen. Bedenkt dat ook andere wijzen van uitdrukken dan de gewoonlijk gevolgde mogelijk zijn en tracht u in te werken in die van dezen kunstenaar, die een eerlijk man was en die, wat hij om zich zag, heeft weergegeven zooals hij meende dat er 't best uitdrukking aan werd gegeven. Vooral, lach niet, veroordeel niet om één schilderij, één werk. Vincent van Gogh was een overtuigde – hij had iets van een apostel staat er in de inleiding van den catalogus – en de innige overtuiging van een man, die veel geleden heeft, is neergelegd in deze werken. Dat moge men niet vergeten bij het zien van deze tentoonstelling.

Gio. [G10] [=GIOVANNI]

18 juli 1905 **Vincent van Gogh.**

In het Stedelijk Museum, is Zaterdag de tentoonstelling geopend van werken door willen Vincent van Gogh. Zij omvat niet minder dan ruim 430 stukken, zoo schilderijen als teekeningen. Hoewel dit de grootste tentoonstelling is, welke nog ooit aan Van Goghs werk is gewijd, berekent men, dat hij niet minder dan 450 schilderijen en wellicht een 400 teekeningen heeft gemaakt.

De inzendingen, die voor het grootste deel uit particulier bezit en uit ééne hand komen, zijn verdeeld over een reeks zalen, waarbij de groote eerezaal en de kabinetten aan den linkervleugel. Het werk van "Vincent", zooals de schilder steeds teekende, is hier vertegenwoordigd door stalen uit zijn verschillende perioden, en daarbij uit den allereersten tijd (1881-'83). Belangwekkend is het te zien, hoe de schilder zich ontwikkelde tot den fellen colorist, dien men hier door zulk een overvloed van werken leert kennen. Achtereenvolgens en naar tijdsorde geven de schilderijen en teekeningen werk uit Den Haag, uit Drente, Nuenen in Noord-Brabant, Parijs, Arles, St.-Remy en Anvers-sur-Oise.

In den catalogus zijn enkele fragmenten van brieven opgenomen, waarin de schilder enkele der op de tentoonstelling aanwezige stukken beschreef. Ter inleiding heeft de Heer Joh. Cohen Gosschalk een voorrede geschreven, waarin de merkwaardige levensloop van "Vincent" in het kort wordt verteld. Deze tentoonstelling kan er toe bijdragen, dat de waardeering voor dezen langen tijd onbegrepen artist ook in ons land toeneemt. Naar men weet, wordt zijn arbeid tegenwoordig in Duitschland en Frankrijk zeer op prijs gesteld. De expositie blijft in de maanden Juli en Augustus geopend.

24 juli 1905 **De Vincent van Gogh-tentoonstelling. I.**

... lorsqu'ils diront que cela est trop vite fait, tu pourras leur répondre qu'eux ils ont trop vite vu. Vincent.

Ik weet niet of beschouwers, die de schilderijen van Vincent van Gogh niet zien, hem nu juist verwijten, dat ze te gauw gedaan zijn. Maar wel weet ik dat zijn antwoord: "je kunt hun antwoorden dat zij te gauw gekeken hebben" precies op hen past. Iedereen kan Vincent van Gogh's werk leren zien, tenminste verreweg zijn meeste

- 1715 werken. En daar is niets anders voor nodig, dan herhaaldelijk zien, zonder vooroordeel, zonder te denken aan het werk van anderen, zonder te vragen of men het afgebeelde zelf ooit zoo heeft gezien. Daarop komt het toch niet aan? Vincent heeft de wereld anders gezien dan wij, gewone menschen; zij gaf hem een schoonheidsensatie, die hij zóó heeft uitgedrukt, en wat wij bij het zien van die schilderijen moeten trachten te krijgen, is iets van *zijn* schoonheidsensatie – onze werkelijkheid kunnen wij daarbij gerust vergeten. De manier waarop anderen hebben weergegeven wat zij zagen, doet er toch ook niets toe? Wij weten nu toch allen wel, dat er vele wegen
- 1720 zijn. Menigeen die nu van Jacob Maris geniet, werkelijk geniet, en niet maar napraat, heeft ook vreemd aangekeken tegen zijn werk van na '70. Toen wij gewend waren aan de koeien van Stortenbeker bijv., hebben wij Willem Maris' koeien toch eerst ook vreemd gevonden. En eerst door ons over te geven, daar onze vooropgezette ideeën over hoe een koe en een stad en de heele wereld er uit zien te laten varen, zijn wij die
- 1725 kunstenaars werkelijk gaan begrijpen. Zoo kunnen wij, door rustig en stil tegenover zijn werk te gaan zitten, en dan te trachten te komen in het gevoel, dat hij gehad heeft bij het schilderen, ook Vincent van Gogh met heel weinig moeite leeren begrijpen.
- 1730 Wat zijn kunst op het eerste gezicht wat vreemd doet schijnen, dat is het buitengewoon hartstochtelijke in dezen kunstenaar, gevoegd bij een wijze van schilderen, die wij niet kennen, maar die juist bij die passie voor de schoonheid, die hij zag, zoo uitnemend paste. Vincent heeft in zijn besten tijd, dat is toen hij te Arles woonde, buitengewoon snel gewerkt, d. w. z. hij schilderde vlug. Maar zooals
- 1735 hij schreef aan zijn broeder Theodoor: "sache que je suis en plein calcul compliqué d'où résultent des toiles faites vite, mais longtemps calculees d'avance" daarop volgde dan de zin, dien ik hierboven zette. Eens schrijft hij: "Ik ben dood op geweest en ben nog bijna dood op van het werk van de vorige week. Ik kan nog niets doen; trouwens, de mistral waait met groot geweld, en jaagt wolken stof op, dat de
- 1740 boomen van boven tot beneden wit maakt op het tournooiveld. Ik moet dus wel werkloos blijven. Ik heb zestien uur achter elkaar geslapen, en dat heeft mij een heel eind opgeknapt; morgen zal ik van die uitputting af zijn maar ik heb een mooie week achter mij, vijf doeken; als dat zich deze week een beetje wreekt, is het heel natuurlijk."
- 1745 Dat is werken met ziel en zinnen, met koortsige hand natuurlijk, en waarin de hartstocht van den kunstenaar zich uit met volle kracht. Trouwens eenige jaren te voren, toen hij nog niet lang schilderde, schreef Van Gogh reeds over schilderijen op den Salon, die hem gruwelijk vervelen omdat ze "zonder een zekere hartstochtelijkheid" zijn geschilderd. En hij voegt erbij: "Iets hartstochtelijks is in wat ik u stuur, ik heb grooten lust gehad om het te maken en het is met een zekere
- 1750 animo dat ik heb gewerkt – omdat ik dat geloof, stuur ik het". Later is dit nog veel sterker geworden. Hoe het werk hem toen aanpakte blijkt nog uit dezen zin: "Als ik van zoo'n tijd werken terug kom, verzeker ik je dat mijn hersens zoo moe zijn, dat ik als zulk werk dikwijls voorkomt – zooals het in dezen oogsttijd geweest is –
- 1755 heelemaal afwezig ben en niet in staat tot een massa gewone dingen". Wanneer zien wij werk, in zulk een werkkooorts, met zulk een passie gedaan? En er is nog iets. Vincent had geen academische of andere geregelde opleiding in het teekenen of schilderen gehad. In de inleiding van den catalogus wordt ons zijn leven verteld: hij is een tijdlang in den kunsthandel geweest en heeft daar een zeer goed
- 1760 oordeel over kunst gekregen; hij heeft, terwijl hij allerlei ander werk deed, wel eens een tekeningetje gemaakt; hij is in het najaar van 1880, 27 jaar oud, in zijn eentje hartstochtelijk gaan teekenen, naar prenten en naar model; hij heeft eenige hulp gehad van zijn neef Mauve, korten tijd gewerkt aan de academie te Antwerpen, en te Parijs werk gezien van nieuwere schilders. Dat is alles.
- 1765 En hij wil ook niet academisch correct teekenen – hij zou wanhopig zijn als zijn figuren goed waren, hij meent dat Millet en l'Hermitte de ware schilders zijn, omdat ze de dingen niet schilderen zooals ze zijn, droog analyseerend nagespeurd, doch zóó als zij ze voelen; hij wil zulke "afwijkingen, omwerkingen, veranderingen van de werkelijkheid maken, dat het mocht worden : – nu ja! – leugens als men wil, maar –
- 1770 waardier dan de letterlijke waarheid". En in 1881 waarschuwt bij zijn vriend, den schilder Van Rappard tegen de "academische realiteit", die deze zich als "maîtresse" heeft gekozen en spoort hem aan verliefd te worden op "Dame Nature" of "dame réalité".
- 1775 Het is dus van zelf sprekend dat hij een andere wijze van uitdrukking heeft dan anderen. En dat wordt natuurlijk nog sterker, wanneer hij er later toe overgaat in zijn werk opzettelijk te overdrijven. Hij heeft het daarover herhaaldelijk in zijn brieven en eens schrijft hij: "Ik tracht nu het essentiele te overdrijven, het

banale met opzet in het onzekere te laten".

- 1780 Ziedaar dus waarom ons het werk van Vincent van Gogh op het eerste gezicht ongewoon kan schijnen. Maar ik kan uit eigen ervaring verzekeren, dat de meeste werken, nadat men ze een paar maal heeft gezien, zeer begrijpelijk worden. En dan, ja dan geven ze natuurlijk zooveel te sterker sensatie, omdat de kunstenaar er meer bij gevoeld heeft dan anderen bij hun in begrijpelijker taal geschreven werken. In de laatste zaal met
1785 schilderijen, de hoekzaal, heeft men blijkbaar die gehangen, welke het moeilijkst te zien zijn. En daaronder zijn er vele, die ik nog niet heb begrepen. Zoo is de *Arlésienne* (no. 115), een stuk waarover Vincent zelf, en ook anderen zeer tevreden waren, mij nog niet duidelijk. Maar in de groote zaal, die m. i. de mooiste stukken bevat, en bijna alle nu zeer begrijpelijk, was het eerst, ook zoo: ook daar zijner
1790 vele, die ik eerst langzamerhand goed ben gaan zien. Zal ik nu nog zeggen, waarom ik meen dat men zich deze moeite moet geven? Mij dunkt, omdat Vincent een uitverkorene is geweest, een mensch, wiens gevoelsleven zooveel sterker was dan dat van anderen, dat het reeds daarom een voorrecht zou zijn met hem in aanraking te komen; omdat hier iemand is, wien do kleuren en vormen om ons heen,
1795 de aarde zooals zij haar krachten uitzendt in bloemen en vruchten, de lucht, waardoor het licht glanst en schiet en wielt, de menschen in hun gebaren en hun hartstochten, zooveel meer hebben gezegd dan anderen, en wij van hem kunnen hooren; omdat hij, aangegrepen door de schoonheid der dingen ons zuiver en eerlijk zijn gevoel heeft gezegd, niet vragend hoe het ons aangenaam zou zijn, maar hoe bij het 't best zou
1800 zeggen voor zich zelf, zoodat wij van bijna elk stuk dat wij van hem begrijpen, kunnen zeggen in welke stemming het is geschilderd; omdat hij ons naast de geestelijke schoonheid die hij in de dingen zag, dikwijls ook hunne zinnelijke schoonheid, in kleur vooral, heeft doen genieten.
GIOVANNI.

1805

25 juli 1905 **De Vincent van Gogh-tentoonstelling. II.**

- Het oudste werk van Vincent van Gogh dat uit Den Haag, uit Drente, waar hij in 1883 een paar maanden gewerkt heeft, uit Brabant, is in een zaal bij elkaar gehangen. Maar de tentoonstelling is niet zoo ingericht, dat men met deze zaal begint. Ik
1810 geloof ook niet, dat het noodig is, misschien niet eens wenschelijk. Er is veel aantrekkelijker werk hier dan deze in uiterst sombere kleuren geschilderde tooneelen uit het boerenleven, studiekoppen van boeren, en stillevens. En wanneer men aan ander werk eerst heeft gezien, hoe Van Gogh het karakter, de ziel, het essentiele van de dingen wilde weergeven en ook weergaf, zal het misschien gemakkelijker vallen, deze
1815 eigenaardige syntheses van het leven op het land te begrijpen, waarin die "leugens, waarder dan de letterlijke waarheid", waarover wij gisteren schreven, niet altijd dadelijk te lezen staan. Dat geldt niet van de alleroudste werken die hier zijn, de twee zee'tjes en de *Groene papegaai*. In de *Onstuimige zee*, die boven van een duin gezien is, is het geval heel
1820 mooi bekeken en het glooien naar het strand verwonderlijk goed uitgedrukt voor iemand, die nog zoo kort schilderde. En de papegaai is zoo knap geschilderd, dat ik niet verbaasd ben geweest iemand te hebben hooren betwijfelen of dit stuk wel een Vincent was. Er zijn nog enkele stukken, die wel terstond te begrijpen zijn, maar op deze in
1825 aardkleur geschilderde stukken kom ik liever later nog even terug. Het schijnt mij, om in Vincent's werk in te komen, het best te gaan zitten voor de tien stukken uit zijn eersten tijd in Arles, toen "de zon, de helle blije kleuren, het klaterende licht op hem werkten als schuimende wijn." Daarbij is, heelemaal rechte, het *Bloeiende Abrikozenboompje*, zeker hetzelfde waarover Van Eeden in 1890 al
1830 schreef. Mij dunkt, dat is nu héél eenvoudig, en zoo bekoorlijk, dat een kind er van moet houden. Het is een heel jong boompje met groote lichtrose bloesems, van zoon teederjongen tint, dat het is als de onschuld zelve. En heel mooi is nu, dat Vincent dit boompje nog heeft gezet in zulk een kleurrijke omgeving, dat blauwe lucht, roode daakjes, witte huizen door zijn roode takjes schijnen en het fijne stammetje staat
1835 tegen mooi fluweelig grasgroen, en bij dat alles het rosé nog te mooier uitkomt, als edelsteenen in een rijke zetting. In het midden drie bloeiende boomgaarden, of eigenlijk een perzikboom en twee boomgaarden. Alles kleur, licht, jonkheid. Die links is mij het liefst, met het fijne blauw in de lucht, de prachtige paarsblauwe takken en stammen, zooals die zoo
1840 schijnen kunnen als het licht er om heen zoo sterk is, den heel sterken grond met groen en rood en bruin er in, en dan het wit van de bloemsems! Dat is een kleurenpracht! Maar zie nu eens naar dien donkergroenen band die er midden over het stuk loopt: de heg is het die den boomgaard afpaalt – als ge dien goed gezien hebt,

- 1845 wat krijgt het stuk dan een diepte, en wat wordt het in dien boomgaard tegelijkertijd intiem!
- 1850 De rechtsche van de drie heeft minder kleuren, een gelig groen overweegt hier, het is ander licht, dat ook de bloesems anders tint. En hier is een weggetje dat over het heele stuk heen en naar rechts wegloopt, wat iets prettig-intiems, iets menselijks geeft aan die natuurweelde. Ik weet menschen, die dezen den mooisten vinden. Want dat is iets heel eigenaardigs bij Van Gogh: er is groot verschil van meening over zijn werken, bij menschen, die hem toch zeer bewonderen. Telkens bemerkt men, dat een stuk, dat de een wel mooi vindt, maar nu niet zóó bijzonder, een ander in verrukking brengt. Zoo zal er zeker ook wel iemand zijn, die van het middenste stuk, den perzikboom, het meest geniet. En dan moet het dunkt mij het hoog opstijgen van die
- 1855 lichte bloesems zijn, dat dezen verrukt: is het niet als een toorts van bloesems, zijn het niet bloesemvlammen die oplaaien de blauwe lucht in?
- 1860 In de witte rozen, evenals in de andere groote bloemstukken, irissen, zonnebloemen, oleanders, die geschilderd zijn zonder schaduwpartijen, zelfs zonder slagschaduw, is eenige Japansche invloed te bemerken, in de rangschikking en de mooie verdeeling over het doek vooral. Maar ook komt er zeer sterk in uit Vincent's verrukking over zulk een bloemenpracht, over zoo'n weelde van kleur. De twee stukken met zonnebloemen hebben gele fonds, maar van verschillenden tint. Tegen het lichtste komen zij m. i. het best uit. Vincent was dol op geel: "que c'est beau le jaune", schreef hij eens aan zijn broer.
- 1865 Maar sterker Japansch is die bloeiende amandeltak op blauwen grond, heelemaal verdeeld als op Japansch decoratief werk. In de laatste zaal zal men zien dat Vincent Japansche prenten heel precies heeft geïmiteerd.
- 1870 Een der tien werken van dit vak is niet uit Arles: het is *De tuin van Daubigny* te Auvers, en dus uit later tijd – ik veronderstel dat de bezoeker der tentoonstelling begint met de inleiding van den catalogus te lezen, en ook de aanhalingen uit Vincent's brieven achterin; sommige daarvan behooren bij een schilderij. Er is een heel fijne kleur in dit stukje, dat paars tegen het ijle groen, maar zooveel als anderen zie ik in dit stukje nog niet.
- 1875 Als wij nu eens voor het andere vak aan denzelfden muur gaan zitten, dan zien wij veel buitengewoner weergegeven landschappen. In die twee Bloementuinen, naar het schijnt twee kijkjes op één tuin, zijn bedden vol bloemen van allerlei kleur op de brutaalste en te gelijk eenvoudigste manier naast elkaar geschilderd, met dotten, stippen, streepen in sterke kleuren. Geacheveerd zal men die stukken niet noemen, en
- 1880 toch, doen zij u niet meer aan, dan de mooiste Jan van Huysum? Het zijn bloemen, bloemen, al maar meer bloemen, bloemen in de felle zon, zoo fel dat de cypressen er blauw van schijnen, bloemen in kleurenwarreling. En die bloemenmassa, zoo gezien, heeft Vincent verrukt en zijn verrukking is hier zoo neergezet, dat zij mij ten minste meesleept. En nu weet ik wel, dat ik hier moet willen zien, dat dit bloemen
- 1885 zijn, maar waarom zou ik dat niet willen? Trouwens, men zie maar weer eens hoe mooi en dicht de tuin ommuurd is: dat geeft hier voor mij toch weer iets vertrouwelijks. Dan de *Herfst*, no. 154, op den hoek: Goudglansen op late blaren, donkergroen en geelbruin; en weer, wat een verrukking over zooveel kleuren als hij zag in de lucht, zulk een tintenovervloed in boom en struik en gras. De *Velden met klapprozen* – is het
- 1890 niet te zien, dat de stemming hier heel anders is? Zie den tint van het geheel, zie de lucht tusschen de grijzige boomen – daar wordt ge toch ernstig van. Het is uit Auvers, uit de laatste maanden van Vincent's leven, toen hij ziek was.
- 1895 De *Waschvrouwen aan de Rhône* is een heel brutaal stuk: dat blauw van water, die gele zon, die roode daken, die in zware effen tinten gedane groene oevers... En toch, zie dit even uit de verte, dan pakt het u toch, door de verbazende wijdte tusschen de oevers, door den brutalen zwaai van het blauwe water en de felle zonnescittering in het blauw. De kleurfelheid doet het ten slotte toch!
- 1900 Van deze stukken zie ik het middelste, de *Klimop*, nog het minst goed: er zijn brokken in die ik nog niet begrijp. Maar anderen zien daarin juist weer alles.
- 1905 Als wij voor deze twee vakken een uurtje hebben doorgebracht, dan zijn wij geloof ik, van dezen kunstenaar wel zooveel gaan houden, dat niets van hem ons meer onverschillig laat. Dan zien wij alles wat hij maakte met belangstelling, wij trachten ons in te leven, in wat hem heeft bezielde bij elk stuk dat hij schilderde, en zoo leven wij zijn moeilijk, tragisch leven mee. Lang niet alles zal ons nog duidelijk worden, maar waar wij onzeker zijn, daar "ahnen" wij toch telkens een zin, die ons verder doet speuren in bijna ieder stuk, omdat wij den mensch, die zijn gevoel er in legde steeds nader willen komen.

- 1910 26 juli 1905 **Tentoonstelling Vincent van Gogh in het Gemeente-Museum te Amsterdam.**
Er is thans een zeer zonderlinge tentoonstelling te Amsterdam. Zij vult eenige zalen van het Gemeente-Museum met de wonderbaarlijkste visioenen, die een zielsziek *struggle for life* van de schoone werkelijkheid heeft gehad. Wanneer men na
- 1915 aandachtige beschouwing de meer dan 400 nummers heeft trachten te begrijpen en weer in de buitenlucht komt, is het of ons een pak van het hart valt. Men denkt aan het weer boven water komen van Schillers »Taucher«, die zoo vele «Molchen und Drachen» in de onderwereld zag wriemelen en eindelijk weer het zilveren daglicht mocht aanschouwen.
- 1920 Voor belangstellenden in psychologie is deze tentoonstelling merkwaardiger dan voor kunstbewonderaars.
Wanneer men het leven en streven der Gebr. Vincent en Theo van Gogh kent en iets weet van de afdwalingen der impressionisten, Vingtisten en andere ziekteverschijnselen in de kunstwereld, dan is deze tentoonstelling uiterst merkwaardig. Geleerden als Prof. Winkler en vele leeken, die belangstellen in de afdwalingen van den menschelijken
- 1925 geest en het menschelijk waarnemingsvermogen, moeten niet verzuimen deze tentoonstelling een bezoek te brengen. Uit alles wat in de niet overdreven voorrede van den catalogus door Joh. Cohen Gosschalk omtrent de Van Goghs wordt medegedeeld, blijkt, dat men hier met *des esprits mal équilibrés* te doen heeft. Ook deze tentoonstelling maakt op mij den indruk eener tragedie. Vincent van Gogh was een
- 1930 bewonderaar van Millet, maar hij was het ook van Pissarro, die een sterken afkeer scheen te koesteren van het canon van Polycletus. Hoe die twee voorkeuren konden samengaan, is mij niet recht duidelijk. Van Goghs figuren zijn mijns inziens zoo goed als altijd parodieën op de goed geproportioneerde figuren van Millet. O. a. zie men eens op «Ploegende Os» de karikaturen van menschen, die den ploeg begeleiden. Zoo
- 1935 goed als alle figuren van Van Gogh zijn karikaturen, maar niet als zoodanig door hem bedoeld. Uit de merkwaardige voorrede van Gosschalk kan iemand met eenige menschenkennis duidelijk opmaken, dat Van Gogh tot de zoogenaamde mislukte genieën moet gerekend worden, voor wie men meer medelijden dan bewondering kan koesteren. Iedereen, die de wereld en de werkelijkheid niet zóó ziet als Vincent van Gogh en
- 1940 eenige Fransche en Belgische impressionisten, mag den hemel dagelijks op zijn bloote knieën danken. Wanneer er werkelijk zulke afzichtelijke wezens bestaan, als Van Goghs »waardappeleneters« en andere typen uit den boeren- en burgerstand, waarom ze dan te vereeuwigen, tenzij men als kunstenaar zoo hoog staat als Hals en Rembrandt. die het afzichtelijkste wisten te verheerlijken. Over de kleur van Vincent van Gogh, die in
- 1945 de eenvoudigste gegevens alle kleuren van den regenboog wil zien, zonder in de vertolking naar eentonigheid te streven, valt in 't geheel niet te spreken. Zijn stillevenen zijn meestal afschuwelijk. Zou Van Gogh nooit een Heda of Courbet bewonderd hebben en de schoone werkelijkheid een gesloten boek voor hem geweest zijn? Van »Boeken« gesproken: men lette eens op dit No. 73, letterlijk een parodie op een
- 1950 goed stilleven. En dan die «Stoel van Vincent» (No. 135), 't is een schandaal om zulk prulwerk te durven exposeeren. Ik geloof stellig, dat haast alle nummers, thans in het Amsterdamsche Gemeentemuseum geëxposeerd, indien naamloos ingezonden op een vierjaarlijksche, zouden worden geweigerd. En men zou de toelatingscommissie er geen verwijt van mogen maken.
- 1955 Het verwondert mij niets, dat, volgens de voorrede van den catalogus, Mauve al heel spoedig ongenoegen met Vincent van Gogh heeft gekregen, toen hij den neef van den zoo gunstig bekenden kunsthandelaar op zijn atelier zou leiden en voorthelpen. De dichterlijke man van smaak, die aan zijn eigen kunst zulke hoge eischen stelde, zal onmogelijk sympathie hebben kunnen koesteren voor een zonderling, die de
- 1960 werkelijkheid zóó bont en leelijk kon of wilde beschouwen.
Er wordt sedert eenigen tijd veel in het werk gesteld, om de zonderling kunst van »Vincent«, die men reeds als een «Leonardo» alleen bij zijn voornaam noemt, tot in de wolken te verheffen. «Sic itur ad astra» zou men kunnen zeggen. Ja, maar dan zullen het sterren zijn als de olieballen, die Vincent heeft geschilderd op een paar
- 1965 hemelvertolkingen dezer tentoonstelling.
Onder de haast 400 nummers is een klein getal, dat mij min of meer kunstgenot heeft weten te geven. Zoo is er een met zorg behandelde «Groene papegaai», een «Gezicht op een kade te Amsterdam» (13), «Buiten de stad» (30).
Het schijnt, dat «Vincent» bij zijn leven reeds vermoedde, dat zijn kunst alleen enkele zeer uitverkorenen behagen zou; want in 1884 schreef hij aan een vriend: «Ge moet vooral niet denken, dat ik voor mij groote verwachtingen heb betreffende de appreciatie van mijn werk.»
A. C. LOFFELT.

- 1975 7 augustus 1905 **Vincent van Gogh en de Heer Loffelt.**
Hoe de Heer Loffelt over een kunstenaar als Vincent van Gogh denkt is op zichzelf ten eenenmale onbelangrijk, en het zou alle verhoudingen omkeeren zijn, als men Vincent van Gogh tegen den Heer Loffelt ging verdedigen. Dat de Heer Loffelt het oorbaar acht
- 1980 land om zijn diepe menselijkheid en zijn groot aangelegde natuur hoog stellen, dat hij zich niet ontziet op zeer onkiesche wijze persoonlijke levensomstandigheden van den kunstenaar en zelfs van diens – eveneens overleden – broeder in zijn kunstkritiek te betrekken – het is zijn zaak, althans in zooverre, dat zoo iets slechts den Heer Loffelt vermag te compromitteren.
- 1985 Aangezien echter dit laatste geen bijzonder nieuw of opmerkelijk verschijnsel in des heeren Loffelts kritikus-loopbaan is, – het zou een verfijnd genoegen zijn eens te citeeren wat hij vroeger b. v. over een schilder als Breitner heeft geschreven toen diens naam nog niet als een onzer groote kunstenaars geijkt stond – zou geen haan er naar gekraaid hebben, ware ik niet voor mij persoonlijk genoodzaakt, even op te komen
- 1990 tegen een dubbelzinnige voorstelling, die de Heer Loffelt – mogelijk onbewust – wekt omtrent de door mij voor den catalogus der Van Gogh-tentoonstelling geschreven voorrede.
Hij doet het namelijk voorkomen, alsof uit hetgeen ik schreef «iemand met eenige menschenkennis duidelijk (kan) opmaken, dat Van Gogh tot de mislukte «genieën moet gerekend worden, voor wie men meer medelijden dan bewondering kan koesterend (woorden van den Heer Loffelt).
- 1995 Ik wilde maar even constateeren dat hetgeen de Heer Loffelt uit deze voorrede met behulp van zijn menschenkennis heeft opgemaakt, geheel voor rekening van Z.Bd. komt, wien het zeker niet ongevallig was zoiets daaruit te distilleeren. Ten slotte dient even gesignaleerd de wijze waarop de Heer Loffelt ter argumentatie van de door hem betoogde onwaarde van Van Gogh's oeuvre den kunstenaar zelf tracht uit te spelen tegen zijn eigen werk. Hij doet dit door ten besluite van zijn kritiek het volgend zinnetje van Van Gogh-zelf uit een brief-fragment – in den catalogus opgenomen – te lichten: «Ge moet vooral niet denken, dat ik voor mij groote verwachtingen heb
- 2000 betreffende de appreciatie van mijn werk.»
Ziehier echter het fragment in zijn geheel, zooals Van Gogh het schreef en zooals ook de Heer Loffelt het in den catalogus gelezen zal hebben:
«Ge moet vooral niet denken, dat ik voor mij groote verwachtingen heb betreffende de appreciatie van mijn werk. Ik geloof, dat men tevreden moet zijn, als 't zoover
- 2010 krijgt, dat men eenige weinigen over kan van de degelijkheid van waar men naar streeft, en door hen begrepen wordt. En de rest als 't er bij komt, tant mieux, doch 't is iets waar men zoo min mogelijk zelfs over denken moet; maar toch geloof ik het werk moet gezien worden en wel juist, omdat uit den stroom van voorbijgangers de enkele vrienden bezinken kunnen. Wat het meerendeel zegt of doet, daar hoeft men zich
- 2015 niet naar te richten.»
Door wat van dit citaat werd weggelaten, is de zin door den Heer Loffelt aangehaald fundamenteel van andere beteekenis geworden, dan in het verband door Van Gogh is bedoeld blijkens de zinnen, die volgen. Ik laat aan het oordeel van den lezer over, hoe hij een dergelijke wijze van aanhalen wil kwalificeeren.
- 2020 JOH. COHEN GOSSCHALK.
- Dat sommigen, vooral de verwanten en vrienden, met mijn critiek van de nagelaten werken van Vincent van Gogh niet ingenomen zijn, verwondert mij niet: »On ne peut pas contenter tout le monde et son père.« Niettemin wensch ik deze opmerkelijke
- 2025 tentoonstelling een zeer druk bezoek toe; want zij is een teeken des tijds en zal vrienden en onzijdigen tot nadenken brengen over zekere verschijnselen van onzen wonderbaren tijd. Dat ik oneerlijk geciteerd zou hebben uit de voorrede van den Heer Cohen Gosschalk, ontken ik. Wanneer ik de er op volgende regels mede aangehaald had, zou de zaak er niet op verbeterd zijn. Wat namelijk volgt, luidt: «Ik geloof, dat men tevreden moet zijn, als men 't zoover krijgt, men eenige weinigen overtuigen kan van de degelijkheid van waar men naar streeft, en door hen begrepen wordt. In dit heldere oogenblik schijnt Van Gogh gevoeld te hebben, dat zijn werk nog slechts een «streven» was. In de 18e eeuw bestond er een gezelschap van tooneelschrijvers, dat als motto gekozen had: «In magnus voluisse sat est.» Het heeft wel 100 tooneelstukken gedicht, maar geen enkel heeft het tot een korter of langer leven gebracht. «Kunst is kunnen»; het «streven» alleen is niet voldoende. De criticus is in de eerste plaats geroepen te beoordeelen wat «bereikt» is. Hij mag zich niet laten leiden door de subjectieve opvattingen en wenschen van strevers, die nog moeten bewijzen kunstenaar te zijn. Nu hoor ik van een kenner van kunst, die Van Gogh van zijn 14de jaar af gekend heeft,
- 2040 dat de papegaai, een der weinige stukken die mijn aandacht hebben kunnen boeien,

hoogst waarschijnlijk een werk is van een van Vincent van Goghs Parijsche vrienden, dat zich – op zijn atelier bevond. 't Is best mogelijk, maar ik heb vroeger ook enkele bloemstukken van Van Gogh gezien, die lang niet onverdienstelijk waren.
A. C. L.

2045

10 augustus 1905 **Geachte Redactie!**

Mag ik u plaatsing verzoeken voor het volgende: In het nummer van uw blad van Maandag 7 Aug., blz. 6, schrijft de Heer Loffelt in een antwoord op een stuk van den Heer Cohen-Gossehalck over de papegaai van Van Gogh: «hoogstwaarschijnlijk een werk is van een van Vincent van Goghs Parijsche vrienden». Dit heeft de Heer Loffelt van een kunstkenner, die Van Gogh gekend heeft. Mag ik hier tegenover mijn oordeel stellen, dat volgens mij de papegaai op de tentoonstelling van werken van Vincent van Gogh in het Suasso Museum beslist en zeker door Vincent van Gogh geschilderd is. Of de Heer Loffelt eenig recht heelt hierin te oordeelen, betwijfel ik, daarbij begint te veronderstellen met een onwijze te doen te hebben. Behalve wat op deze tentoonstelling is, kan ik zeggen nog een tweehonderd werken, van Vincent goed te kennen, en mij de laatste 10 jaar voortdurend met zijn werk te hebben bezig gehouden, en mij uit het geheele aperçu van zijn werk niets tegenstrijdigs voor zijn persoon in de papegaai is. Dat deze er eenigszins uitspringt is het gevolg van de omgeving, men zou echter zeer goed een zaaltje vol kunnen hangen met werken van Vincent die denzelfden geest als in dezen papegaai spiegelen. B. v. de beide hier aanwezige zeestukjes en verder: de Turfschuit, Nettenboetsters, Veldbouquet, Ratten, Korenschoven, Wevers, Herfst, Stilleven met appels en gemberpot, eenige schilderijen die mij nu direct invallen en meest in privaat bezit zijn in Rotterdam en Utrecht, toonen allen een en dezelfde opvatting en zijn allen van de hand van Vincent. Hingen ze hier maar bij elkaar dan zouden ze dat verband wel duidelijk toonen. Bovendien is de Papegaai nooit met Vincent in Frankrijk geweest, en graag zou ik vernemen in den stijl van welken Franschen schilder, die Vincent gekend heeft, dit werk valt. Zoolang men geen ander schilder wijst wiens werk meer met den Papegaai overeenkomt dan dat van Vincent, blijf ik dit als een stellig echten Vincent beschouwen. Met dank voor de plaatsing
H. P. BREMMER.

2050

2055

2065

2070

Antwoord.

Ik wil volstrekt niet pertinent ontkennen, dat de Papegaai van de hand van Vincent van Gogh zou zijn, maar toen ik met Nederlands meest gerenommeerden kunsthandelaar over het zonderlinge verschijnsel sprak, uitte hij het vermoeden, dat allerwaarschijnlijkst dit stukje van een van Van Goghs Parijsche kunstbroeders zou zijn. Hij, de ervaren kunstkenner en kunstkooper, wist zich het verschijnsel van zulk een rijpe vrucht te midden van de meer dan 400 wrange nummers waarschijnlijk niet anders te verklaren. De heer Bremmer noemt nog enkele nummers, die op de tentoonstelling een min of meer gunstige uitzondering zouden maken. Ik gaf slechts een drietal op, die mij in de vele zalen getroffen hadden. De mogelijkheid bestaat, dat ik bij nauwkeuriger beschouwing óók nog wat bezienswaardigs gevonden zou hebben, maar bij een bezoek van meer dan twee uren aan zulk een ontzaglijk uitgebreide verzameling van onrijp ooft, kan men wel eens een vruchtje, waarop de weldadige zonde der schoonheid geschenen heeft, over het hoofd zien. De tentoonstellers zouden misschien practischer gehandeld hebben met een beperkte keus uit de nagelaten studies van Van Gogh te geven. Dan zou men misschien niet wanhopig en gepijnigd uit die hel van onrijp kleurgeschetter naar de blonde buitenwereld gevlucht zijn. Gelukkig heb ik slechts een paar keer in mijn leven zulk een pijnlijk treffende tentoonstelling van kunst gezien: ééne te Parijs bij Goupil tijdens het bestuur van Théo van Gogh en ééne te Brussel van de Vingtisten. De hemel beware mij verder voor zulke beproevingen
A. C. LOFFELT.

2095

12 augustus 1905 **Eindhoven, Het heeft Z. H. Pius X behaagd**

te benoemen tot ridder in de orde van den H. Gregorius de Groote den heer Henri C. H. van Kol-Hermans alhier. Deze hooge onderscheiding is verleend om zijne verkleefdheid aan de katholieke zaak, om zijn vurigen ijver in de bevordering der goede werken tot uitbreiding van het geloof, in het bijzonder voor de groote opofferingen ten bate van de zwaar beproefde Armenische zendelingen te Brousse in Aziatisch Turkije.

2100

24 augustus 1905 **Vincent van Gogh.**

De tentoonstelling van Vincent's werk te Amsterdam is de vorige week nog met 40 nummers aangevuld, waaronder enkele schilderijen uit Arles en ook zeer fraaie kleine pentekeningen van Brabantsche koppen. De tentoonstelling wordt einde Augustus

2105

gesloten. Een groot deel er van zal van September tot April 1906 in de voornaamste steden van Duitschland en te Weenen tentoongesteld worden door bemiddeling van een bekend Duitsch kunsthandelaar.

2110

30 augustus 1905 [...] **Een hoogst-droevig voorbeeld**

van een dergelijk geniaal, maar nooit bij leven geapprecieerd man zien wij in den eenige jaren geleden in ellende gestorven, landgenoot-schilder Vincent van Gogh, wiens vereerders, nu hij al lang "ad patres" is, een groote tentoonstelling zijner werken bij elkaar hebben gebracht in onze hoofdstad, die ik terstond den dag na de opening bezocht (Stedelijk Museum).

2115

Goede goden! wat zou u in Deli, zoo dat verzamelingetje van 400 schilderijen eens overgestuurd werd, bij de bezichtiging een vreemd gezicht zetten! Want ik geloof, dat er geen drie schilderijen onder zijn, waarvoor ge niet onwillekeurig u naar mij omdraaien zoudt en beginnen met: "Zeg als je me nou... enz.". En heusch, als ik beweere dat er in de meeste zijner schetsen een heerlijk streven kenbaar is, dat althans minstens respect afdwingt, dan zoudt ge nog, zooals de meeste

2120

tentoonstelling-bezoekers (die ik nauwkeurig gadesloeg tijdens mijn bezoek), vragen: "Maar was die vent niet stapelgek?" Neen, gek was hij niet toen hij ze schilderde, die hard gekleurde en dik besmeerde paneelen, maar wèl werd bij het, de ongelukkige, want nauwelijks 30 jaar oud stierf hij te midden van zijn wanhopig streven en zijn pogen naar meer gloed en meer licht, als een plotseling gek geworden in een Fransch hospitaal. Op een broeder na, die hem tot het uiterste toe aanhing en zelf alles bijna te gelde moest maken om hem te helpen vooruit te komen en te leven, waren zijne

2125

afnemers of bewonderaars bijna niet te vinden, en als de brieven, die in de catalogus zijner verzameling zijn gereproduceerd, was 's mans leven. Harde, en altijd maar door harde arbeid, slecht voor zich zelf en alleen hunkerend naar zijn lieve kunst, die later wel alle ontbering en ongemakken, bij eenig bereikt resultaat, zou doen vergeten. En dat resultaat is gekomen, nu 's mans zielenhulsel al twee jaren in 't

2130

graf rust. Er is wel niet één schilderij bij, wat niet minstens een half duizend gulden getaxeerd is, want men is na zijn dood gaan inzien, dat Vincent eigenlijk stichter was eener nieuwe school van licht- en kleuropvatting. Wat mij betreft, ik kan alleen eerbied gevoelen voor zijn vreemde, maar toch ontegenzeggelijk geniale opvatting, maar vind er niet de hooge kunst in terug, waarover de groote kunstkritiek

2135

het bijna eenparig eens is. Daarvoor zijn mij de voorstellingen wat te grillig, de kleuren meestal te hard of te vuil, en ik zou met den besten wil van de wereld geen maan kunnen zien als een vuurwerkzonnnetje en de sterren niet als phosphoriseerende komma bacillen, bij duizendmalige vergrooting. En toch heeft Van Gogh ze zoo gezien en op 't doek gebracht. Spoedig daarop moet dan ook het ijselijke keerpunt in dien

2140

overspanningstijd gekomen zijn en werden de hersens eindelijk te moe om zooveel ongeziens weer te geven.

2145

19 oktober 1910 **Dankbetuiging. Niet in staat aan allen,**

die ons hunne deelneming bij het overlijden van onzen onvergetelijken Vader, DEN HEER H. C. H. van Kol-Hermans, bewezen hebben, persoonlijk te bedanken, betuigen wij langs dezen weg aan hen allen onzen hartelijken dank. De Familie van wijlen, H. C. H. VAN KOL-HERMANS

2150

19 januari 1912 **Amsterdamsche Brieven.**

Een zeldzame kunstverzameling. Zie 31 januari 1912
Gedateerd op 19 december 1911 en ondertekend door Omega.

2155

1 januari 1913 **WERKEN VAN VINCENT VAN GOGH**

TENTOONSTELLING TE 'S-GRAVENHAGE

JULI-1 SEPTEMBER. IN HET GEBOUW LANGE VOORHOUT 1.

18. WINTER. Privaat bezit, Den Haag.

29. HERFST. Privaat bezit, den Haag.

68. DE VIER JAARGETIJDEN. de Heer W. Smith, Rotterdam.

2160

31 januari 1912 **Een zeldzame kunstverzameling.**

Hier volgt het avontuur van twee schilders, die in den zomer gewerkt hebben in het Oostelijk deel van Noord-Brabant, waar zij bekoord werden door de altijd wisselende schoonheid van het heideland, de schilderachtige lage huisjes met riet gedekt en door den arkadischen eenvoud van de goedaardige bevolking -, schrijft Omega in de *Sum.*

2170

Post. Ze zijn echter niet voortdurend op het eigenlijke platteland gebleven, - met de primitieve toestanden, met name wat betreft het hotelwezen is in de kleine dorpen een langdurig verblijf niet zeer aanlokkelijk, hoezeer men zich ook weet te behelpen, -

2175 en zoo hebben ze ook in de provinciestedjes rondgekeken. De menschen zijn hier over 't algemeen toeschietelijker dan in de Noordelijke provincies, in eigenlijk "Holland", zooals men in het zuiden zegt. Mijn schilders, – want ik ken ze persoonlijk en van nabij – maakten er dus gemakkelijk kennis en zoo is het gebeurd, dat zij op bezoek zijn geweest bij iemand, die zich beroemen mocht op het bezit van een uitgebreide kunstverzameling. Deze burgerheer, moet men weten, een man reeds op jaren, was de schoonzoon van een zeer begaafd oudheidkundige, die in de stilte van

2180 dezen afgelegene hoek van het land, zijn heele leven had gewijd aan het bijeenbrengen van allerlei zaken, die om de historie of de kunstwaarde bijzonder leken. Bij diens dood had hij alles vermaakt aan zijn schoonzoon en zoo waren de kostbare collecties in het bezit gekomen van iemand, die naar men zien zal, haar in geen enkel opzicht waard was.

2185 De schilders werden ontvangen door den heer des huizes, een ontzaglijk dikke man, die hen met breede gebaren welkom heette, maar wiens grove, boersche manieren overigens geen twijfel lieten aan de geringe mate zijner algemeene ontwikkeling. Hij sprak het onvervalschte dialect van de streek en praatte met belachelijken trots over al de schatten, die hij in zijn groote woning had opgehoopt. Daar had hij ten minste

2190 notie van, maar het was verwonderlijk, hoe het begrip van schoonheid door hem werd opgevat. Niet tevreden met hetgeen hij van zijn schoonvader had geërfd, was hij nl. op eigen gelegenheid en naar eigen smaak voort-gegaan met verzamelen en na vertoonden zijn collecties een vreeselijk mengelmoe van de meest uiteenloopende zaken, zonder eenig oordeel opeengestapeld en helaas voor een groot deel op de jammerlijkste manier

2195 verminkt en verknoeid! Tusschen een wanstaltige reeks kladschilderijen ontdekten de schilders enkele meesterstukken, maar op een bedroevende manier overgeschilderd en naar de eigenaar zelf zeide: "opgeverfd omdat ze wat donker waren!" De bezoekers kwamen in een uitgestrekte zaal, verlicht, of eigenlijk verduisterd, door een groot raam, dat voorzien was van het leelijkst gekleurde glas dat men in de Duitsche

2200 nijverheid maar krijgen kan. Er stonden monstrueuze kunstvoorwerpen van den nieuwsten tijd, die op een tentoonstelling van wansmaak opgeld zonden hebben gedaan. Alles schreeuwde en schetterde van leelijkheid, zoodat de oogen er zeer van deden. Maar in een donkeren hoek, in een hoop waardelooze prullen, ontdekten de schilders de prachtigste proeven van middeneeuwsche kerkelijke kunst door een aantal houten

2205 beelden! Toen ze hun gastheer hierop attent maakten, haalde hij geringschattend de schouders op, zeggende, dat hij die leelijke houten poppen bij gelegenheid toch eens zou laten oplappen, door ze bij te schaven en op te verven!

Het was om te huilen, vonden de schilders, maar ze begrepen wel, dat dit vandalisme niet te verhoeden was, bij de onwetende protserigheid van dezen terribelen kerel.

2210 Naarmate ze meer gewend raakten aan het halfduister in deze donkere zaal, deden ze andere ontdekkingen en zoo zagen ze, dat in de betimmering langs de drie wanden schilderijtjes waren opgenomen, alle van volkomen gelijke grootte en op dezelfde manier omraamd. Het was wel geen heel gróote kunst, maar men herkende toch de hand van bekende kunstenaars. Alleen was het vreemd dat de voorstelling meestal incompleet

2215 leek, voor het deskundig oog van een schilder "verkeerd in de lijst gezet" of "slecht afgesneden." Ze vroegen daarom inlichting aan den eigenaar en toen kregen ze de ongehoorde verklaring. Toen hij de zaal ging inrichten, – zoo vertelde de man, niet zonder zelfvoldoening, – had hij direkt het plan gemaakt om in de heele betimmering schilderijen te zetten. Hij had er zelf al een hóóp, maar toch voor dit doel nog niet

2220 genoeg. Daarom had hij bij "Frederik Smulders" te Amsterdam (hij bedoelde de firma Frederik Muller & Co.) en op andere veilingen voortdurend maar kleine stukjes laten opkopen die niet al te duur waren. En toen hij er eindelijk genoeg had, had hij order gegeven om ze eenvoudig op dezelfde maat te zagen en in de betimmering op te nemen!!

2225 Het was werkelijk hemelstergend. Landschapjes, stadsgezichten en binnenhuisjes van oudere schilders, zoo uit de periode om 1860, van Schelfhout, Waldorp, Leickert, Springer, de Verveers, den ouderen Weissenbruch, de Koekkoeks en andere tijdgenooten, waren met de zaag ingekort en hopeloos verminkt.

De schilders waren sprakeloos, want in hun ergernis vonden ze geen woorden en ze

2230 gevoelden, dat ze hier stonden voor een onherstelbare zaak. Zwijgend en berustend keken ze verder en aan het eind van deze kunstbeschouwing wilden ze afscheid nemen. "Maar ge het nog niet de helft gezien en nou wilde ge al heenegaon?" – riep de dikke man verwonderd. "Et schoonste is den trap op, in de andere zaal!"

2235 En werkelijk, daarboven was nog een tweede zaal van enorme afmeting, met bovenlicht, en ook hier waren weer allerlei enormiteiten uitgestald, schilderijen, beeldhouwwerk, huisraad, koperwerk, – kortom, antiquiteiten van iederen aard en uit alle tijden. Een bonte massa, waarin onder de ergerlijkste prullaria, echte kunstschaten waren verborgen. Zoodra de heeren binnenkwamen, ontdekten ze een schilderij van Vincent van

2240 Gogh, dien vreemden hemelbestormer, wiens werk in de heele wereld bekend is geworden,
door sommigen als de ware, de eenige kunst vergood, door anderen uitgekreten als
uitingen van een half krankzinnig brein, maar in ieder geval iets zeer opmerkelijks.
(Tusschen haakjes worde er aan herinnerd, dat "Vincent", zooals zijn bewonderaars hem
kortweg noemen, als de zoon van een dorps-predikant juist in deze streek zijn jeugd
heeft doorgebracht en er is opgegroeid). Hier stonden ze voor een prachtige, een zeer
2245 bijzondere Van Gogh, dat zagen de schilders op het eerste gezicht, maar wat was er
mee gebeurd? Het doek was te groot voor een bepaald vak en daarom was het omgevouwen,
het volgde den hoek van den wand en was aan den eenen kant brutaal afgesneden om het
pasklaar te maken voor de beschikbare ruimte! Een protest tegen deze vernieling kon
niet meer baten, maar de schilders informeerden toch naar de herkomst van het
2250 merkwaardige doek, dat in de hevigheid zijner kleuren het begrip "zomer" moest
uitdrukken. Juist, dat hadden ze goed geraden, – lachte de dikkerd, – en hij
vertelde, dat er vier stukken van dezen aard waren geweest, de vier jaargetijden
voorstellende. "En waar zijn de andere gebleven?", – riepen de schilders als uit één
mond, met de gretigheid van kenners die hopen een nieuw onheil te verhoeden. Weer
2255 lachte de man zijn imbecilen lach en hij zei, alsof er sprake was van afgedragen
plunje: "De andere waoren al te liliyk en die hek op den mesthoap gedaan!"
Was het niet om den verschrikkelijken geweldenaar te lijf te gaan?
Ontdaan en verslagen zetten de schilders hun rondgang voort en bij het verder
wandelen bleven ze opeens stokstijf staan. Ze konden hun oogen niet gelooven! Daar
2260 hing, op de werkelijke grootte, een copie, en nog wel een zeer goede copie, van een
beroemd schilderij van Rembrandt: de "Anatomische les" uit het Mauritshuis. Ik behoef
het niet meer te beschrijven, want ieder ziet het vóór zich. In het midden, op den
voorground, het lijk uitgestrekt op de tafel, de professor in de ontleedkunde,
2265 Nicolaas Tulp, met doceerend gebaar achter de tafel, omringd door zijn aandachtig
gehoor van reeds volwassen personen, die in gespannen aandacht de voordracht volgen.
Dat is, ieder weet het, in het kort de voorstelling van het vermaarde doek, maar hier
op deze copie was de voorstelling geheel anders. Het heele lijk was verdwenen en in
de plaats daarvan stonden slecht-geschilderde bloemen in potten, te midden van losse
rozen en andere bloemen, die over de tafel waren uitgespreid! Nicolaas Tulp richtte
2270 zijn pincet op de aarde van den grootsten bloempot in het midden, en zijn hoorders
bogen er zich overheen, op weten belust!
De schilders lachten niet, o neen, ze brulden het uit, want ze konden zich niet meer
inhouden en toen ze weer bij adem kwamen, vroegen ze, steeds gierend van het lachen :
"Het lijk? Wat hebt U met het lijk gedaan? Hahaha!..."
2275 De verschrikkelijke man was niet erg gesticht over deze onbedaarlijke vroolijkheid,
maar hij zei, toch óók lachend: "Nou ziede, ik kon toch geen laik in m'n zaol hebben
en daroum heb ik maor blomme in de plaots laoten verreve!"

2280 7 oktober 2011 **Verder onderzoek naar de schilderijtjes**
7 oktober 2011 briefje aan het Van Gogh Museum
Eindhoven, 7 oktober 2011
Geachte mijnheer, mevrouw,
Uit bijgaande bijlage met een krantenartikel uit 1913 blijkt dat Vincent van Gogh een
viertal schilderijen met de jaargetijden heeft geschilderd, waarvan alleen de "zomer"
2285 nog over zou zijn.
Kent u dit verhaal en weet u ook wie de bezitter ervan (en in welke plaats in Zuid-
Oost Brabant) was, zoals beschreven in dit artikel "Een zeldzame kunstverzameling".
bij voorbaat dank voor de gedane moeite,
Paul Theelen 040-2814621 l.theelen@onsneteindhoven.nl www.theelen.info
2290
13 oktober 2011
[Geachte heer Theelen,](#)
[Hartelijk dank voor uw e-mail.](#)
Van Gogh schilderde einde zomer 1884 een seizoenenreeks voor de (gepensioneerde)
2295 zilversmid Antoon Hermans (1822-1897) in Eindhoven ter decoratie van diens eetzaal,
maar deze dienden slechts als voorbeeld. Hermans schilderde ze na en monteerde ze in
zijn eetzaal. Is de genoemde persoon in het verhaal uit 1913 de schoonzoon van
Hermans? Dat hij een kleine collectie oudheden erfde is dan niet onwaarschijnlijk,
want Hermans verzamelde dergelijke spullen. De niet onbemiddelde Hermans schonk in de
2300 jaren '80 van de 19de eeuw al historisch aardewerk aan het Rijksmuseum in Amsterdam
(die heeft nog steeds de collectie Hermans). Van Gogh heeft vermoedelijk aardewerk
uit Hermans' collectie gebruikt voor zijn stillevens uit 1884. De seizoenenreeks
waarvan de zomer alleen nog maar over is, is dan dus geschilderd door Hermans, niet
door VG, maar wel met karakteristieken van Van Gogh.

- 2305 De zomer voorstelling van Van Gogh als schilderij is niet meer bekend (er is wel een schetsje van, JH508) - van de andere composities zijn overgebleven: F41, F42 en F43 (zie bijgevoegde afbeeldingen)
Met vriendelijke groet,
- 2310 27 juli 1935 **Vincent van Gogh in het Stedelijk Museum**
afbeeldingen: Oude rijgschoenen, Korenveld, Jardin d'hiver,
- 17 januari 1959 **Prentenkabinet**
Catalogue de 272 oeuvres de Vincent van Gogh, appartenant à la collection du Musée National Kröller-Müller. [Door A. M. Hammacher.] Otterlo [1958] XIV, 53 pp. Avec pls 8°.
- 2315 18 mei 1965 **Vermelding tentoonstelling van bloemenkoopman A. Glasbergen**
van schilderijen die hij toeschrijft aan Vincent van Gogh, 18-05-1965
Eindhovens Dagblad
Id 4103996
Vermelding tentoonstelling van bloemenkoopman A. Glasbergen van schilderijen die hij toeschrijft aan Vincent van Gogh
- 2320
- 2325 15 januari 2018 **Molen nabij Oude Toren te Woensel**
6 november 2011 **uittreksels uit**
<http://home.iae.nl/users/adverko/vangogh/vangogh04.htm>
In Eindhoven kwam Vincent in contact met een aantal kunstminnende Eindhovenaren

waarvan er acht bekend zijn.

2330 Aangenomen kan worden dat alle door mij aangegeven straten in de binnenstad door van Gogh belopen zijn, daar zijn kennissen in verschillende straten woonden en door hem zijn bezocht.

Denk hierbij aan:

Jan Baijens, verfhandel, Rechtestraat

2335 Van Bommel, fotograaf, Nieuwstraat

Familie van de Broek (Janske, Janus en Door), tabak en snuifhandel, Korenstraat, thans Jan van Hoofstraat

Antoon Hermans, goudsmid, Keizersgracht

Anton Kerssemakers, leerlooier, tegenover het Station

2340 Dimme [van] Gestel, drukkerij, Langendijk thans Vestdijk

Dr. v.d. Loo, arts, Willemstraat

Willem van de Wakker, telegrafist, Rozemarijnstraat thans Jan van Lieshoutstraat

Om zijn vrienden te bezoeken moest Vincent het stadje van Tongelre tot Gestel doorkruisen.

2345 [...]

Eerst was Toon Hermans de gangmaker voor een serie van zes grote schilderijen ter versiering van zijn eetkamer. Hermans mocht ze kopiëren en stelde daar verf en uitleen van kleine antiekspulletjes voor studie tegenover. Opvallend is dat de vele stillevens die daarop volgden samen met de anderen in Eindhoven, geschilderd zijn in afmetingen ca. 30x40 cm iets groter of iets kleiner en als doek op paneel gelijmd.

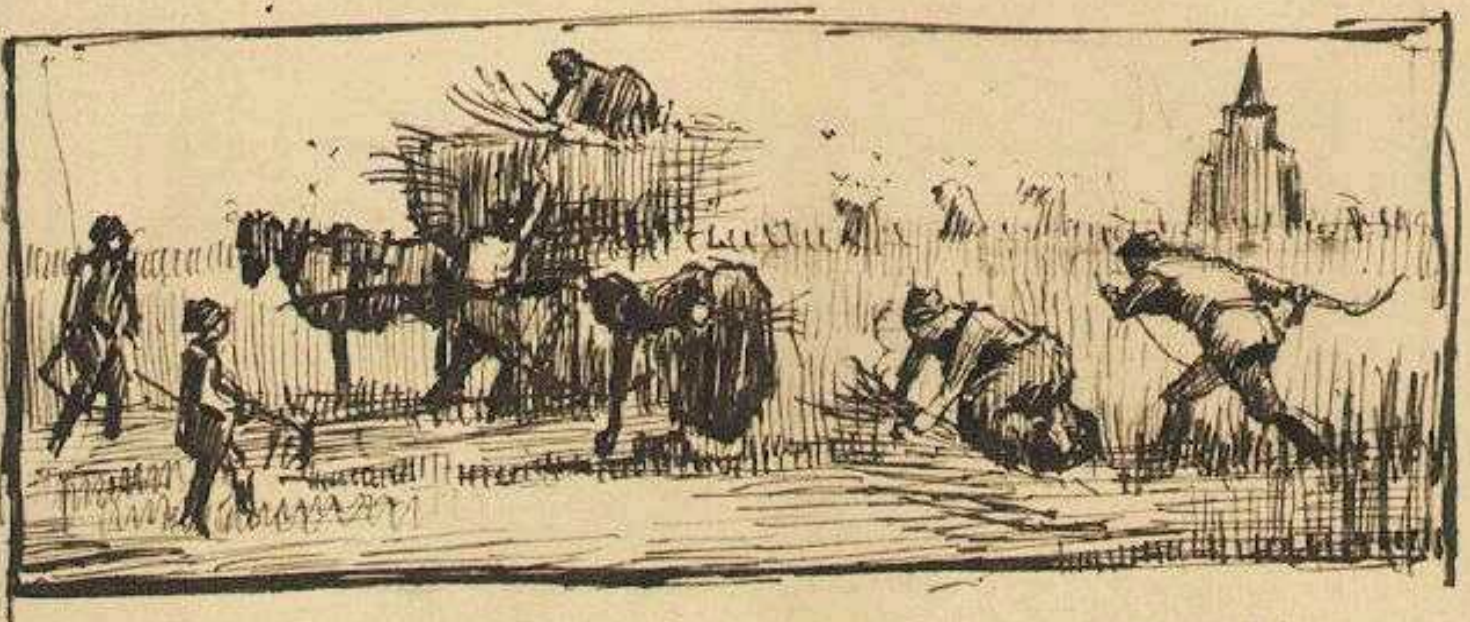
2350 Wie had er voor die paneeltjes gezorgd en wat was dat voor materiaal? Ook de koppenstudies van boeren en boerinnen die in de wintermaanden volgden waren veelal op deze materialen vervaardigd. Persoonlijk onderzoek naar deze materialen aan de nog bestaande schilderijen, is onmogelijk en goede antwoorden op mijn navragen heb ik

2355 niet gekregen. Wat overblijft is een eigen theorie! Anton Kerssemakers had ook een sigarenfabrikant in de familie, een kleine echter, in vergelijking met Mignot en De Block. Sigaren gingen voor een groot deel in speciaal daarvoor vervaardigde kistjes naar binnen- en buitenland. Dit kistjeshout werd ingekocht als een dik soort geschilde of gestoken finer. Finer dat al heel lang in gezaagde vorm bestond maar

2360 te veel afval opleverde. In 1883 startte een zoon van Johann Bruning, sigarenkistenfabrikant in Duitsland, een door stoom aangedreven sigarenkistenfabriek aan de Tongelreseweg te Stratum. Ook lijmtechnieken waren "den Bruning", zoals hij genoemd werd, niet vreemd. Triplex bestond onder de naam Plywood in Canada, geschilde

waarschijnlijk mag een campus zijn gemaakt

heb

*De markt is voor iemand in Eindhoven
die een aantal winkels te decoreren heeft wilde*

- 2365 en gelaagde fineer, tegen het kromtrekken. Voordat men zelf produceerde, vond de inkoop van houtsamensellingen plaats in Duitsland en Frankrijk. Duitsland had reeds hydraulische lijmpersen van Siebelkamp uit Berlijn. Frankrijk kende de techniek van het fineerstemmen (eiken op spiegel, fauxquartier). De groei van de kistenfabriek van Bruning verliep stormachtig, in 1912 werd het "De N.V. Picus". Mijn idee is dan ook dat de bewuste schilderpaneeltjes van Vincent van Gogh uit een soort triplex
- 2370 bestonden, dat was steviger dan karton en goedkoper dan spie-raampjes. Als mijn theorie juist is, heeft ook hier Kerssemakers zijn inbreng gehad en zijn diensten aangeboden. Ik denk dat Vincent met Kerssemakers alle kanten op kon en zijn best deed om hem te vriend te houden.
- 2375 Winter en voorjaar 1885 bracht Vincent vaak door bij de boeren in eigen omgeving waaruit de compositie van de aardappeleters is ontstaan. De dood van zijn vader in maart 1885 bracht wederom veranderingen in zijn leven. Thuis, waar hij nog steeds ging eten en slapen, stegen de problemen met de dag.

- 2380 18 februari 1966 **"EEN ONTDEKKING" IN PARIJS**
Van Gogh - tekeningen trekken veel aandacht
MOOIE EXPOSITIE VAN HET INSTITUT NÉERLANDAIS
(Van onze correspondent)
PARIJS, februari
- 2385 De tentoonstelling "Tekeningen van Van Gogh" in het Institut Néerlandais te Parijs is een doorslaand succes aan het worden. Negentig tekeningen, op één na alle afkomstig uit het bezit van de Van Gogh-stichting in Amsterdam, en een dertigtal met tekeningen verluchte brieven hebben een drukke toeloop teweeggebracht, terwijl de kritieken in de kunstbrieven van de Franse kranten in omvang en opmaak de aandacht voor deze zeldzame expositie vragen.
- 2390 Wij schreven het reeds: Van Gogh is in de wereld der Parijse kunstminnenden een bijzonder hoog begrip en een grote liefde - mede om de tragiek van zijn persoonlijke bestaan en omdat bij in zo hoge mate tot de moderne Franse kunsthistorie behoort - maar, jammer, genoeg, bieden de eigen openbare verzamelingen en het particulier bezit
- 2395 slechts heel beperkte gelegenheid om zich in zijn werk te verdiepen, anders dan via reproducties. Geen wonder dus, dat een tentoonstelling als de onderhavige aantoonde, hoe groot hier de Van Gogh-honger is.
- 2400 Het openbare Franse Van Gogh-bezit is schaars: Van Gogh produceerde in tien jaar scheppende activiteit in totaal rond 800 tekeningen, zoals hij rond 800 schilderde maakte en rond 800 brieven schreef. Het Louvre, dat enige tijd geleden, dank zij de verkregen schenking uit de nalatenschap van Gachet, de dokter "vriend der schilders" aan wie Van Gogh zich op advies van Pissarro toevertrouwde in zijn laatste levensmaanden te Auvers, althans enigermate in zijn gemis aan schilderstukken van Van

2405 Gogh kon voorzien, kan nog altijd slechts bogen op het bezit van een enkel blad in "zwart en wit". De tentoonstelling "Van Gogh, tekenaar" biedt dus, zoals de kunstkritiek vaststelt gelegenheid tot een ware "ontdekking".

De met grote zorg gekozen 90 tekeningen geven een volledig overzicht van de gehele ontwikkeling van Van Gogh, in alle etappes – of alle "staties" zoals men geneigd is te zeggen – Etten, Den Haag, Nuenen, Antwerpen, Parijs, Arles, Saint-Rémy, de

2410 Provence, Auvers-sur-Oise, waar het bittere einde kwam. Wat de Nederlandse periode betreft is uiteraard de "statie" Nuenen, die bijzonder vruchtbaar was, overvloedig, vertegenwoordigd, voornamelijk met uitbeeldingen van het eenvoudige, primitieve landvolk aan de arbeid. Dit tekenwerk uit de Nederlandse periode krijgt grote

2415 aandacht in de uitleg, en zoals met het schilderswerk het geval pleegt te zijn, is de waardering nogal verdeeld en over het geheel "gereserveerd". Men blijft moeite hebben met dit "donkere" werk.

Voor Michel Conil Lacoste in Le Monde zijn het zware, nadrukkelijke, zeer nauwkeurige tekeningen, die van Gogh te Nuenen door de wereld van de arbeid gesuggereerd worden. Bezeten van het zwoegen der mensen, geeft Van Gogh dit zwoegend weer. Het is pas te

2420 Parijs, dat hij zijn stijl vindt. In "Arts" daarentegen gewaagt Jean Guichard-Meill van kracht en de buitengewone precisie dierzelfde tekeningen, die niets in het vage laten maar toch ook nimmer "letterlijk" zijn en waarin hij het eerste geheim van Van Gogh onthuld ziet, dat hij het "geheim in volle onbuigzaamheid" zou willen noemen (le mystère en plene rigueur). Bovendien was reeds toen Van Gogh in het bezit van

2425 het "grafisch vocabulair" dat hij ook in zijn toekomstige werk zou toepassen: verscheidenheid in de dichtheid en oriëntering der arceringen, horizontaal gekruiste halen. "Een eenvoud van middelen, die versted doet staan". En Claude Roger-Marx in de Figaro Littéraire proeft uit de Nederlandse tijd stammende bladen, ondanks veelal hun stijfheid en onbevalligheid, dat Van Gogh de verbijstering, die hijzelf verklaart te ervaren "tegenover de chaos, die elk stuk van de natuur is" zal overwinnen en dat

2430 hij weldra in iedere pennestreek zijn spanning en levensvervoering zal overbrengen. Over hetgeen de tentoonstelling daarna biedt uit de achtereenvolgende etappes van Van Gogh's Franse tijd weet de kritiek slechts te schrijven in termen van de grootste bewondering en geestdrift. Uit de Parijse tijd – kennismaking met het Impressionisme, maar geenszins serviele navolging daarvan – releveert men o.m. de twee

2435 geaquarelleerde tekeningen "zonnige dag" en "straatweg met paardetram" verrukkelijk pormant en helder en reeds bewijzend dat Van Gogh zijn eigen autoritaire "schrift" heeft gevonden.

Uit de periode van Arles, – het begin van Van Gogh's kwelling –: het gezicht op de vlakte van de Crau vanaf Montmajour, machtige suggestie van eindeloos land. Het niet

2440 minder meesterlijke en sterken "de rots", de eindeloosheid suggererend waaruit dit brok ruige natuur is opgetild. Dit zijn twee van de talrijke stukken ter tentoonstelling, waarin Van Gogh zo ten volle heeft waargemaakt wat hij in zijn Nederlandse tijd reeds beloofde: dat hij de mensen naar de weidsheid zou voeren.

2445 Van het laatste werk van Van Gogh schrijft de criticus in Le Monde, dat het geen studies naar de natuur meer zijn: "het zijn," zegt hij, "gemoedsgesteltenissen (états d'âme), vervoeringen, toevertrouwd aan de meest beknopte procédés, aan de meest elementaire van alle technieken, die techniek waaraan Van Gogh, de berooide, gedurende zo lange periodes om redenen van zuinigheid de voorkeur moest geven boven

2450 het schilderen". De criticus van "Arts" spreekt over het tekenen als de "intelligentie van het genie". De criticus in "Paris-Presse" spoort zijn lezers aan niet na te laten naar deze "wonderen van een geniaal crayon" te gaan kijken. De brieven worden niet vergeten. Zo schrijft in de Figaro Littéraire Roger-Marx: "Nooit heeft men meer gevoeld dan aan de hand van deze "verluchte" brieven, waarin de denker

2455 zich de gelijke bewijst van de schilder, hoezeer bij Van Gogh de innerlijke visie overheerst alsmede de fataliteit waaraan hij gehoorzaamt: wanneer hij "schrijft": waarbij dit werkwoord evenzeer van toepassing is op het tekenen in eigenlijke zin als op de woorden waarvan deze man van vuur (cet être de feu) zich bedient om in verbinding te treden met zijn medemensen en met het onbegrijpelijk heelal".

2460